
EX
LIB
RIS

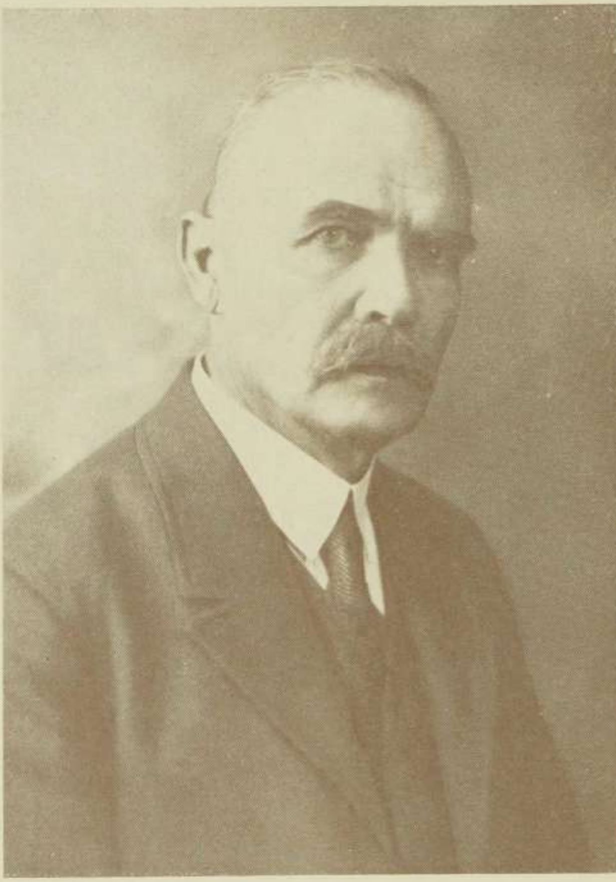
K. E. SÖÖT

KOGUTUD LUULETUSED

K. E. SÖÖT

KOGUTUD LUULETUSED

K. E. Sööt.

K. E. SÖÖT

KOGUTUD LUULETUSED

TARTU
EESTI KIRJASTUS

Koostanud ja redigeerinud K. E. Sööt ja A. Sang.
Korrigeerinud ja eessõna kirjutanud A. Sang.
Illustreerinud A. Laigo.

„Noor-Eesti“ trükikoda, Tartu, 1942.

S A A T E S Õ N A

K. E. Söödi „Kogutud luuletustel“ on võrreldes nüüd juba müügilt lõppenud „Aastate kajastusega“ mitmeidki erinevusi. Valikut on täiendatud 1924—42 loodud luuletustega, mis üldpilti mõndagi lisavad; on arvestatud ka varasemaid luuletusi, mis omal ajal kogudest mitmesugustel põhjustel kõrvale olid jäänud. Juurde on võetud osa autori Petöfi-tõlkeist; — arvestades K. E. Söödi kauaaegset huvi Petöfi vastu, kelle loominguga ta luulel on mõndagi sugulust, tohiksid need olla raamatule oluliseks täienduseks. Ja lõpuks on luuletaja loomingu orgaanilise osana antud ka valimik lastelaule — muidugi nende kirjanduslikust väärtusest lähtudes.

Kuid ka „Aastate kajastuses“ arvestatud materjali piirides erineb käesolev raamat oma eelkäijast. Osa „Aastate kajastuses“ toodud vähem-olulisi luuletusi on välja jäetud, osa seal puuduvaid käesolevasse teosesse sisse võetud. Eriti K. E. Söödi venestusaegsed rahvuspoliitilised luuletused, mida arvustuses kümmekond aastat tagasi rohkem ajadokumentidena hinnati, on ligema mineviku sündmuste taustal jälle niisama elulised kui nende kirjutamise ajal.

Vastupidi „Aastate kajastusele“ on siin luuletused üldiselt antud kogudes esinevas järjestuses. „Aasa

õied" I ja II kui laadilt lähedased on ühte liidetud. Üksikuid luuletusi on viidud ühest kogust teise, kui seda nõudis ajaline järjekord; varasemad luuletused, mis kogudes puudusid, on pandud sinna kogusse, kuhu nad oma loomisaja järgi kuuluksid. „Järelpõimiku" I osa sisaldab luuletusi „Mälestuste ja lootuste" ja „Kodu" vahemaalt (1903—1910), II osa — neid, mis on loodud 1922. aastast tänapäevani (välja arvatud „Kuusirbi õsusse" koondatud luuletused).

Luuletuste algupärast kuju on üldiselt püütud säilitada. Seepärast on ka loobutud „Aastate kajastuses" tehtud muudatustest, kui need algteksti vaimule küllalt ei vastanud. Küll aga on silutud omaaegseid keelekonarusi, kus neil ei olnud positiivset ülesannet, ja teostatud muid vajalikke muudatusi, kui seda sai teha ilma tervikut kahjustamata. Kuna teos ei ole mõeldud teadusliku väljaandena, siis ei ole tehtud muudatusi registreeritud. Võiks veel lisada, et käesolevat väljaannet tuleb pidada autori redaktsiooniks, sest kõik kaastoimetaja või kolmandate isikute ettepanekul teostatud sisulised, keelelised jm. muudatused on tehtud autori heakskiitmisel.

Kuigi käesolev, K. E. Söödi 80-ndaks sünnipäevaks ilmuv raamat ei sisalda kõiki autori trükis ilmunud luuletusi, peaks siin leiduma ometi enam-vähem kõik kirjanduslikult arvestatav. Seepärast ongi raamat, vormilt küll ulatuslik valikkogu, nimetatud „Kogutud luuletusteks".

Koostajad.

Juuni 1942.

KARL EDUARD SÖÖDI LUULE

Sajandi lõpp ei olnud eesti elus suurte võitude aeg. Kirjanduses iseloomustab seda ajajärku seniste ideaalide mandumine, silmaringi kitsus ja viljastavate välismõjude vähesus, nõudlikuma lugejaskonna ja tõsiste annete puudumine. Väljendusvõimalused ei olnud veel küllalt arenenud, eesti keele iselaad veel küllalt selge, puudus ka tihedam side rahvaloominguga ja selle sügavam mõistmine. Tunde-elamust hoiti piinliku hoolega konventsionaalsuse ja kitsa kodanliku moraali piirides. Kuigi parasjagu pilvis hõljuti, oldi ühevõrra kaugel nii luule-kõrguste kui ka elu avaruse avastamisest. See ajajärk ei paku esimesel pilgul kuigi palju rõõmustavat. Ja ometi toimus sel ajal meie kirjanduses nagu ühiskonnaski oluline areng. Uut sajandit lahutaks eelmisest ülepääsmatu vahemaa, kui ei oleks vahepeal debüteerinud põlve, kelle looming eest leitud alustest lähtudes uuele ajajärgule teed valmistas. Juhan Liivi ja Anna Haava kõrval on lüürikas K. E. Sööt selle põlve tähtsaim esindaja.

Sööt ei tule eesti kirjandusse sellise üllatusena nagu näiteks Anna Haava. Viimase luule on juba esimestes kogudes oma võimete tipul, Söödi värssides aga võib jälgida pidevat arengujoont. Tema esimesed kogud on kaasaja luulega veel tihedalt seotud. Traditsiooni-

liste teemade käsitluses tundub algul Grenzsteini kooli. Aga põhjendatult leiavad juba „A a s a õ i e d“ I ja II kaasaja arvustuses kiitvat hindamist. Juba seal pääseb mõjule Söödile omane väljenduse loomulikkus ja lihtsus, juba seal võime jälgida järk-järgulist loobumist ülepingutatud ilukõlast, millesse takerdusid Söödi eelkäijad ja õpetajad. Kuid isegi üldiselt eelkäijate vahenditega töötades on Söödil „Aasa õites“ õnnestunud rida luuletusi, mis veel tänapäevalgi oma veetlust pole kaotanud. Kunagi hiljem ei kohta me Söödi luules nii värsket, lapselik-naiivset tooni kui näiteks „Vaikses palves“ (lk. 27). Alliteratsioonide ja vähendussõnadega ehitud algusele lisab järgmiste värsside kordus tundmuslikku elevust, kaunile kodupildile tuuakse vastukaaluks vaev ja leinahääled, tundetooniliste rõhutuste paatost tõttab kohe pehmendama rahulik jutustus lihtsate, ilmekate epiteetidega — võimatu oleks selles lühikeses luuletuses midagi muuta, ilma et luuletus oma terviklikkust ei kaotaks. Autor mõistab igapäevakeelt elustada ootamatust ümbrusest võetud väljendustega, ühendada võrdlemisi kainet jutustust lüürilise õrnusega, tarvitada tarbekorral isegi erandlikult kõlavaid ja ilmekaid riime — parajal möõdul öelda ja ütlemata jätta.

Juba Söödi esimesed luuletused annavad aimu ta luuletaja-temperamendist. Õnnetut armastust tulevad leevendama ümbritseva looduse ilu ja kaunid mälestused, rõõmsatoonilise koduelevuse vahele kõlavad tõsisemad akordid tööst ja vaevast. Ta on eleegiline või idülliline. Harvad on need hetked, kus Sööt ulatab segamatu valu- või õnne-ekstaasini. Ta ei ole hetkeinimene, kes meeleolusid põhjani maitseks. Ehtsa eestlasena ta nagu häbeneks oma tundeid alasti aval-

dada. Viis, kuidas Sööt oma tundeid mõistu, võrdkujude abil või naljatledes väljendab, meenutab tihtipeale rahvalaulu. Rahvalikult lihtsa laulutooni puhul tulevad meelde ka Veske ja Petöfi, ja kindlasti ongi Sööt mõlemalt õppinud.

Sütitavate isamaahümnide ja muinsusromantika aeg oli möödas; kõik, mis sel teemal veel loodi, jäi paratamatult kordamiseks. Nüüd pidi luule, kui ta õõnsaks paatoseks ei tahtnud muutuda, piirduma kitsa väikekodanlike elamuste ringiga. Juba enne seda, kui romantism realismile „ametlikult" võimu üle annab, esineb kirjanduses järjest rohkem realistlikke sugemeid. Üks selle muutuse kaasnähtusi on luules ka humoristliku žanri esilekerkimine, mille viljelemises tähtis osa on Söödi esimestel kogudel. Paisutatud tundeid parodeeriva, puänteeritud, sageli banaalse lõpuga „naljalaulu" kujul harrastati seda laadi omal ajal õige rohkesti. Analoogiliselt talitab tihti ka Sööt, kuid hoidub labastest efektidest. Kui naabriperre piilumine silmahaiguse süüks aetakse („Haiged silmad", lk. 81), või põllupeenral üleaedse tütart vahtiv perepoeg jutu teisale käänab, väites, et ta oma põllul teha võib, mis ise tahab („Vabandus", lk. 58), siis on sellega hästi väljendatud talupojalikku kinnisust. Tihti esineb see mõistuütlemine veelgi diskreetsemal kujul. Kui neiu seltsis päikesetõusu vaadatakse („Koit", lk. 42) ja südames lõõma tundes lõpuks kinnitatakse, et see päikesetõus igaveseks meelde jääb, siis on selge, mispärast. Teises luuletuses („Välk", lk. 44) antakse detailne pilt välkude vehkimisest ja tähendatakse nagu möödaminnes, et neiu kõrval seisab ja välkuvail silmil vaatab. Ja see ongi kõik. On see armastusluuletus või paljas looduspilt? Mõni detail vähem

või rohkem, ja ta oleks üht või teist, aga antud kujul on see luuletus looduspilt ja armastuslaul ühtlasi.

Kõige suuremad võidud humoristlikus laadis saavutab Sööt aga siis, kui ta maneerist hoopis hoidub. Luuletuses „Saladused" (lk. 82) annab lihtsale, peagu proosalisele jutustusele üksainus sõnake („palavalt") haruldase konkreetsuse — me lausa näeme luuletajat päikesepaistes kambri akna all kirjutamas ja tunneme päikesest õhkuvat soojust. Niisuguseid elavaid, sundimatuid pildikesi leidub Söödil vahetevahel hilisemaiski, tõsisemaid teemasid käsitlevais kogudes. Nende lihtsais, südamlikes värssides kõneleb autori terve, vaikne põhjamaalase loomus, küll kaine, aga siiski mitte kuiv.

Söödi luule areng ei ole kiire, kuid seda pidevam. Iga uus kogu on eelmisega orgaanilises seoses, jätkab, avardab ja süvendab selle motiive, puudutab uusi toone, mis alles järgmistes esiplaanile tõusevad. Kolmas kogu „R õ õ m j a m u r e" näitab jätkuvat väljendusoskuse süvenemist. Siin on elavaid lühiluuletusi, milledele eesti luules ainult Haava loomingust võrdseid võib leida. Lihtsate vahenditega annab ta meeldejäävaid portreevisandeid („Kullake, sul kuldne süda", lk. 78). „Sinised ja targad silmad" — näilise vähenõudlikkuse juures on see rida värske ja peen iseloomustus luuletaja põhjamaise armsamaideaali kohta. Niisugused luuletused sobiksid väljenduse ökonoomia alal tänapäevalgi eeskujuks.

Seejuures on värsside elavus saavutatud üsna väheste, lihtsate vahenditega. Korduse kõrval pääsevad kolmandast kogust alates tähtsale kohale võrdlus ja personifikatsioon. Need mõjuvad tihti julgelt, kuid ikka sundimatult: „Minu valul on mustad silmad...

Minu valu on sirge ja sale... Oh, kui hästi tantsib mu valu!" „Valu" „neiu" asemel annab väljendusele värskust, kuid toob ka luuletaja „mina" oma muredega lavale, ilma et selleks ühtki superlatiivi tarvis oleks. Või loetagu niisuguseid värsse nagu luuletuses „Haual" (lk. 80):

Kui veretilgad, lumekiud
Siin õied haua pääl,
Siin nutab õhk ja lillelehk
Ja õitselinnu hääl.

Sageli ei veetlegi niipalju võrdluse või pildi uudsus, kui see puhas ümbrus, kuhu ta on asetatud. Teisal annab näiliselt lihtsale keskusele uut elu mõni õnnestunud vormivõte, mõni värske detail, ootamatult elav riim, alliteratsioon või muud. Ja kui Sööt veel oma traditsioonilise trohheuse asemel tarvitab daktülit, siis põimub luuletuste rütmiline elavus ja väljenduse värskus meeleoluliseks, iseenesest meeldejäävaks tervikuks.

Vallatlevate või rõõmsate kodu- ja armastusluuletuste kõrval leidub „Rõõmus ja mures" ka tõsisemaid toone. Sellele viitab juba luuletuskogu pealkirigi. Ja luuletus „Kartus" (lk. 67) nimetab ka selle põhjust. Luuletaja tunneb juba selgesti valusat vastuolu, mis valitses kodumaa tegeliku olukorra ja isamaa-idüllist nõretava luule vahel. See äratundmine ei tähenda veel täispööret luuletaja loomingus: kaasaegsete valuküsimuste detailsemale käsitlemisele asub Sööt alles järgmistes kogudes. Veel on luuletajal hirm siirduda luule õitsvalt aasalt kodumaa närtsinud nurmedele. Luule ja elu vahel valitseva dissonantsi tundmine ei luba aga enam ka endises laadis jätkata: nii sünnivad sümbolistliku koega luuletused, kus ainult vihjamisi

kodumaa olukorda puudutatakse. Vahel on selle meeleheite tõeline põhjus ainult aimatav, teisal on konkreetsed sündmused peidetud looduspiltide või jutustuste taha, nagu venestamist kajastavas „Ettekuulutajas" või Eesti Kirjameeste Seltsi sulgemise puhul kirjutatud „Surnus".

Kuigi Sööt oma loomingu tipud annab alles hilisemais teostes, on „Rõõm ja mure" tervikuna tema kõige kaasakiskuvam luuletuskogu. „Aasa õite" idüllid on küll kevadvärsked, aga ka pisut primitiivsed, hilisemate kogude vaatlused tunduvad liigagi kained ja rahulikud, siin aga on tunnetel ühtlasi täisküpsust ja värskust. Kunagi enam ei kohta me nii elavaid pilte ja hoogsaid rütme kui siin. Järgmine kogu märgib eesti kirjanduses sammu realismi, Söödi loomingus — sammu kainenemise suunas.

Küll esitas juba esimestes kogudes domineeriv hubase külaõhkkonna või kodanlike elamuste humoristlik käsitlus realistlikku kallakut. Seal leidus realistlikke elemente ka kitsamas mõttes, nagu luuletuse „Endised vaimud" algus asjaliku küla ja mõisa vastandusega, või „Lapsel paljad jalad" — pilt vaesest saunikulapsest, mille puhul võib kõnelda juba sotsiaalsete vastuolude tunnetamisest. Enamasti piirdus Sööt esimestes kogudes siiski peamiselt kaasaegse romantilise sõnastusstiili kohendamise ja puhastamisega.

Selgemini ilmneb lähenemine realismile järgmises kogus „S a a t u s". Juba pealkiri ise mõjub hallilt ja ähvardavalt kaasaegsete lillede ja linnukeste keskel. Kainenemine avaldub ka vormis. Harvemaks on jäänud julged ja värsked kõnekujundid. Daktül, mis eelmise kogu värssidele andis hoogu ja elavust, kaob, ja peagu ainuvalitsevaks muutub neljajalgne trohheus.

See ongi Söödi varasema luule põhimõõt, milles ta on loonud oma parimad luuletused.

Juba eelmises kogus oli Sööt kohati hoopis hüljanud riimi, mille tähtsus ta luules sõnastuse sundimatuse arvel niikuinii oli miinimumini langenud. Luuletused nagu „Ära nõua“, „Ilma kevadeta“ ja eriti paljuimeteldud „Pärast hallaööd“ mõjuvadki suurel määral riimi puudumise tõttu värskelt ja elavalt. Nüüd loobub ta reas luuletustes ka kindla pikkusega värsist, olles nii sajandi algul laialt tarvitusele tuleva vabavärsi teerajajaks („Õiguse otsija“ ja „Külaskäik“ 1894, „Kääpa kaldal“ ja „Kes ta oli?“ 1895).

Kainenemine avaldub ka teemade valikus ja nende käsitluses. Keskikka jõudnud autori hoiak on üldiselt vaatlikum. Subjektiivse ja kirgliku armastusluule asemele tulevad kained kirjeldused, allegooriad või eepilisema koega värssjutustused.

Kunstilise veenvuse poolest ei küüni „Saatus“ eelmise kogu tasemele. Siiski on seal värsse, mis kuuluvad Söödi luule kõige iseloomulikuma osa hulka. Need on ema surma puhul kirjutatud luuletused. Rohkem kui kusagil mujal on neis õigel kohal Söödi luuletuste taltunud laad. Nad on küll primitiivsed, väljendus on nagu vägisi hoitud igapäevakeele tasemel, elamuses ei leidu ühtki detaili, mis ei oleks kõige üldisemat laadi, ja ometi jääb neist suure siiruse ja spontaansuse mulje, mida vähemgi vääratus ei sega. Selgemini kui kusagil mujal väljendub neis Söödi luule põhilisim kandejõud — sügav kodutunne. Kodu on selleks varjatud lätteks, mis toidab ta isiklikke elamusi, kodumõtet avardades jõuab luuletaja isamaa juurde, mille eluküsimuste vaatlusele on pühendatud järgmine kogu, „Mälestused ja lootused“ (1903).

Uus kogu käsitleb ülekaalukalt isamaalisi aineid. Omaette tunduvad selles kogus ehk mõnedki luuletused kained ja kuivad, sest mitte alati ei ole mõttesisu konkreetset kuju saanud. Seda enam mõjuvad nad üheskoos. Üks luuletus kasvab teisest, puudutab eelmises arendatud mõtteid, varieerib ja laiendab neid, teeb järeldusi ja avab uusi vaatenurki. Kokku on see lausa „passiivse vastupanu programm“ venestuse raskeis oludes.

Kahtlemata oli niisugusel programmil ülisuur tähtsus. Kui kunagi loosung „luuletus olgu juhtkiri“ eesti luules teoks on saanud, siis just Söödi uutes luuletustes. Need on juhtkirjad, kuid juhtkirjad selle sõna kõige paremas mõttes. Juhan Liivi kodu- ja isamaaluuletuste kõrval on Söödi omad sajandi vahetusel kõige silmapaistvamad. Nii lihtsaid, kuid elavaid ja sundimatuid värsse võis inspireerida ainult sügav elamus.

Puudutatud on kõiki kodumaa valuküsimusi. Luuletaja avaldab hukkamõistu ülejooksikuile, kes olude survel või kergemat põlve otsides painduvad ja oma rahvusest võõrdunult nagu lagendikupuud jäävad külma üksindusse, ta näitab, kuidas kojuigatsus siiski on kõigest võimsam ja ärakadunud pojad ikkagi koju toob — kuigi ainult surema.

Sest ka truude rahvapoegade käsi ei käi paremini. Surm, unustus, eluvõitlustest puhkamine on ainsaks palgaks neile, kes isamaa-aate eest on võidelnud, neile, kes tulevikuski võitlevad („Kreutzwaldi haual“). Ei ole mingit koitu ega ilusat õnne, millest luuletajad kõnelevad, on ainult lootus, et meeleheitlikul võitlusel peab mingi siht olema, et enne õhtut ometi koduõue jõutakse („Koju“). Kaotustest ja pettumustest mitte

hoolida, edasi rühkida, mitte meelt heita, loota, loota — see on refrään, mis luuletustes meeleheitlikult kordub.

Ja mis annab siis lootusi? See, et me ise edasi tegutseme. N i i k a u a e i o l e r a h v a s k õ i g i s t r a s k u s t e s t h o o l i m a t a s i i s k i k a d u n u d, k u i t a l e n d a l e l u j õ u d u j a -t a h e t j ä t k u b („Veel pole kadund kõik"). See on Söödi lihtne, kuid suur õpetus kaasajale — ja ka tänapäevale.

Ja kui see edasirühkimine enda elus ei tasugi, siis on palgaks seegi, kui tulevad põlved isade eeskujul sedasama teevad („Ei nad ole viimsed"). Kuni tegutsejaid leidub, on nende tegevus vaikivaks vastuseks kõigile, kes rahvuse surmast räägivad („Nad ütlevad"). Halvad ennustused lähevad tühja, sest rahvas on ennegi raskusi üle elanud („Mis aitab"). Kui elu ja surma peale heitlus käimas on, kui rahvust nagu umbrohtu püütakse välja juurida, siis jätkub ka rahval umbrohu visadust sellele vastu seista. Sellele äratundmisele jõudes võidakse kõigist raskustest hoolimata optimismigi tunda.

Luuletaja kirjeldab ideaalset rahvapoega („Põhjused", „Ühele suguvennale"), loob hümne lootusele, mis viib vabasse tulevikku („Lootusele"). Ja kui ta siis otse ärkusaegsete vahenditega annab lihtsa, ilusa pildi kodumaast („Mis mulle meeldib"), siis on selle lihtsa pidulikkuse taga aimata luuletaja sisevõitlustest, tegelikkuse tunnetamisest võrsunud elujulgust. Ka Sööt kutsub isamaad mõrsjaks, aga kui palju usutavamalt ja ehtsamalt mõjub see, võrreldes muu omaaegse isamaaluulega!

Sajandi lõpu ummikutunne on neis luuletustes aset andnud uue sajandi meeleolutõusule. Mälestuste ja lootuste, nende Söödi luule kahe pooluse osa on siin vastupidine kui esimestes kogudes. Kui seal isamaaluuletusi toitsid mälestused, isiklikke meeleolusid lootused, siis valitseb siin lootuslik meeleolu just isamaaluuletustes, kuna arvult väikeses, kuid kõrgekaalulises meeleolulüürika rühmas nüüd valitseb mälestuslik hellus ja nukrus.

Nooruse tormidest ja tungidest üle saanult heidab luuletaja pilgu noorusele („Mälestus", lk. 139), leiab silla lapsepõlve. Ja siis sünnivad nii harukordselt kaunid värsid nagu:

Ikka kostab kaugelt lugu,
Laul nii vaikne, sumaja...
Ja ma õnne unenäos
Pean seda kordama.

„Mälestuste ja lootuste" üldine tase on võrdlemisi ühtlane ja kõrge. Luuletaja on seal täitnud oma rahvusliku visaduse õhutamise ülesande ja saavutanud lüürilistes meeleoludes Eestis enneolematu küpsuse ja kunstilise tiheduse. Paremad neist märgivad ühtlasi luuletaja võimete tippu, mida ta hiljemgi ei ole ületanud. Loomulik siis, et luuletaja looming enam nii intensiivselt ei jätkunud. Sisu- ja vormipiiride avardamise võimaluste otsimisest kõnelevad 1903—1910 loodud eri koguna ilmumata luuletused, mis käesolevas teoses on koondatud „Järelpõimiku" I ossa. Iseseisvat järku nad Söödi loomingus ei moodusta — osalt on nad eelmiste kogude järelkõlad, osalt otsingud ja katsetused, mille täisküpsi vilju leiame alles luuletaja järgmisest kogust.

Paremais aastais olev autor asus nüüd eriti pingeliselt ka tegelikus elus teostama seda programmi, mida ta oma värssides oli jutlustanud. Elulookirjutaja ei saa pikemalt peatumata mööduda K. E. Söödi rohkest anduvast tegevusest paljudes rahvuslikes ettevõtetes; vähemalt nende mainimine kuulub aga ka luuletaja loomingu vaatluse piiridesse, sest just ta erksus aktuaalsete eluküsimuste vastu, ta osavõtt rahvuslikest üritustest aitas tal murranguliste aegadega ka oma loomingus kontakti pidada, mille ta teised kaasaegsed märkamatult kaotasid. Selle kontakti märgiks on 1921. a. ilmunud luuletuskogu „K o d u“.

Ilmumisajal jäi see raamat küll teenimatult varju. Sööt võis paremal korral ajaga sammu pidada, mitte aga teda üle trumbata. Keele- ja meeleuuendustes, lihalikkuse ja individualistihoiaku originaalsuses ei püüdnudki vanem autor kaasa võistelda. See, mis oli puudujääk kaasaeglaste silmis, on aga pigem vooruseks kahekümneaastase vahemaa tagant vaadates. Muidugi ei valitse Söödi kahe aastakümne jooksul loodud luuletustes seda ühtlust, mis varasemais kogudes; „Kodu“ paremad luuletused kannatavad siiski kaasaja paremategа igas mõttes võrdluse välja.

Tundmatuseni on muutunud juba uute luuletuste väline vorm. Endise nelirea asemel kohtame nõudlikke värsivorme nagu sonette ja tertsiine, trohheuse kõrval kõige mitmekesisemaid mõõte, neljajalgse värsi kõrval rohkesti kuue- ja seitsmejalgset. Väljendus on muutunud raskepärasemaks, sõnavara moodsamaks, riimid nõudlikumaks, vahel koguni virtuooslikeks, esineb sageli inversioone, mis olid tundmatud Söödi varasemale luulele.

Ka „Kodus“ paistavad silma kõigepealt isamaa-ainelised luuletused. Peagu kronoloogilises järjestuses kujutavad need eesti rahvustunde tõusu ja iseseisvusmõtte võrsumist. Sõjasündmuste keerises vahelduvad kahtlused ja lootused, korduvad püsivusele manitsused ja tööülistused, kuni Eesti iseseisvuse saavutamisega Söödi isamaaluulesse tuleb uus, hoopis erinev toon. Värsiread lühenevad, rütm muutub selgeks ja löövaks, sõnastus lihtsaks, paatosel on kandvust ja soojust. Nooremate ekspressionistliku inimsusejutlustamise või patsifismi kõrval on Söödi laulude mehine ja sõjakas toon värskendavaks vahelduseks.

Eelmiste kogudega võrreldes on ainevald „Kodus“ tunduvalt avardunud. Luuletus „Näojume pimedas kahvatab“ puudutab õnnestunult ja ainulaadse teravusega koguni sotsiaalseid probleeme. Siiski tunneb Sööt ennast kindlamini isikuelamuste ringis: liiga palju on tal ühist nende „vaiksete vaimudega“, keda ta ise kirjeldab ja kes võitlustandreilt hoiduvad, et loova tööga nägematut aupärga ära teenida.

Jutustav element oli väga tugev juba Söödi varasemas luules. Spontaanseid tunnetepurskeid, lüürikat sõna kitsamas tähenduses kohtame Söödil võrdlemisi harva. Elamus ei väljendu mitte otseselt, vaid jutustuse tagant. Hilisemas loomingus jääb lüüriline element veelgi kasinamaks. Seeasemel annab Sööt juba „Kodus“ häid näiteid oma võimetest ballaadikirjanikuna. Kodumälestuste ööpoolest on välja kasvanud jubeda-meeleolulised „Laadateel“, „Koerakoonlased“ jt. Eriti viimane oma lakoonilise sõnastusega on eesti ballaadikunsti parimaid näiteid. Hilisemais ballaadides ei ole luuletaja detailidega enam nii kokkuhoidlik, kuid loob eesti ajaloo ja rahvaluule aineid kasutades

siiski üsna tiheda, omapärase ja etnograafiliselt usutava õhkkonna.

Rohkesti leidub „Kodus“ mõtisklevat elementi. Puhtakujulises mõttelüürikas, millest eesti luules üldse on vähe õnnestunud näiteid, ei saavuta ka Sööt oma loomingu parimat. Hoopis veenvamalt esitab Sööt oma elu põhitõdesid, kui ta need peidab looduspiltide või meeleolude taha, nagu Hofmannsthali eeskujul loodud tertsiinides („Elurada“, lk. 207). Lõpuks leidub „Kodus“ — ja need on kogu kõige paremad luuletused — ka objektiivset lüürikat, kus mediteeriv element peaaegu puudub. Neile, nagu ka vähestele armastuslauludele, on omane mingi äraseletatud, rõõmus rahu.

Ka peale „Kodu“ ilmumist on Söödi looming pidevalt jätkunud. 1937. a. ilmus talt uus luuletuskogu „K u u s i r b i õ s u“. Enamik ta hilisemat loomingut saab alles käesolevas raamatus lugejale üheskoos kättesaadavaks. Tuleb küll tunnistada, et Söödi hilisemaile luuletustele sõnastuse moodsus vahel kahjuks on tulnud. See on sama häda, mis Söödist nooremategi luules esineb: uusi sõnu on meil juba nii palju, et õ i g e t sõna enam ei otsitagi. Õnneks on aga Söödil just hilisemas loomingus rohkesti ka niisuguseid luuletusi, kus ta sõnastuse moodsust või liiga valju vormi ei taotlegi, vaid kus kaasajalt omandatud stiili- ja väljendusvõtted märkamatult kaasa kõlavad. Siia kuuluvad kõigepealt belglase Giraud' eeskujul loodud ballaadilised riimimata luuletused. Selle laadi suur vormiline vabadus on lubanud luuletaja meeleoludel ja nägemustel kõige sundimatumalt luulesse sadeneda. Mingi muinasjutu poolhämarus on neis ka kõige tõsisemate teemade taustaks; isegi läinud suve rõhuvaid

sündmusi kajastades ei lase see meeleheitel üle pea kasvada.

Piltide lihtsuse ja sõnastuse puhtusega veetleb näiteks sügispilt „Kase kuld“ (lk. 284). Ja vähenõudlikus laulukeses „Jälle kevad“ (lk. 293) on Sööt meelega vanamoeline, kuid annab nii ilusaima näite oma hilisemast luulest. Alliteratsioonid, siseriimid, kõlajäljendused liidavad iga üksiku värsi tihedasti teise külge. Nagu lapsed ringmängus tantsivad värsid meist mööda ja jätavad mulje kevade pidevast helinast ja helendusest, õnnest ja joobumusest. Kuigi siin pole midagi omaette originaalselt mõjuda tahtvat, on tervik siiski äärmiselt värske ja elav.

Niisama hästi õnnestub Söödi värssides rahvalaulutoon, nagu „Elurännakus“ või luuletuses ühe pudrujahumöldri tütrekesest, kellel on „püülipuuderdet paleke ja huulil vangistav valeke“. Oma vanaisaliku helluse ja sõnakoomikaga on viimane luuletus juba üleminekuks Söödi lastelauludele.

K. E. Sööt võib tagasi vaadata viljakale loomistööle. Ilma suurte pretensioonideta, „vaikse vaimuna“, kuid alati valvsana ja osavõtvana on ta kaasajale ligi elanud. Seda tunnistavad peale ta isamaa- ja ühiskonnaluule ka rakenduslikuma iseloomuga luuletused. Avaliku elu mitmesuguste sündmuste ja tähtpäevade puhul on Sööt rohkesti juhuluuletustes sõna võtnud. Ta luuletused on enam kui ühegi teise omad meelitanud komponiste viisistamisele; kuid ta on nende vajadustele vastu tulles ka otse helitöödele tekste kirjutanud. Mitmed ta luuletused on saanud isamaaliste ja rahvuslike tähtpäevade raudvaraks. Ja lõpuks ei saa me Söödi rakenduslikumast luulest kõneldes vaikides mööduda ka ta lastelauludest. Otseselt rahvaloomin-

gust lähtudes või selle vaimus luues on ta andnud meie lastelaulude paremiku.

Lõpetades lühikest ülevaadet K. E. Söödi luulest, võime korrata V. Ridala poolt „Aastate kajastuse" eessõnas antud üldhinnangut: „Seda, mis Sööt oma toodanguga eesti lüürikasse uut on toonud, ei ole palju. Aga see vähene on ehtne. Söödi luule on lihtne, südamlik, hell ja liigutavalt tundeline, mille sarnast muude eesti luuletajate lüürikast asjata otsime. Sööt on osanud eesti hinges kõige kodusemaid, sügavasti õrnu helisid tabada, mida, tahaks ütelda, üheks kõige olulisemaks tõuks eesti luule heliastmikus võiks pidada. Söödi luule kuulub kõige parema hulka, mis eesti kirjandusel on esile näidata omalaadilist, ehtsat, tundelist, südamest tulnut, täisväärtuslikku ja kunstiliselt heledat."

A. Sang.

AASA ÕIED

VAIKNE PALVE

Seal, kus kaunil kingurinnal
Kasvab kasemetsake,
Seal on minu hälliase,
Seal mu kodu kullane.

Ei seal vaevata küll kaldu
Viljasaaki salvesse,
Ei seal tundmata küll ole
Leinahääled minule.

Aga siiski, oh kui kallis,
Oh kui armas mulle ta!
Vaikses palves tõstan käed
Üles taeva poole ma:

Issand, võta õnnistada
Seda kohta ikka sa!
Ta on minu õnnerada,
Mulle armas otsata.

SÕJA AJAL

Isamaa kutsub mind, isamaa hüüab,
Isamaa tarvitab väge ja nõu,
Isamaa vaenlasi väärata püüab:
Laske, tall' pühendan noorusejõu!

Siduge ranits mull' kindlasti selga,
Andke mull' sinel ja soldatimüts!
Andke ka püss, — sa, vaenlane, pelga,
Sellega tehtaks' su püüdele ots!

Tagane isamaa ilusast rajast,
Tagane pühade salude seest!
Valguses säravast priiusekojast
Vastaseks leiad sa vahvamat meest!

Kes võib mind keelata, kütkesse köita,
Tagasi hoida, kui annan ma tuld!
Tormiga tahan ma vaenlase võita,
Nõuda, et prii olgu isamaa muld!

Isamaa kutsub mind, isamaa hüüab,
Isamaa tarvitab väge ja nõu,
Isamaa vaenlasi väärata püüab:
Talle ma pühendan noorusejõu!

ISA SÕNAD

On kustund mu vaade, on raugend mu rammu,
Ning juustel ju helendab vanuse läik,
Mu rinnast on elurõõm lahkunud ammu,
Kõik viinud on aegade armutu käik.

Ei enam või mõõka ma pidada pihus,
Ei vaenlasi väärata võitluse väes;
Ei endine tugevus ela mu ihus,
Ei nooruse väledust ole mu käes.

Kuid, pojuke, tärgand on priiuse võsa,
Su käsi on kindel ja julge su jalg!
Vii isamaa altaril' nooruse osa,
Kui langedki põrmu, kui kahvatab palg!

Sa tõrju ja murra, kui isamaa rajal
Meid vaenlane varitseb merel ja maal,
Ja ärata, vaimusta helkival kajal
Ka venda, kes uinub veel võitluse aal!

Ja langed sa võideldes vahedal raual,
Siis õrnasti katab sind isamaa hõlm,
Siis raugen ma hõisates ausama haual
Ja tänades niiskub nii mõnegi silm.

TÕEKS LÄINUD SOOV

Päike hiilgas viimsel purpurpaistel
Õhtu õlalt läbi lehtede;
Kuldne kuma Ilmarise võlvil
Säras üle vaikse looduse;
Üksik lind veel unelaulu lõi,
Lillekene kastemärga jõi.

Kuhu sõudis väriseval sammul
Väsind raugakene kepi naal?
Mida püüdis tema raugend rammul
Puhkepaigaks saada õhtu-aal?
— Püha sündimise paigale
Tõttas ihaldusel isake.

„Tere, kallim vainu, õndsam talu!"
Hüüdis käija, jõudes sihile;
„Siin ma tundsin elu õnne, valu,
Siin mul koitis hommik kullane:
Siin ka soovin viimse unele
Uinuda, kui tuleb tunnike!"

Vaikne kohin kostis kaseharjul:
„Tõtta siia, väsind rändaja!
Mängisid sa lapsena mu varjul,
Võid ka nüüd mu juurel puhata."
Mõistis taat ja istus rohule,
Uinus magusasse unesse.

Taeva sõrva ehtis hele eha,
Tähed paistsid hõbehiilgusel;
Värsket jõudu kogus väsind keha,
Vaimus viibis armsail nägudel;
Laulutiivul heljus: „Head ööd,
Kes sa päeval tegid hoolsalt tööd!“

Hommik kutsus inimesi tööle,
Uues ilus taimi ärkama,
Kutsus võitlusrikka elu teele
Igaühte uue rammuga —
Kuid ei kase varjus magajat
Päike iial enam äratand.

ÕHTUL

Lilleke nüüd uinub niidunõlvil,
Uneingel annab talle suud,
Tähed sätendavad taevavõlvil,
Kerged õhtupilved piirvad kuud.

Minu vaim nüüd lendab palve sunnil
Üles vabaduse vallasse,
Püüab unustada vaiksel tunnil
Kõik, mis koormaks oli temale.

JÄRVE KALDAL

Seal, kus kingu kenal jalal
Vetel vaikne voodike,
Laine soovitusel salal
Lustilaas on laglele;

Seal, kus udulisel sillal
Vesi viirab kõrgele,
Kõigub koidurikkal killal
Hõbehelmeis ülesse:

Seal mu lahked lapsepilgud
Valgusid kord vaatama,
Kuidas päikse iluvilgud
Elustasid lilleraa.

Seal mul järve virvendusel
Pisar pidi kuivama,
Kui ma tasa palvetusel
Üles püüdsin silmata.

Nüüd, kus saatus eluteele
Kive külvand rohkeste,
Tuleb sagedasti meele
Järve kallas kaunike.

LEINAJAD

Kord võsastiku varjus
Lõin kannelt kurvasti,
Ei teadnud, et üks karjus
Mind kuulas hoolsasti.

„Mu õde suri ära,
Mu väike õeke;
Ta oli ainus vara
Siin ilmas minule.

Nüüd voolab silmist vesi
Mul ilma püsita,
Ei keegi minult küsi,
Miks noorelt nutan ma.

Ma leinan, nutan, kuni
Mind kutsub mullapind:
Seal magus surmauni,
Seal õde ootab mind.“ —

Ma mängisin, ja kaugelt
Mind karjus kuulatas, —
Ma nägin, et ta laugelt
Ka nuttu kuivatas.

ÖÖSEL

Nüüd taevast katab pime vari
Ja pime vari katab maad;
Nüüd une hõlmas tähte kari,
Nüüd une hõlmas koidu raad.

Mu süda kurb, ma vaatan üles —
Üht tähte otsin taevast ma;
Kuid tähekene pilve süles
Ei vasta mulle vaatega.

Nii otsisin ka sinu silmas
Ma õnneläiget asjata,
Nii õrnas igatsuseilmas
Ma ihkasin, mis võimata.

AITAJA

(Leedu laul)

Kui mesilind haavas mu käe,
Siis paistetas üles ta;
Mu eideke hellake kattis
Siis haava mullaga.

Mu süda on haavatud, haige
Ja valutab otsata:
Oh eideke hellake, kata
Sa tema mullaga!

LAEV

Laev sõuab nagu valge luik
Vee pinnal kiireste
Ja tüüripingil hele huik
„Las käia!“ kuulukse.

Nii pehmelt, tasa õhu sõit
Seal mängib purje all,
Uus hommik kannab lilleõit
Ja tervist vastu tall'.

Tall' ehab sume suveöö
Ja särab tähte läik,
Tal kandjaks vaikne vetevöö,
Tal lõbus lustikäik.

Kui aga peidab taevavõlv
End pimepilvesse,
Siis oodata on raske põlv,
Siis häda sõudjale.

Nii mõni tormilisel teel
Ju langes ohvrina,
Nii mõndki järel leinab veel
Mu ilu — isamaa.

KUULE

Kuldne kuu, sa kõrgel kumad,
Vaatad alla vaikseste,
Vaatad, kuidas õnnetumad
Kummardavad põrmusse.

Sulle selgis mõni häda,
Mõnda valu nägid sa;
Mõndki muret suutis süda
Ainult sulle kaevata.

Mõni langes surma lingu
Lehe kombel lennates,
Mõnda õnnelikku mängu
Jättis noorus leinates.

Aga, kuu, sa kõrgel kumad,
Vaatad alla vaikseste,
Vaikseste, kui õnnetumad
Kummardavad põrmusse.

KULLAKENE — KEVADE

Kullakene tuli koju,
Kui meil koitis kevade,
Kullakene süütas põue
Armukoidul lõkkele.

Kevade nüüd ära läinud,
Õue sammub sügise —
Ära sa mind maha jäta,
Kullake — mu kevade!

KODU HIIES

Õeke, kuula, kuidas ööbik hüüab,
Kuula veel, kuis kõlab armas lauluviis.
Sügis lindu vaigistada püüab,
Varsti leinama jääb kallis koduhiis.

Meie aasalt kaob lillesära,
Lahket linnukest ei enam kosuta,
Tema ihkab õisi — lendab ära:
Võõrsil ammu ootab teda parem maa.

Õde, hellakene, kuula lindu,
Kuula, kuni ise ka veel elad siin.
Asub armuleegike su rindu,
Küll siis võõras ütleb: „Ma su omaks viin!"

Sa läed ära, ei sa isa salus
Laululinnu häält siis enam kuulda saa:
Ise keel ja komme võõras talus,
Ise laul ja ise lugu võõrsil ka.

MINU MÕRSJA

Kui on päevatöö ju lõpetatud,
Päike taeva sõrval punamas,
Vaikus viibib juba mäel ja orul,
Ainult ööbik hüüab toomingas:

Siis näen teedel õnnelikke paare,
Käsikäes nad käivad mureta,
Kuulen hella naeru, vaikseid sõnu,
Kuidas peiu räägib mõrsjaga.

Las nad käia, rõõmsad noored sõbrad,
Lõbu leida elu õieteel;
Ei ma kade ole nende peale —
Teisi rõõme maitseb minu meel.

Mina istun vaikse kase varju
Oma kallistatud mõrsjaga,
Sest ta ihkab ilmast lahus olla,
Endale ja mulle elada.

Talle jutustan seal oma rõõmud,
Oma kurvastused kibedad;
Tema osavõtt toob mulle troosti,
Vaigistab mu rinda tuksuvat.

Minu mõrsja, kes mu rinnal viibib,
On mu kannel kullakeeline:
Talle pühendan ma oma rõõmu,
Oma lõppematu kaebuse.

KEVADEL

Ilm hiilgas nagu mõrsjaehtes,
Kui „Kevad!“ kõlas koorina —
Seal tuhat, tuhat lillesilma
Kui tähed läksid särama.

Ei süda võinud külmaks jääda,
Kus tulekeelel räägiti:
Kõik tundis hella vastukaja,
Mis tungis hinge põhjani.

VALU, ARM JA LAULUD

Valu, arm ja laulud
Ühes ilma sees,
Valu, arm ja laulud
Minu südames.

Arm, see muutus valuks
Põuel' palaval',
Kui mu kullakene
Liiga tegi tall'.

Laul kui kellukene
Kurvalt helises,
Kui mu vaesel' rinnal'
Valu ligines.

MADU

Mu põues on kihvtine madu,
Kes otsata vaeva mull' teeb,
Ja süda kui valude ladu,
Ta ohkab ja valudest keeb.

Kas käin mina külas või linnas,
Kas kõnnin ma kodusel teel,
See madu on ikka mu rinnas,
Mind nõelab ta mürgine keel.

Ja valitseb pimedus õues
Ja rahus on uinumas ilm —
Veel madu teeb piina mu põues
Ja pisarais valvab mu silm.

See madu, kel põues on ase,
On kadedus; tead sa nüüd?
Et elada mind ta ei lase,
On, kuldne, mu kuldne, su süüd.

NÕEL

Neiukene särasilma,
Neiu lahke, naerukas
Pistis mulle õie rinda,
Nõelaga ta kinnitas.

Nõel ei olnud poolest tollist
Näha pikem sugugi,
Kuid ma tunnen, ots on puutund
Südamesse ometi.

Õieke nüüd ammu närtsind,
Nõel see kadund kuue seest,
Aga haav ei kao ära,
Valus haav mu südamest.

MALEMÄNG

Eile tuli naabri Juku
Meile oma õega.
Tema õde imehästi
Mõistab malet mängida.

Jukul-poisil kena õde,
Neiuke kui lilleke,
Mängis hooga, võitis minu,
„Tuld" mull' andis südiste.

Et on naabri Juku õde
„Tuld" mull' andnud südiste,
Seda alles täna tunnen:
Süda läinud lõkkele.

KOIT

Kullakarva koidukuma
Kahekesi vaatsime,
Mis kui leekiv tulemeri
Idas kerkis ülesse.

Imestades kaua, kaua
Tema kõrval seisin ma.
Südagi kui leeki tundis,
Puhkes põues põlema.

Nüüd on jäänud leek mu rinda,
Ei sealt enam tagane:
Eluaeg mul meeles seisab,
Kuidas tõusis koiduke.

PETETUD

Ilm läks äkki selgeks,
Nagu naeratas —
Arvasin, et vistist
Armsam tulemas.

Jooksin õue peale
Kohe vaatama —
Tahtsin oma neidu
Hõiskel tereta.

Petetud ma aga
Olin rängaste:
Ei see olnud tema —
Oli päikene.

PILVEDELE

(J. J. Honegger)

Pilved, kes sõuate üleval kõrgel,
Ärge nii tõtke!
Annan teil' mõnusa koorma siit kaasa,
Ühes ta võtke!

Annan teil' kaasa mu valude vara —
Piina mu põuest;
Kandke ta kaugele tähtede taha
Siitilma õuest!

Kallake marus ja möllus ta merre,
Lainete sülle!
Suur on see haud ja vahutav voog
Valvab ta üle . . .

*

Jämedad pisarad kukkusid maha —
Vastust mul keegi ei andnud;
Ootmata edasi rändasid pilved —
Kurbust nad ära ei kandnud.

VÄLK

Vehi, vehi, välgukene,
Pilvi valgusta!
Ei sind kaua enam näinud
Nõnda särama.

Ei sind kaua enam saanud
Imestada ma:
Vehi, vehi, välgukene,
Pilvi valgusta!

Neiukene seisab mõttes —
Üles vaatab ta;
Vaatab üles, vaatab alla,
Minu peale ka . . .

Vahi, vahi, neiukene
Sõstrasilmine!
Külva tuld ja heida leeki,
Vahi, neiuke!

Oh kui kuldses paistes särab
Tuli üle maa!
Vehi, vehi, välgukene,
Pilvi valgusta!

MATUS

Naabripere priske poega
Ära surnud noores eas . . .
Matusrahvas minu aknast
Mööda sõidab pikas reas.

Naabripere poega matab
Terve vald kui ainus mees.
Mul kui piiriperemehel
Kohus käia nende ees.

Aga miks ma teisi matan,
Võõraid leinan silmavees —
Minul enesel on matus,
Matus oma rinna sees.

Süda ammugi ju haige,
Võitleb surmavaluga,
Võib ehk täna, homme juba
Haua hõlma langeda.

Las nad minna, las nad matta,
Sõita ees kes tahes mees —
Minul enesel on matus,
Matus oma rinna sees.

RAHVAPIDUL

Suured pidud: palju sõpru,
Lõbu, rõõmu lõpmata,
Palju kuulda, palju näha,
Palju meeles pidada.

Aga ei sest meele jäänud
Midagi nii kindlaste,
Nagu ühe väikse neiu
Sinisilmad minule.

VARAS

Aage taga, võtke kinni
Võõras neiuke,
Kes me õuest mööda sõitis
Praegu kiireste.

Eks te näinud, kas tal oli
Vankris midagi?
Tunnen, ta on ära viinud
Minu südame.

Aage taga, võtke kinni
Varas-neiuke,
Et ma jälle kätte saaksin
Oma südame!

SURMAKUU

Nüüd on käes meil heinakuu,
Sume surmakuu.

Nüüd on vara koidu eel
Vikatil ju töö —
Värske rohi langeb loos
Nagu siidi vöö.

Vikat niidab koidu eel
Lillekesed ka —
Niitis ilma armuta
Kanni kallima.

Minu kallim kannike —
Naabri neiuke.
Tema oli armas mull',
Armas surmale.

Olgu käes siis heinakuu,
Sume surmakuu!

Niitku mindki kare surm
Õitsemise aal!
Niitku, ühendagu meid
Kõrgel lilleraal!

VIHMALE

Saja, saja, vihmakene,
Saja sahinal!
Vehi, vehi, välgukene,
Tulel leekival!

Praegu janunevad aasad,
Janub põllumaa:
Saja, saja, vihmakene —
Neid sa niisuta!

Minu isatalus saanud
Seemne põllupind —
Sinna, kallis pilvekene,
Oodatakse sind!

Aga, väle välgukene,
Pilve põues sa,
Ole valvas, vaata ette
Oma noolega!

Minu isa koplis kasvab
Kasemetsake —
Ära puutu seda metsa,
Kulla välguke!

Ära puutu isamaja —
Püha paik on see;
Jõuad sinna — pea vahet,
Võta teine tee!

Aga sina, pilvekene,
Sina seisata —
Isa põldu pärast külvi
Hästi niisuta!

KUIS VÕIB VAIKIDA SEE SÜDA

Kuis võib vaikida see süda,
Milles elab kevade,
Milles särasilma vaade
Äratab kõik elule!

Vaata, kuidas mets ja väli
Haljendab kui lillevöö!
Kuula, kuidas ööbik hüüab
Terve kevadise öö!

Sel ka rinna sees on ööbik,
Kevadine iluilm,
Keda õielises eas
Teretab veel neiusilm.

Ja ta hõiskab ja ta hüüab
Õnnetundeid ilmale,
Laulab hella tänulaulu
Särasilma neiule.

ILUS JA ILUSAM

Emakene, hellakene,
Sa mu armas emake,
Kas sa nägid päikse ilu,
Kui ta tõusis ülesse?

Kas sa nägid, kuis ta kerkis
Imelise hiilgega,
Kuidas uinuva maailma
Äratas ta elama!

Oh kui ilus oli taevas,
Oh kui ilus ilmamaa!
Kõik, mis ärkas, kõik, mis märkas,
Tahtis päikest tereta.

Emakene, hellakene,
Sa mu armas emake,
Aga kaunimalt veel päike
Veeres alla loodele.

Päike kadus . . . loodus vaikis . . .
Tähed tõusid särama, —
Oh kui õnnis, oh kui armas
Tähte silma vaadata!

Sõbra kõrval, käsikäes,
Istsin lehtla varjus ma,
Tundsin taevatähe sära
Oma põuepõhjas ka.

Emakene, hellakene,
Sa mu armas emake!
Ei mul tähekese ilu
Iial meelest unune!

KURB SÜDA

Tule, kallis, löö mind kulliks,
Tule, taba mind!
Löö mu süda jälle nooreks,
Rõõmsaks minu rind!

Läki alla karjamaale,
Kopli kiigele,
Läki metsa, marjamaale,
Läbi lillede.

Neiukene lõi mind kulliks,
Tabas kiireste.
Sinna-tänna laste seltsis
Vainul jooksime.

Aga ei mu süda muutund,
Rõõmsaks läinud ta.
Oh, ma tean, ei neiu paelust
Eal ta lahti saa!

UNUSTATUD

Kord kase koore sisse
Mu nime lõik'sid sa
Ja ütlesid: „Sind tahan
Ma meeles pidada!"

Nüüd hädalt aasta möödas,
Kui rääkisid sa nii —
Mu nimi kinni kasvand
Ju viimse kriipsuni.

Ta kadund kase koorelt
Ja sinu südamest:
Sa räägid uuest nimest
Ja teisest tõotusest.

TULI

Väljas tulekahju kära,
Tulekellad hüüavad —
Minu aknast jooksvad mööda
Kustutajad väledad.

Oh, kui vaataksid mu tuppa,
Vaataksid mu südame,
Millest vale armu pärast
Valu tõuseb lõkkele.

Välja jooksen neile järgi
Tulekahju juure ma —
Vahest tuld seal tule kõrval
Kustutataks korraga.

ÜTLE, KALLIS NEIUKENE!

Ütle, kallis neiukene,
Mis mull' tahtsid ütelda,
Ütle kohe, hobu ootab,
Varsti pean ma minema.

Ütle mulle, mis on varjul
Põue põhjas salajas,
Tunnista, mis salamure
Sinu südant vangistas.

Tasa liikusid ta huuled,
Pilgu maha pööras ta
Ja siis ütles õhetades:
„Armas mulle oled sa!"

Hobu ootab — ootku peale:
Ei nüüd taha minna ma:
Nüüd ma igavesti tahaks
Neiu juures elada.

UUS HOMMIK

Juba arvasin, et ammu
Kustunud on leegike,
Mis kord lõkkel hinges loitis,
Tundel täitis südame.

Juba valmistasin risti
Armastuse haual ma,
Tahtsin närtsind lehtedega
Surnud leeki varjata —

Aga täna koitis mulle
Armuhommik uueste:
Täna südame ma andsin
Tulevale armule.

ÜKS SURIJA

Taevas, võta tagasi see anne,
Mis kord eluna mull' andsid sa!
Kibe oli tema karik juua:
Mesi segatud seal mürgiga.

Võta, võta! Väsind olen juba,
Tahan haua hõlmas puhata. —
Neid on küll, kes asemele astvad
Elumürki jooma januga.

SÜDAME HÄÄL

Aiman, tunnen, et mu rinnas
Midagi on uuest' ärgand,
Tunnen, et mu põue põhjas
Imeigatsus on tärgand.
Mida soovin, tahan ma,
Ei sest ise aru saa.

Oleks taevas mulle lahti —
Ei ma taevast vastu võtaks;
Oleks vaikne haud mull' vaba —
Hauast eemale ma tõttaks.
Sest mu süda ütleb sees:
Ilma peal sul õnn veel ees!

KURB LINNUKE

Künnilinnukene laulab
Aias õitsva toome pääl,
Nagu nutul, nagu naerul
Kõlab tema hele hääl.

See on sama linnukene,
Kelle laulu kuulsin ma,
Kui kord armsa neiu rinnal
Olin õnnis otsata.

Oh mu väike linnukene,
Mis sind nõnda kurvaks teeb?
Kas ehk valeliku pärast
Kahetsus su rinnas keeb?

VIIMNE ARMASTUS

Kui olin kõigist jäetud,
Nii üksi, üksinda,
Kui midagi ei leidnud
Siin ilmas armsana:

Siis armastasin valu,
Mis arm mu rinda lõi,
Sest mälestus nii võimsalt
Veel kord ta ette tõi.

ÄRA USU

Ära usu lillekesi
Naabri akna peal:
Lillekeste vahel särab
Tulukene seal.

Mööda käies lillekesi
Tahtsin vaadata,
Aga vaatest süttis süda
Põues põlema.

Sellepärast ära iial
Lilli usu sa:
Lillekeste vahelt vaatvad
Silmad säraga.

LÕOKESELE

Lõokene, põllumehe sõber,
Põllumehed üles otsid sa,
Keerled rõõmsalt üle minu õue,
Teretad mind lahke lauluga.

Oh, kui armas on su hääle kaja:
Noorelgi on rõõm sind kuulata.
Aga palju enam need sind vajaks,
Kelle jõud ju kipub raugema.

Mul on isakene, hall ja vana,
Elus palju vaeva näinud ta.
Küll su laulud täidaksid ta rinna
Uue elujõu ja troostiga.

Kallis lõoke, põllumehe sõber,
Lenda üle metsa, mägede!
Taevas andku sulle lahket reisi —
Lenda minu koduküla sse!

Helju seal siis üle laia põllu, —
Näed, kus künnab, külvab isake,
Kanna südamlikus suvelaulus
Minu tervitused temale!

Kallis lõoke, põllumehe sõber,
Lauluga ta töö sa kergeks tee:
Laula taeva õnnistust ja õnne
Isa põllul iga vaosse.

VABANDUS

Mina olen põllumehe poeg,
Tahan põllu vahel kõndida:
Põllu vahel õitsvad kaunid lilled,
Kõnnib naabripere tütar ka.

Mina olen põllumehe poeg,
Tahan põllu vahel kõndida:
Põllu vahel laulab lõokene,
Laulab naabripere tütar ka.

Naabripere tütar võib ju käia,
Võib ju laulda isa põllu pääl;
Mina aga vaatan lille ilu,
Kuulan, kuidas kõlab lõo hääl.

LAPSEL PALJAD JALAD

Lapsel paljad jalad,
Jookseb lume sees;
Ei ta külmast hooli,
Kui ka silmad vees.

Lapsel paljad jalad,
Jookseb lume sees —
Tema teab, et isa
Vaene saunamees;

Aimab, et ta kaua
Peab veel käima nii,
Kuni ise saapad
Teenib viimati.

Tema jookseb, mängib,
Nii, et lumi keeb —
Ei ta küsi isalt,
Kunas saapad teeb,

Sest ta teab, et isa
Vaene saunamees,
Kesse leiba teenib
Palehigi sees.

ENDISED VAIMUD

Kus lõpeb meie põllu siht
Ja võsa, heinamaa,
Sääl algab mustem mullakiht
Ju mõisametsaga.

Sääl metsas seisab kingu pääl
Pool-lagund vare veel,
Mis nagu jutustaja hääl
On oleviku teel.

Sääl iga aasta jaani-ööl
Näib hilist liikumist,
Näib müürivarel mõisatööl
Veel endist teolist.

On taeva sõrvas ehavöö
Kui hõbe hiilgamas,
On alanud ju vaikne öö
Ja ilm ju puhkamas, —

Siis kutsub imeline sund
Nad hauast ülesse,
Et unustada surmaund
Ja minna varele.

Sääl mitu tuhat kondikätt
On rutulisel tööl:
Üks kannab kive, teine vett
Nii vaiksel, vaiksel ööl.

Sääl kõnnib kubjas muru pääl —
Piits ripub rihmavööl —
Ja karmilt käsib tema hääl
Nii vaiksel, vaiksel ööl.

Neil kõigil ütlemata rutt,
Mis imeline näib,
Ja vahel sekka kostab nutt —
See hingest läbi käib.

Kuid vare keskel tore laud,
Kus vahtu ajab viin —
Ei rüütlisugu surmahaud
Või vaigistada siin:

Siin koolja hüppab kooljaga,
Siin algab pidumäng,
Siin kaetakse siidiga
Nii pehme uinusäng. —

Nii kestab pidu ühel lool
Veel kaua edasi,
Nii kannab teoliste hool
Veel kive müürini.

Kui aga kesköö-tunni aal
Kukk tõstab oma häält,
Siis segadus on vaime raal —
Nad kadund müüri päält.

RÕÕM JA MURE

PALVE

Isamaa!
Sinu võlglane
Olen ma!
Ilma koduta,
Ilma koldeta
Tahan rännata,
Tahan liikuda . . .
Muud ei midagi
Juure soovi ma
Oma võlale,
Ülisuurele,
Kui veel ühte sa
Mulle usalda:

Laena mulle laul
Kurb ja kaebaja,
Laul, mis heliseb
Läbi pisara!
Laena mulle laul
Vahe nagu mõõk,

Mis kui sõjariistus
Võitlev maleva,
Isamaa, su õnne
Kaitseks kurja eest
Ja su vaenlast tabaks
Nagu taeva välk.

TÄHT

Ei ma olnud norutaja —
Püsti peaga käisin ma,
Kuni kaunis täht mu kohal
Helkis hella paistega.

Tähekese mahe sära
Juhatas mind eluteel;
Troostis, andis julgust, jõudu
Viimsel võitlemisel veel.

Tumest taevast otsin aga
Asjata nüüd tähekest:
Otsin teda välgu jälilt,
Hirmutavaist pilvedest.

Ärge siis ka imeks pange,
Kui nüüd muutund olen ma,
Kui nüüd rändan norus peaga,
Troostita ja sihita.

MINU LAULURÄSTAS

Minu laulurästal, kes mind hilja
Kesköö ajal saadab magama,
Kes mind vara, vaevalt et ma uinund,
Puhteunest hüüab ärkama —

Sel on tiivad punased kui veri,
Sel on laul kui leekiv tuluke,
Tuluke, mis hävitades põleb,
Leekidega täidab südame.

Minu laulurästas — minu valu —
Nagu veri, nagu tuluke!
Kadund kevadet ta leinab taga,
Täidab leekidega südame!

KARTUS

Oh, mul oleks palju halvast,
Palju pahast rääkida,
Palju kaevata ja nutta
Sinu pärast, isamaa!

Kuid ma kardan, varjust välja
Kurjad kujud tulevad,
Kardan, et su õitsva aasa
Kõrvetavad pisarad.

ETTEKUULUTAJA

Mureline lepalinnukene
Laulis haledasti akna all;
Tema nuttis, palus tasakesi,
Nagu oleks häda ligidal.
Tema nuttis, kuni nutu sekka
Kõlas vihmakulli kare hääl,
Kuni rasked pisarad kui helmed
Hiilgama lõid lilleõite pääl.

Ja siis mässas ja möllas ja murdis
Metsa sees, mäel ja sool,
Ja siis sätendas, säras ja hiilgas
Saju sees tuline nool —
Säras ja hiilgas ja nuttis ja kaebas,
Nuttis kõik mets ja maa ning taevas . . .

Lepalinnukene laulis, nuttis,
Nagu tahaks süda lõhkeda.
Oh, ta laulis haledasti, nuttis,
Nuttis ühes maa ja taevaga.

TAARA MÄEL

Taara tammik kasvab mäe otsas,
Nagu tuulevarjuks linnale,
Kuna Emajõgi haljas orus
Vaiksel voolul sõuab Peipsisse.

Emajõgi sõuab vaiksel voolul,
Ilma kaebamata, nututa;
Ainult vahel aab ta salajuttu,
Nagu uinuv laps, kui sonija . . .

Aga kuulata, kuis tammik mühab,
Kuidas tammeoksi murrab torm!
Kuulata, kuis kaebab, kuidas nutab,
Kuidas läbi metsa sõuab surm.

PÄRAST HALLA-ÖÖD

Puude okstelt sajab nagu siidi,
Pudeneb kui kulda lendavat . . .
Paljad raod nagu kuivand käed
Üles taeva poole tõstetud.

Puude raagus oksad, mis veel eile
Raskel lehekoormal paindusid,
Pärast halla-ööd ja marutuuli
Kuulutavad: Siin on surmatöö!

Oh kui palju kallist vara viidud
Rinnast minulgi ju noores eas!
Oh kuis sõtkunud nad jalge alla
Ausa tunde, tunde palava!

MINU KIVI

Üksainuke lage kivi
Mul armas on otsata,
Üksainuke lage kivi,
Kus mängisin lapsena.

Kuid suure tule nad tegid
Ja lõhkusid ära ta;
Ta kildudest toredat maja
Ma nägin kerkima.

Ja olgu see maja ka tore
Kui kuningaõues palee,
Ja kui ka hõbedas, kullas
Mull' vastu säraks see:

Mul kahju, et kivi viidud
Ja müürisse pandud ta,
Mu ainuke kivi, mu sõber,
Kus mängisin lapsena.

ILMA KEVADETA

Ära räägi kevadest sa mulle,
Kellel kevadet ei olegi:
Sinu kõne lõhub minu rinda
Hoolimata kõigist piinadest.

Põhja külm ja jää ja möllav maru
On mind kasvatanud talvele,
On mu põue juba emarinnal
Needes lumehange tuisanud.

Mina soovin, et ma laias laanes
Ümber eksiksin kui hulkuja,
Kellel pole isamaad, ei kodu,
Sooja sõbrasüdant ilma peal.

Aga mulle, kellel' kevad keeldud,
Keelatud on seegi süütu soov:
Ma näen nõmmel koltund kase varjus
Isamaja vajund, madalat.

Ma näen tutvaid nägusid, näen sõpru,
Kes mind oma vennaks hüüavad;
Ma näen hauda sügavat ja laia,
Valmistatud tuhandetele.

Kuulen, kuidas haual ulvab maru,
Kuulen hädakisa haledat;
Tunnen rinna lõhkevat kui mäe,
Millest tulejõgi üles keeb.

Tulejõgi rinnas, see mu päike,
See mu naerataja kevade . . .
Ja mu süda sulab tema võimul,
Nutujõgi jookseb keelmata.

LAULUD KULLAKESELE

Siin mu valu, mu veri,
Veri mu haavadest!
Siin mu leegid, mu tuli,
Tuli mu südamest!

Haavad, mu kullake, ise
Lõid mulle rinda sa,
Südame ilusad silmad
Süütasid põlema.

Tuli ja veri ja haavad
Otsata valusad —
Nagu mind taevas aitas,
Kokku sidusin nad.

Kullake, võta vastu,
Võta tagasi nad,
Võta see tuli ja veri,
Haavad nii valusad!

ÕÕTSUV MERI

Olen kui tuule käes õõtsuv meri,
Õnnetu, õnnetu mees!
Arm ja igatsus, piin ja valu
Lainetab rinna sees.

Lainetes kallis kodumaa kallas,
Piiratud vahuvas vees,
Lainetes neiu, mu südame vara,
Pärli mu rinna sees.

Issand, oh vaigista mühavat maru,
Viha, mis vahuvas vees!
Kaitse mu kallist kodumaa kallast,
Pärlit mu rinna sees!

SINU SUU

Musutanud, valetanud
Palju sinu suu!
Tulge, tuuled, tunnistama,
Tulge, tähed, kuu!

Musutanud magusasti
Mee mu huulele,
Valetanud vagusasti
Valu südame!

Musutama, valetama
Saab ta palju veel,
Saab veel palju piina tooma
Tuleviku teel!

EMAJÕEL

Kaugel, kaugel taevasõrval
Nagu kuld, kui verevöö . . .
Tasa sumin . . . Linnu palve . . .
Õnnis kevadine öö!

Kaldal lilled lumivalged
Pehme udukatte all.
Laevapingil neiukene,
Helkiv taevas üleval.

Selle kulla, selle elu,
Selle palve keskel ma,
Selle tähistaeva saatel
Olen õnnis otsata . . .

Oh kuis mõjub see mu rinda!
Kuidas, Issand, tunnen sind!
Kuidas ainsas tundetules
Ühes palvetab mu rind.

MU LAULUD, MU VÄIKESED LAULUD

Mu laulud, mu väikesed laulud
On ainult sinule.
Nad tõstavad paludes käed
Su poole ülesse.

Kuid võõralt ja külmalt sa tõrjud
Nad ära enesest:
Ei iialgi saa aru
Sa nende palvetest.

MIS MUL ARMAS

Kevadel on väiksed lilled,
Väiksed linnud ka —.
Väike leiab väikse kõrval
Koha paraja.

Väiksed viisid, väiksed laulud
Armsad minule:
Neiuke, mu laulujumal,
Ka on väikene.

TEMA SOOV

Naeratades ütles tema:
„Palju tervist südamlist!“
Ta läks ära, ma jäin ootma
Soovi täideminemist.

Ma jäin ootma . . . ootsin kaua
Palju tervist endale —
Selle asemel mul aga
Haigus asus südame.

SINA JA MINA

Sinu rajad, minu rajad,
Sinu teed ja minu teed —
Kõrged mäed on nende vahel,
Vahutavad mereveed.

Sinu näol on rõõm ja nali,
Hõiskad õnnelikus eas;
Mina kurb ja kahvatanud —
Surnu elavate seas.

Sina pidutsed ja priiskad,
Rõõmus rõõmsa seltsiga,
Oled karm ja hoolimata,
Haavu lööd mull' armuta.

Mina kodus kolde ääres,
Eemal elukeerisest,
Pikil pimedatel öödel
Palves valvan sinu eest.

SU SILM

Su silm kui sätendav teras,
Tuld sähvib ta välguna,
Verd, leeki, pärleid ja kulda
Ta armastab vaadata.

Ta armastab verd minu huules,
Ja leeki mu südames;
Ta armastab liikuvat kulda,
Mis särab mu silmavees.

SUUDELDES TA ÜTLES

Suudeldes ta ütles mulle kurvalt:
„Oh kui palju oled muutund sa!"
Ja ta ilus lapseline nägu
Oli kahvatanud surnuna.

Küsisin, mis on mind teiseks teinud
Tema silmas mõne päevaga;
Küsisin, miks on ta kurvaks läinud,
Kahvatanud surmakujuna.

Tõsiselt ta vaatas mulle silma,
Nagu püüaks sealt ta lugeda —
Ja siis suudles ta mind tasa, tasa,
Aga silm lõi märjalt särama . . .

Kui nüüd jälle nõuan seletusi,
Kui ma püüan teda trööstida,
Siis ta jälle suudleb tasa, tasa . . .
Aga silm lööb märjalt särama.

KULLAKE, SUL KULDNE SÜDA

Kullake, sul kuldne süda,
Süda helde, hea;
Sinised ja targad silmad,
Kullakarva pea.

Sinu kuldne, helde süda
Pöörab teiste pea —
Mina kurb ja kahvatanud,
Et su süda hea.

MINU VALU

Minu valul on mustad silmad,
Silmad kui tule sees säravad;
Minu valul on ruuged juuksed,
Siidina salkudes lokkajad.

Minu valu on sirge ja sale,
Ilma peal ilusam iluke . . .
Võõra vastu ta lõpmata lahke,
Otsata vali ta minule.

Oh kui hästi tantsib mu valu,
Tantsib tormates hõlmasse,
Tantsib segi mu meele ja mõtte,
Lõhkema tantsib mu südame.

VÕISTLUS

Ei mul üksi olnud õnneks
Tema kõrval kõndida,
Ei ma üksi tundnud valu
Põue põhjas salaja.

Oh, seal oli palju teisi,
Minust vast veel paremaid. . .
Aga needki hoolimata
Haavasid said valusaid.

Eks sa kuulnud salajuttu
Tuuleõhust selgeste,
Kuidas meelitusesõnu
Ütles tuul mu neiule?

Eks sa näinud, kuidas päike —
Vanapoiss — kuis naeris ta?
Kuidas kippus tema juustes,
Tema huultel mängima?

Eks sa näinud pääsukesi
Tema ümber keerlemas?
Näinud haljast lilleaasa
Tema pärast pisaras?

Eks sa näinud ka, kuis mina —
Tema vahva rüütel ma —
Tema kõrval, tema ligi
Käisin kadedusega?

AINUS AITAJA

Oh pane mu rinnale käsi —
Kuis tuksub ta tulises hoos!
Siin tuhandekordine valu,
Siin tuhanded leegid on koos!

Kui sinulgi süda on rinnas,
Siis aita mind ometi!
Oh võta see tundmuste taevas,
See põrgu mu põuest vii!

„Ei leekivat valu ja piina
Su põuest ma võtta või,
Ei võtta või seda, mis elu
Kord hõõgades rinda lõi.

Raudraske ja armutu käsi
On ainus, mis avitab,
Ta kustutab lõõmava leegi:
Surm välja ta sirutab!"

HAUAL

Kui veretilgad, lumekiud
Siin õied haua pääl;
Siin nutab õhk ja lillelehk
Ja õitselinnu hääl.

Siin puhkab süda mulla all,
Üks süda truu ja hea . . .
Oh kannata, mu kullake,
Ma tulen, tulen pea!

HAIGED SILMAD

Olen alles noor, kuid silmahaigus
Kipub mind ju vahel vaevama.
Ees mul alles suurem jagu elu —
Kuidas haigelt ära elada?

Mul on silmad haiged, vaatvad kõõrdi,
Kui ma kündma lähen põllule,
Vaatvad kõõrdi Teistre talu poole,
Üle aia Teistre peresse.

Kui ma künnan, ei ma vagu märka,
Hobu läheb, kuhu tahab ta —
Vahel künnan üles põllupeenra,
Lähen kraavi kõige adraga.

Mis võin parata, kui silmad haiged
Vaatvad kõõrdi Teistre õuele,
Kus käib talitades kergel sammul
Teistre pere ilus tütreke.

SALADUSED

Mina kirjutasin kirja,
Päike paistis palavalt,
Luges ära minu kirjast
Saladusi himukalt.

Ei ma teadnud teda karta,
Varju hoida kirja ees,
Arvasin, las vaatab peale —
Ta on usaldusemees.

Usaldusemehekene
Rändas ära kaugele,
Avaldas mu saladused
Linnule ja lillele.

Linnuke ja lillekene
Rääkis külapiigale —
Nüüd mu armastuselugu
Tuttav kogu ilmale.

ÕIEVIHM

Pilved kogunesid ruttu,
Vihma hakkas sadama.
„Andku Jumal sooja vihma —
Pangu aasad õitsema!"

„Andku vihma, andku õisi!“
Tahtsin soovi korrata,
Kui mu tuppa tormas kari
Neiukesi naeruga.

„Lahkelt vabandage, isand,
Vihmavarju tulime!“
Ütles vabalt otsa vaates
Kõige kaunim neiuke.

Andku Jumal sooja vihma,
Nii et tärkaks lill ja õis —
Mul on juba vihma algul
Õisi terve tuba täis.

JAANITULEL

Seisid ümber jaanitule
Mehed, neiud nägusad...
Tuli leegitseb ja hõõgab,
Noored silmad säravad.

Tuli kustus. Ära läksid
Mehed, neiud nägusad.
Tuli kustus . . . noorerahva
Südamed — need põlevad.

KUUB

„Kullakallis kaubaisand,
Ma läen mõrsjat valima —
Müü mull' vääriline riie,
Kuub, mis külgetõmbaja!"

Võtsin kuue, läksin välja
Neiukeste keskele —
Sõitsin ära pikad sõidud
Tallinnasse, Tartusse.

Kuuekene tõmbas külge
Ohakad kõik hoolsasti,
Tõmbas külge tolmupilved —
Neiukest ei ühtegi.

VANA-JUUT NÕELUB

Vana-juut nõelub välkuval käel
Lagunud kingi akna all;
Tütreke, noor ja elav ja särav,
Istub ja vaatab, mis tänaval.

Vana-juut noorte kristlaste kingi
Nõelub ja paikab akna all;
Tütreke noor, ta säravail silmil
Nõelab neid endid seal tänaval.

MINU LAUL

Nagu takust paelad on mu laulud.
Neid on meisterdanud lihtne mees
Väikses, kehvalises talumajas
Leegitseva koldetule ees.

Õrnad neiukäed, mis siidikindais
Aina lilleõilmeis mänginud,
Sellele, kes võrsund töös ja vaevas,
Igavesti võõrad, tundmatud.

Minu laulu ehteks mõne õie
Andnud ainult külapiigake,
Mõne kolletanud kaselehe,
Orjavitsa veripunase.

Ja meid kahte lihtne lauluside
Lahkuda ei lase kunagi.
Laul on tema, tema laulu oma
Juba siis, kui polnud kumbagi.

TERVIST JUUES

Ma joon ja laulan, laulan, joon —
Joon surma sisse ma,
Joon surma sisse soovides,
Et sa võiks — elada!

KURB AIMAMINE

Alles siis su hinge väärtust
Tundsin täieste,
Kui sa lahkumisetunnil
Läksid kaugele.

Tundsin, nagu raske koorem
Rõhus rinna peal —
Kõik mu armastus, mu valu
Ühendatud seal.

Tundsin, nagu läheks ära
Igavesti sa —
Saatsin helli soovitusi
Järgi nutuga . . .

Tundsin, tundsin . . . tunnen praegu
Kurba aimamist,
Kui ma taevas silman sära
Tuhat-tähelist.

Tuhat, tuhat hella soovi
Üles saadan ma . . .
Tuhat, tuhat tähesilma
Jäävad sirama.

TUNDMATA NEIU

Tema otsis üles vaikse koha,
Kõige vagusama Toome peal —
Istus liikumata, kurval meelel
Nagu kahvatanud surnu seal.

Ja ta vaatas üksisilmi maha,
Vaatas oma ette vaikseste,
Kuhu joonistanud jalgtee peale
Pehme liiva sisse südame...

Tema ligidalt ma läksin mööda —
Ei ma eksitada tahtnudki, —
Aga ei ma tea, kust see tuli,
Et tal haiget tegin ometi.

Jäme pisar nagu kastetera
Veeres kahvatanud palgele...
Kas ehk teda mõttes eksitasin?
Puutusin ehk joonistusesse?...

Kaua aega, kaua veel ta istus
Nagu vaikne surmakuju seal,
Kuna pisar nagu kastetera
Hiilgas kahvatanud palge peal...

MEIE MIKUKENE OHKAB

Meie Mikukesel rasked päevad,
Väga rasked ööd on elada —
Ja ta õigusega kaebab, ohkab,
Ohates ta võitleb eluga.

Hea, et ohkamine on tal selge,
Virin nagu loodud huulele:
Tema kaebab, viriseb ja ohkab,
Ohkab surnuks eluraskuse.

Juba vara kella kümne ajal
Väänleb voodis ilma uneta —
Ja ta kaebab, viriseb ja ohkab,
Et nii vara pidand ärkama.

Õhtu hilja kella kuue ajal
Heaks ta arvab minna voodisse,
Aga häda jälle! — väsind mehest
Päästja unigi jääb eemale.

Miks ei või me Mikk siis väsind olla?
Miks ei uneta tal olla öö,
Kui on elu raske ilma tööta,
Sest et teised ära teinud töö?

Tõesti, Mikul on ju rasked päevad,
Väga rasked ööd tal elada —
Ja ta õigusega kaebab, ohkab,
Ohkab suure osavusega.

SÕPRUS

Me olime südamesõbrad,
Sõbrad kui tuikesepaar;
Meil üks oli laud ja lava,
Meil üks oli kannu sees taar.

Me sõprusest aasta on möödas —
Ei teineteist tunne me.
Ja kumbki öelda ei mõista,
Kes selles on süüdlane.

Me sõprusest aasta ju möödas,
Uut sõpra ei leidnud ma veel:
Uus sõprus ei kuidagi sigi —
Nii raske ja haige mu meel.

TEMA TULI VASTU

Tema tuli vastu, vaatas silma,
Vaatas naeratades, kelmikalt . . .
Oh, ma sain ju aru sellest pilgust,
Mis kui säde lendas kulmu alt:

Tema armastab mu rõõmust tuju,
Armastab mu laulu lõbusat,
Armastab mu inimlikku nõtrust,
Armastab mu armu palavat.

PIDUÕHTUL

Sääl mehed noored, sirged
Ja neiud nägusad,
Ning lilled, siidipaelad
Ja tuled säravad.

Kõik heljub kergel keerul,
Kõik naerab, hõiskab sääl;
Sääl lustilised laulud
Ja rõõmus pillihääl . . .

Kuid põgenema pidin
Ma õhku vabasse:
Mu meelest rõõm ja lilled
Ning elu tühine.

Ja aias rohuladvul
Ma kuulen suminat,
Ma näen, taevavõlvilt
Kuis tähed langevad . . .

SA OLID

Sa olid kui õhtune liblik,
Kui mesilind lille pääl,
Kui tuuleõhk puude ladvul,
Kui helisev kandlehääl.

Sa laulsid ja tantsisid mööda
Su nooruse õitse-aa;
Su meelele tõsine elu
Kui pidu, kui nali ta.

Siis muutusid sina . . . Ja nali
Ja pidu jäi vagusi,
Ja tuuleõhk, linnuke, liblik
Ei ilutsend enam nii.

Ja nüüd? . . . Nüüd pisarad silmas
Sa rändad üksinda —
Nii kurb, nii nõder ja väsind,
Nii väga õnnetu sa.

SURMAMÕTTED

Surmamõtted tõusvad üles
Tasakesi, vagusalt
Igast närtsind lilleladvast,
Iga koltund lehe alt.

Surmamõtted — surmainglid
Tasakesi tõusevad . . .
Tunnen, kuidas külma käega
Kulmu külge puutuvad.

ÜHELE SÕBRALE

Sa olid veel noor kui rohi,
Kui luha peal lilleke,
Kui võõrsile ihkas su süda
Üle metsa ja mäe ja vee.

Sa läksid... Ja keeluta, vaba
Siis edasi tormasid teel —
Su süda nii õrn ja helde,
Täis nooruselõbusid meel.

Sull' vastu seal heljusid pärjad
Ja võit ja armastav rind.
Sul ununes kodune küla
Ja püha kodumaa pind.

Nii lendasid aastad... Ja kaugelt
Sa nägid kui udu seest
Veel kodu, ja isa ja ema,
Kes silmi pühkisid veest.

Veel kadusid aastad... Ja väsind
Ma nägin sind koduteel,
Kui jahtunud noorusetuli
Ja rahu sul igatses meel.

ÄRA NÕUA

Ära nõua minu sünnipäeva,
Ei ma tea seda isegi —
Tean ainult, et ma laial nõmmel
Olen kasvanud kui kastehein;

Hein, mis hallahommikul veel hilja
Üles musutanud päikse kiir,
Mida vaeselapse leinapisar
Kosutanud põue piinaga.

Kivisõmer orjavitsa juurtel
Minu armastaja isa on,
Lahja nõmmemuld mu hella ema,
Karuohakad mu vennad, õed.

Möllav maru minu kaitseingel,
Kes mind liivakätkis kiigutab;
Hundi ulumine, lõikav, hale,
Sünnipäeva soov ja hällilaul.

Ära nõua minu sünnipäeva,
Ei ma tea seda isegi —
Tean ainult, et ma noor veel olen
Ja et noorelt närtsin nõmmele.

MUST LIND

Kui sa teravasti, tasa kuulad,
Kuuled õhus nagu kahinat,
Kuuled üleval mu pea kohal
Nagu linnu tiiva sahinat.

Kui sa õhtu-aal, kui eha kustub,
Istud vagusalt pool-unes veel,
Siis näed laiatiibset musta lindu
Nagu varju keerlevat mu eel.

Tema keerles juba siis mu ümber,
Kui ma mängisin veel vainu pääl;
Juba lapselikus unenäos
Kohutas ta salaline hääl.

— — — — — — — — — —

Oh kui kurb, kui õnnetu ma olen,
Kuidas elusaatus rõhub mind! . . .
Kuula, üleval mu pea kohal
Keerleb mustatiivuline lind . . .

RIST

Ühte risti saab mul küllalt kanda,
Hõberist, see võtke tagasi!
Võtke tagasi ta minu rinnalt —
Elurist mul kanda isegi.

Ja kui tema koorma alt ma pääsen,
Rist siis seadke minu hauale,
Rist, mis eluristist väsind hinge
Teede lahkmel juhib ülesse.

KAKS INGLIT

Oh, nad viisid minu hella ingli,
Viisid minu ema mullasse . . .
Ma jäin nutma valulisel leinal
Troostimata tema järele.

Sõbraks ainsaks sai sest ajast mulle
Teine ingel: vali, raudne töö —
Töö nii meeletu, nii higiline,
Millel üks, kas olgu päev või öö.

Raudse ingli kallale ma torman,
Maadlen nagu Jakob temaga . . .
Maadlen, kuni õnnistus kord tuleb,
Kuni kadund rahu leian ma.

KUKERISTI PEREMEES

Laial põllul, seal, kus aurab
Lõppemata higi, vaev,
Rammusama vilja keskel
Ahervare, vana kaev.

Vana kaev ja ahervare
Ainsad mälestused veel
Vanast Kukeristi talust
Mitmesaja aasta teel.

Kukeristil iga öösi
Tuli põleb ahju sees.
Seda kohendab ja kütab
Kukeristi peremees.

Mööda salvi, panged käes,
Astub alla peremees;
Kastab heinamaad ja põldu
Selges, kosutavas vees.

Igal aastal vastu võtab
Teda kevadine öö,
Sügisel ta ära tõttab,
Kui on lõppend põllutöö.

Kui ta jagas kastet, soojust,
Kuidas taimed tõusid siis!
Rõõmsal palgel noor ja vana
Talle tänuohvrit viis.

Pidas aga mõni halvaks
Tema õnnistavat tööd,
Sellele ta saatis külma,
Hävitavat hallaööd.

SURNU

Eesti Kirjameeste Seltsi sulgemise puhul

Kuu kumendab hõbesel hiilgel
Ta kahvatand palgele,
Kus viimane võitlus nii valus,
Surm lugeda selgeste.
Ta igatseb risti ja hauda,
Kus puhata rahuga,
Ta ootab matjate hulgas
Ka sõpru veel tulema.

Ja maja, see ragiseb tuules,
Kui nutaks ta härdaste,
Kui tahaks ta puusärgiks saada
Nii kaunile naisele.
Pilv kerkib ja laguneb . . . katab
Kuu näo ja tähtede vöö —
Ja üle isamaa hingab
Nii pime ja pilkane öö.

Seal surnu sängile heljub
Kui valge vaimude ring,
Ning üles tõuseb ja nutab
See õnnetu, õnnetu hing!
Kuid eluga pole siin lõppend
Ta vaev ja häda veel.
Nutt asjata, asjata ootus:
Ei matjad lähene teel.

— — — — — — — — —

Kesköösi, kui uinub kõik elu,
Siis sähvatab Issanda välk —
Ja tasa, kui mõõdetud sammul,
Seal ilmub matjate salk . . .
Neil silmad on kinni kaetud
Ja seljas on munkade rüüd,
Ja igal kaetud mehel
On isesugune hüüd.

Ja noore, ilusa naise
Nad tõstavad kirstusse,
Mis must nagu eneste riie —
Ja siis algab matusetee.
Ja tasa, kui mõõdetud sammul,
Rong liigub läbi öö . . .
Kuu kumendab kahvatul palgel
Ja sirab tähtede vöö.

KELLEL' KUKUD?

Kellel' kukud, kurvameelne kägu?
Kellel' laulad, leinalinnuke?
Kuulajaid on vähe, neid veel vähem,
Kes ehk aru saavad täieste.

Üks või kaks, kes üle öö on ärgand,
Üle öö ka unustavad sind.
Ainult seni kõlavad su laulud,
Kuni tuksub sinu enda rind.

Aga kauaks antud sulle elu? . . .
Vahest homme juba mullas sa,
Puhkad kõigist unustatud, lahus,
Ilma pisarata, pärjata.

SAATUS

ANNETUSEKS EMA KALMULE

Emakene, hellakene,
Kõige armsam emake!
Võta vastu siin mu laulud —
Õied oma hauale.

Siin mu laulud: lein ja valu,
Pisarad nii palavad.
See on ainukene anne,
Mis sa oma pojalt saad.

Ei me taluperes olnud
Kokkukõlas kombega
Tuua kingitusi sulle,
Ilusõnu lausuda.

Mis ma tegemata jätnud
Eluajal, emake,
Luba lihtsas lauluhääles
Kanda nüüd su kalmule.

MINU ALTAR

Minu altar ülilihtne
Halja metsatuka sees,
Kus ma raskusest ja ristist
Üles vaatan silmavees.

Minu altaril ei põle
Küünlatuli särades,
Ei ta hiilga hõbes, kullas,
Sameti ja siidi sees.

Minu palvepaik — mu altar —
Armas ema hauake . . .
Seal mu süda süttib palves,
Troosti leian hingele.

Seal on sinililled hõbe,
Kullerkupud kuldne kroon,
Seal on koit tall' küünlatuleks,
Õhtulambiks ehajoon.

LILLEKESED, KUMMARDAGE

Lillekesed, kummardage
Siia künkale —
See on kõigist pühadustest
Püham paigake.

Palju armu, palju headust,
Õnne varjab ta,
Mida terve ilm ei suuda
Üles kaaluda.

Lillekesed, kummardage
Siia künkale:
Selle peidus mulla põues
Puhkab emake.

VARANE KEVAD

Tänavune kevad tuli
Varemalt kui iialgi.
Ja need lilled — oh, need tõusid
Määratuma hulgani!

Lilled, linnud tõttasivad
Nagu pulmapidule . . .
Oh, ei nemad pulma tulnud —
Pulmalust jäi kõrvale.

Nendel teine põhjus tulla,
Teised soovid rutata:
Nemad tulid minu kalli
Ema hauda ehtima.

VÕÕRSILKÄIK

Eile oma ema juure
Läksin võõrsile —
Otsisin ta asukoha,
Haua ülesse.

Lilleke ja vaikne palve
Lapsemeelega
Oli kõik, mis külakostiks
Ligi viisin ma.

Emakene minu käigu
Vastas lahkeste:
Täna öösi tema ilmus
Unes minule,

Nimetas mind kalliks lapseks,
Silitas mu pead.
Suudles mind ja soovis mulle
Elus kõike head.

Ema! . . . oh, su armu tunnen
Sajavõrra ma,
Ja su mälestus on püha,
Kallis lõpmata.

EMALE

Olin mina veskiteel või turukäigul,
Olin naabriperes võõrusel,
Ikka armas emake mind koju ootas,
Istus poole ööni üleval.

Nüüd, kus kureparved lõunasse on tõtand,
Langes kaselt viimne leheke,
Langes pehme lumi nagu valgeis õites:
Langesid mu ema hauale.

Küllap minu emakene nüüdki ootab,
Ootab viimses kodupaigas mind . . .
Emakene, kõige kallim, armsam ema,
Kord ma ometi näen jälle sind!

Sina tead, me naabritalus kasvas
Neiukene nagu lilleke,
Sina tunned tema viisakust ja kommet,
Tunned, kuis ta sünnib minule.

Luba, et ma selle neiukese kõrval
Võiksin käia mõne aastagi:
Tema kätte võid sa oma varanduse —
Oma poja — anda julgesti.

HAUAKALMUL

Õitsev kevad. Haudadel on vaikus.
Ainult kuuse ladvast ülevalt
Vaagub vares — kurjakuulutaja —
Nagu ähvardades, tumedalt.

Ja me istusime käsikäes
Seal, kus emakene puhkamas,
Õisi seadsime ta haua peale,
Kuna silmad seisid pisaras.

Nüüd on jälle kevad. Aga üksi
Palvetan siin hauakalmul ma,
Kalmul, kuhu ühe kalli kõrva
Kanti teine kallis puhkama.

EESTPALUJA

Minu ainus, väike õde,
Armas õeke,
Uinus vaikselt palvetades
Surmaunesse.

Palves uinus, palves heljus
Üles taevasse,
Heljus inglikese saatel
Isa troonile.

Venna eest ta hingekene
Tõttas paluma,
Teadis: venna eest on palju
Tarvis paluda.

Ja ma tean, et tema palve
Märksa mõjuga —
Tema palve varal ilmas
Kergem elada.

MINU LEIN

Karjapilliks kõige kõlvulisem
Silekooreline remmelgas,
Aga mina võtsin selle tarvis
Leinalepa helkjas pisaras.

Sest ta kevadine sõber — ööbik
Soovis teda soojalt minule,
Kuid ta ise nuttis hingevalus,
Kui mu nuga lõikas lepasse.

Sellest ajast lein mu hingevara,
Ohkamine mulle omane —
Ja ma ohkan leinalisest rinnast
Oma valuleegid laulusse.

MIS MUL RINNAS

Mul on nelisada laulu
Ja üks süda rinna sees —
Süda sügav, süda avar
Õnne, valu külluses.

Sinna mahub sõbrakene,
Mahub mõni teinegi,
Mõni teine kallis, armas,
Mulle ustav surmani.

Sinna mahub suvesoojus,
Sada õhetavat tuld,
Mahub sätendaja päike,
Kumendava koidu kuld.

Sinna mahub lillekene,
Linnukene lauluga,
Mahub õnnistus ja palve,
Püha, kallis isamaa.

Ja kui vale tõstab lippu,
Ülekohus vääraja,
Kui on õigus ristisambas,
Hädaohus isamaa:

Siis seal vehib välgutuli
Läbi vandelise öö,
Sõda vägivalla vastu,
Hirmus tasumisetöö!

KÄÄPA KALDAL

Vaikind oli kevadine tuul,
Mille pehmes, soojas süles
Kaob lumi vajudes kui vaht.
Vaikinud ka oli inimeste kaja,
Vaikind, väsind rammestusena.
Vaikind nende soovid, mis kui vereudus
Rooste kombel toovad hukatust;
Vaikind soovid — soojad päiksekiired,
Mis kui valgetiivulised tuvid
Üles taevasinna tõusevad — —
Kõik nad seisavad nüüd musta uneingli —
Surma seltsimehe tiiva all,
Tasakesi unes hingates.

Kääpa kallast katsid laiad vood,
Nagu mängides, kui lauldes kohinal;
Laulsid laulu ammu mööda läinud, uinund ajast,
Millest vahel muinasjutu huul
Salalisel häälel unistab.

Ainult mõni, mõni saab tast aru,
Kellele on Juta oma kuldse uju
Pannud surelise silmale.

Mõned hiljaks jäänud jää- ning lumekambad
Vajusid kui kalliskivi-parved
Vagusasti alla pärivett.

Halli pilve piirilt kumendaja kuu,
Taevataadi öine küünal,
Saatis paistet nagu sulahõbet
Kääpa laialise lainele.

Vaata, mis seal hiilgas laine rüpes?
Mis seal sügavuses sätendas?
Kuula, nagu muinasjutu-ilmas
Heliseva hõbekella hääl,
Nagu leinaline mõrsjalaul
Langevale nooremehele.

Näen, kuulen . . . meele tuleb
Väinö rahva kangelane Kalev,
Kellahääl ja leinalaul,
Müriseja mõõga möll.
Ja mu käsi tõuseb rusikpihul üles — —
Tõuseb üles, aga langeb jälle,
Ja ma nutan, nutan, nutan.

KADUNUD PARADIIS

Kraavis kesanurme ääres
Mängis Karja-Jaan,
Tegi tammi, kuidas nõudis
Vesiveski plaan.

Jaani kõrval istet võtsin
Kraavi kaldale,
Kauplesin end veskimeistri
Teenistusesse.

Kahe nõu ja kahe jõuga
Nüüd läks edasi
Ehitus ning jahvatamine
Päris uhkesti.

Kahekordsest tegevusest
Tõusis tulemus,
Kahekordseks liitus rinnas
Rõõm ja rahuldus.

Viimaks tuli veskiline —
Ei, — üks võõras mees,
Teretas ja soovis jõudu
Meie veski ees.

Oh, nüüd ärkasin ma alles
Nagu unenäost:
Lapselust mul põgenenud
Kümne aasta eest!

Nüüd mul teised ettevõtted,
Teine eluviis:
Kadund, kadund igavesti
Lapse paradiis.

PALJU

Mõisahärral palju karja,
Laialine karjamaa;
Moonamehel palju lapsi
Rohke söögi-isuga.

Pangahärral palju raha,
Kaubahärral kaupa on;
Taevatelgil miljon tähte —
Meile x ja y.

Mul on palju tööd ja vaeva,
Palju äpardusi ees,
Palju hoolt ja palju muret
Ühesainsas südames.

Minu liikumata vara
On mu mure ülisuur.
Eluvõitlus, vaev ja higi —
Alaline inventuur.

PILVELE

(F. Avenarius)

Rända, pilveke, rända
Üle mere ja maa!
Minagi rändasin palju,
Rändasin rõõmuga.

Ära ma rännanud olen
Õnne ja mure ka . . .
Rända, pilveke, rända
Üle mere ja maa!

ÜKS VANAMEES

Vaevalt olin lapsepõlve
Selja taha jätnud ma,
Kui nad mind ju vanaks hüüdsid
Ilma naljatuseta.

Vaevalt olin välja jõudnud
Mehepõlve piirini,
Kui mind juba vanaisaks,
Vanaks raugaks kutsuti.

Neil on õigus, kui nad hüüdvad
Vanaisaks, raugaks mind:
Neil on õigus, sest nad näevad,
Mida varjab minu rind.

Minu s ü d a hall ja vana,
Haua äärel minu meel,
Minu süda hallilt, vanalt
Rändas juba karjateel.

ÕIGUSE-OTSIJA

Ja ta otsis õigust ilma seest,
Otsis seda taga seitsekümmend aastat,
Otsis sealt, kus antaks seda ainult
Sõpradele, antaks raha eest, —
Otsis sealt, kus seda polnudki.

Vana, väsind, aga sirgelt käis ta teed
Ega kummardanud neid, kes õigust
Kuldse prilli läbi jagavad.

Vana, väsind, aga lootus-säde —
See ei kustunud ta südamest.
Ja ta otsis veel, ta otsis kaua veel . . .

Tema suri . . . Aga lootussäde
Surreski ei kustund südamest.

Tema vaatas üles kuu ja tähte poole
Lootuses, et veel üks Kohtumõistja
Suur ja vägev
Õiguse tall' mõistab viimati.

NÜÜD LAHKUS ARMASTUS

Nüüd lahkus armastus ja lahkus sõprus,
Nüüd õnn ja rahu lahkus rinnast ka,
Ja armuga veel ühes lahkus tema,
Kes surmani ei luband lahkuda!

Kõik minust lahkusid, kes olnud saatjaks
Ja seltsiliseks mulle eluteel —
Ja ainult valu järele jäi rinda,
Ja ainult pisarad jäid mulle veel.

KUI LÖÖB VULISEMA VETERING

Vaene sõber! Eile said veel aru,
Mis on armastus, mis isamaa —
Täna juba kahvatanud, väsind,
Ihkad Maarja mullas magada.

Sinu silmas sära, — kuid see sära
Pole rõõmurikka elule:
See on kannatuse hällisõber,
Vaatab surmaingli silmasse.

See on kevadine lumeläige
Siis, kui jää on ojas murdumas,
See on viimse veretilga jume
Südames vaid tasa tuikavas.

See on sära, mis ehk homme kustub,
Kui lööb vulisema vetering . . .
Homme? . . . Issand, ole armuline,
Võta vastu kallis sõbrahing!

JA NAD PÜÜDSID SELETADA

Ja nad püüdsid seletada pikas kirjas:
Sõnakõla olla isamaa;
Rahvus olla juhmi mõttekuju,
Meie ajasse ei mahtuda.

Ja nad laulsid, Eesti rahvas, sulle
Mene, tekel . . . irvitusega,
Sulle, keda seitsesada aastat
Püütud ilmaaegu surmata.

Süü nad luuletasid sulle kaela:
Tööde tarvis puududa sul püüd,
Sul ei olla kõlblust, — ainult lõbu
Seista sinu päevakorral nüüd.

Oh ma palun, südameta mehed,
Ärge minult usku riisuge,
Usku, et mu isamaa ja rahvas
Pole küps veel hauavilule.

Palun, värdjad, palun surnumatjad,
Matjad, kaetud narrikuuega,
Ärge riisuge mu viimast lootust,
Lootust, mille pärast elan ma.

VÕÕRSIL UINUNUD

Võõral pinnal, kaugel lõunas,
Uinus tema vaikseste,
Langes elu õie-ajal
Hauda õite varjule.

Kaugel lõunas, seal, kus taevas
Helgib selge sinaga,
Seal, kus uhked mägiharjad
Löövad kullas särama.

Lilled, koit ja taevasina —
Ei need teda meelita,
Tema rinnus ainus hüüe:
Eestimaa, mu Eestimaa!

Oh kui palavalt ta ihkas
Kodumullas magada,
Teades Eesti õde, venda
Haua äärel leinama.

Tahtis viimseid palvesõnu
Emakeeles kuulda veel,
Soovis hella emapilku
Saatjaks võtta surmateel'.

UUS SÕBER

Alles eile tuttavaks me saime —
Täna juba sõbrad sinana . . .
Ja me käime mööda jõekallast
Käsikäes vaikse rahuga.

Sina vaatad alla lainetesse,
Kuidas kadusid nad järgeste,
Kuidas kadusid ja kuidas uued
Virvendades tulid ülesse.

Ja me käime mööda jõekallast
Käsikäes vaikse rahuga . . .
Kaldal veski, mürav lauavabrik,
Kõrge kivikorsten suitseja.

Mina näen musta suitsupilve
Õhulainetesse kaduvat,
Näen kaduvat ja uusi pilvi
Mustas sambas jälle kerkivat . . .

Ja sa naerad, rõõmutujus naerad
Pilku saates üle lainete —
Mina tunnen, kuidas tume valu
Vääramatult haarab südame.

AHASTUS

Puruväsind käigust, näljast, valust
Istun kraavi kaldal kivihunnikul.
Häält, ei hüüdu pole kuskil kuulda.
Ainult külmad kandilised kivid
Kolisedes veerevad mu all,
Kui end liigutan, et ümber vaadata.

Nöörisõige maantee minu ees
Lõpmatusse pimedusse viib.
Kõrgel tähtedeta taevas, ümberringi öö,
Vaikne, tontlik nagu hauahõlm.
Seljataga linn, kust praegu tulin,
Komberdades mööda külmand maad.

Taevas punetab seal nagu tule-udus,
Nagu vere-aurus koledas.
Nagu kauge tulekahju kuma
Tõuseb õhetades ülesse.

Hilju kogunenud elamused
Jälestuses rinda täidavad,
Et ma meeleheitel langeks lumesse,
Langeks lumesse, et kõike unustada,
Mis mull' tunda andnud valelik maailm;
Langeks unesse, et iial enam tõusta.

Oh, ma olen kõigist unustatud,
Vilets nagu koer, kui metsaloom!
Ainult must ja tähtedeta öö
Valvab minu üle nagu surm . . .

Ja ma tunnen, tunnen hingetule lõõmal,
Et üks unenägu imeilus,
Mis mul tervest elust läbi käis,
Nüüd on igavesti lõppenud . . .

Ja ma vahin taevas tuleudu,
Nagu oleks tema süüdlane;
Vahin, kuidas linna kohal kuma
Nagu suure tulekahju aal.

KES TA OLI?

„Ei mul ole asukohta, kodu,
Mingit lootust, rõõmu ilma peal —
Seltsiks ainult nälg, kes verejanus
Hambad heidab vihaselt mu lihasse . . .
Palun küljeaset üheks ööks,
Ruumi nõnda palju nagu koerale
Antakse, kui õues mässab maru."

„Asjata sa küsid küljeaset,
Ruumi ilma-aegu igatsed:
Töökale on palgaks töökas talu,
Hulkujale hundile on metsalaas."

Ja ta läks. Ja sügisene marutuul
Sirutas ta vastu läbi öö ja vihma
Külmad, karmid, küüsilised käed.

Karja Muri haukus. Pere nõudis unerahu.
Karja Muri haukus, undas,
Kaapis aialaide alla haua,
Nagu oleks käskind teda keegi,
Keegi nägematu, ilma ihuta.

Hommikul, kui tõusis taevapäike,
Paistis sellele, kes pärast ausat tööd
Rahulikult võinud puhata;
Paistis sellele, kes käsi peitis,
Käsi süütust verest tilkuvaid;
Paistis helkides kui kullasäras
Selge Emajõe laineisse,
Laineisse, mis surnud mehe heitnud
Oma liivasele kaldale.

Ei tal olnud laineteski ruumi,
Külje-aset ainukeseks ööks.

Aga päike paistis hellal helgil
Tema kahvatanud palgele,
Millest luges: Ei mul ole asukohta, kodu,
Mingit lootust, rõõmu ilma peal.

SÜÜDLASED

Kurb ja õnnetu sa üksi rändad, rändad,
Nagu kogemata ilma juhtunud;
Ja kui värisevat tuld, kui halli varju
Näen su kannul kõndivat veel saatjana.

On ehk minu määratumal suurel valul
Tulukese virvendaja kuju nüüd?
On ehk minu põue piin kui vaikne vari,
Kellele sa, truuduseta, truuks jäid veel?

On ehk need, kes kõnnivad nüüd sinu jälil,
Needes hirmutavad õnne eemale?
On ehk need?... Siis katsu neid sa ära võita —
Mina olen andeks andnud sulle kõik.

KADUNUD INGEL

Rahu, rahu! kisendab mu süda,
Rahu! hüüab minu lõhkev rind.
Kuhu jäänud õnneingel rahu?
Küsin, silmatera kuldne, sind.

Oh kui vähe viibis ta mu juures —
Vaevalt siis, kui õitses hellerhein!...
Lumetulekut ei oota mure,
Ega luigelendu oota lein.

Vaevalt paranesid vanad haavad —
Juba uutele ma andsin maad,
Uutele, mis verised ja suured —
Kas sa, hing, ka nendest võitu saad?

Tunnen, kuidas väheneb mu veri,
Kuidas kahvatanud, väsind ma . . .
Ja need haavad, verised ja suured,
Ja see valu ilma lõpmata!

LUMES

Hõõgaval palgel, säravail silmil
Jooksis ta lume sees.
Noorusevallatus, elu ja julgus
Naeris ta silmades.

Hõõgades, särades, hõiskehüüdel
Loopis mind lumega —
Lumi, mis langes ta sõrmedelt hooga,
Põletas tulena.

Langes mu selga, pähe ja kaela —
Südant ta põletas:
Põleja süda mu ilusa neiu
Jalgele komistas.

REISISIHT

Uudishimu ajas välja
Isamajast mind —
Vaba voli tahtis tunda
Vaba mehe rind.

Kompass oli juhiks mulle,
Põhja näitas see:
Põhja poole üle lahe
Viis mind reisitee!

Põhjalas on nägus talu,
Mõnus peremees,
Põhjas külmal kaljurannal
Imevägi sees.

Ei mind kuskil vastu võetud
Nõnda kuidas sääl,
Ei mind kuskil teretanud
Armastuse hääl.

Peretütar, sinisilma,
Lõbus, lahke lind —
Oh, ta sidus silmadega,
Südamega mind.

Meelitagu teisi mehi
Soe Saamara —
Minu tee viib Põhjalasse
Üle mere, maa.

PALJU VALGUST

Palju valgust, liiga palju
Vastu helgib korraga —
Nagu roosiõhetuses
Hoovab üle laia maa!

Helgib silma, oh, ma pean
Silmi hoidma tema eest,
Kuna määratumas kooris
Kevad hõiskab õnnedest.

Süda, kes sa jälle ärkad
Pika talve järele,
Suudad kuninglikku valgust
Teretada julgeste?

Valgusega liginevad
Lilled, õnn ja kevade.
Miks nii tormiliselt tuksud,
Süda, süda, kullake?

JA ME RÄÄKISIME

Ja me rääkisime kaua, kaua,
Jutt ei lubanudki lõppeda.
Tema oli pilvepiiril eland,
Oli läbi käind Helveetsia.

Vaimustuses särasid ta silmad,
Kui ta senneritest seletas;
Seletas, kuis tõusev koidutuli
Mägitippudel on hõõgamas.

Tuli kullas, teamandivärvis
Suure päiksetule kolde ees;
Sula raud ja vikerkaare sära,
Roosi-õhe kastehelkides...

Rääkis kaua, rääkis vaimustuses,
Silmad särasivad koiduna...
Sõna julge, helisev ja mahe,
Kuidas nüüd su mõju tunnen ma!

PÕLLULE

Põllukene, sina tead,
Et me sõbrad oleme,
Et mu isa, vanaisa
Sind on kündnud hoolsaste.

Sina tead ka, et mina
Siis ju vagu ajasin,
Kui ma üle adrapära
Hädavaevalt ulatin.

Sina tead, oh, sa tead,
Kuis sind kalliks pean ma,
Kuidas viimse viljatera
Jaganud ma sinuga.

Nüüd see mees, kes korra oli
Adrapära kõrgune,
Sirgunud on suureks meheks,
Pikaks poisiks sinule.

Nüüd sel mehel särasilma,
Ilus, nobe neiuke,
Keda tahab koju tuua
Perenaiseks talusse.

Aga tead sa, pulmapäevaks,
Kullakallis põlluke,
Kaeru tarvis hobusele,
Püüli pulmarahvale.

Põllukene, luba mulle
Seda meeletuletust,
Et su käes on pulmaluba,
Pulmarõõm ja pulmalust.

Aga minu ja mu kalli,
Kauni, noore naise käes —
Meie käes on tänupalve
Pulmapäeval altri ees.

SÕNADETA SALAJUTTU

Sõnadeta salajuttu
Rääkis neiuke:
Rääkis huulelt huule peale,
Põuest põuesse.

Rääkis sätendavail silmil,
Huulel hõõgaval —
Ise oli aina tuli
Tundeleegi all.

Rääkis otsatumast õnnest
Kullakesele,
Tulekirjas tulemusu
Tulesüdame.

TEISTRE NANNA

Üliarmas laps on Teistre Nanna;
Nagu teisest ilmast pärit ta:
Armast olekut ja ilu, tarkust —
Neid on antud talle kuhjaga.

Ta on nagu rõõsas piimas pestud,
Nagu õhetaja aiaroos.
Terve pere armastus ja uhkus
Nannas, ainsas perepojas, koos.

Ta on tark — ei targal lapsel ole
Tarvis koolivahet kõndida,
Liiati veel talvel, külmal ajal,
Tuhiseja lumetuisuga.

Nanna istub kodu soojas toas —
Rumalad, need võivad õppida...
Memmekene, nennekene söödab
Teda sooja sealihaga.

Söödab talle nimelt sea nina-,
Sea keeleliha hoolsaste,
Lausub: „Siis saad sina kirjatargaks,
Siis saad keeletargaks, pojake."

Pojakene kuulab ema sõna,
Alalõpmata ta sööb ja sööb:
Paari nädalaga seaninad,
Seakeeled tema üle lööb.

Ja ta tarkus tõuseb, nagu oleks
Kulbiga tall' antud ülevalt;
Sest ta räägib: „Siiver saaver laaver...",
Kuidas kuulnud seakarjuselt.

Kirjutuses aga mitmevõrra
Keeletarkusest ta võidu saab:
Kirjutab kui harjasloomgi vahest,
Kui see mulda mööda vagu aab.

LAULJAD

Väike sinisilma neiu
Laulis koori ees;
Tema taga teises ääres
Pikk ja sirge mees.

Mahedasti, lahedasti,
Imehellaste
Laulis sinisilma neiu,
Lõbus lõoke.

Tema taga teises ääres
Kõlas vägev hääl:
Nagu maru metsaladvul,
Pikne pilve pääl.

Ja see vägev marumüra
Ja see lõolaul
Heitsid teineteise hõlma,
Helisesid aul.

Ja see vägev passilaulja
Ja see neiuke
Laulsid teineteise pärast,
Teineteisele.

Laulsid, laulsid ... kuni endid
Kokku laulsid nad —
Üheskoos nüüd tervest elust
Läbi laulavad.

VARAS

Vargad saadetakse Siberisse,
Kuni külmemani mereni;
Aga siiajääjad varastavad
Seda südimalt veel edasi.

Ei neil' vastu pane rauakangid,
Ei neid kurjad koerad hirmuta:
Pole ime, kui nad talu vara
Viivad kõige peremehega.

Minu talust kolme luku tagant
Viidi minu vara viimane:
Varas ütlemata ilus, armas
Ära varastas mu südame.

Kõrgeaulised kohtuhärrad,
Ärge saatke teda Siberi:
Minu südame, mu viimse vara,
Ühes võtaks tema ometi.

KARTUS

Minu kullakene närtsis noorelt,
Tema kanti vara hauasse,
Maeti kihelkonna idapiiri,
Versta kümme siit vast kaugele.

Kallid sõbrad, kui mu väsind keha
Ükskord kalmukambri kannate,
Mind siis nõnda mulla alla seadke,
Et mu silmad näeksid idasse.

Sest ma kardan, et ma viimsel päeval
Valuväsimust jään puhkama,
Kardan, et mind kuldne maha jätab,
Nagu nüüd mind maha jätnud ta.

KASSID

Kassikene, Jassikene
Suured sõbrad mõlemad:
Oma rõõmud, oma mured
Kahe peale jagavad.

Kassi tujud — Jassi tujud,
Jassi tujud aga kass;
Mängib murul kassikene —
Hüppab õnne tundes Jass.

Minulgi on sõbrakene,
Kallis kasuvennake;
Aga meie hingesoovid
Sugugi ei ühine.

Minu vennaks on mu saatus,
Tuhatküüneline kass:
Tuhat küünt ja tuhat tuju —
Mina tema väike Jass.

MÄLESTUSED JA LOOTUSED

MÄLESTUS

Vaimu ette õrnalt tõuseb
Kauge aja mälestus —
Lapsepõlve kallim vara,
Paleus ja igatsus:

Need on lihtsad lood ja laulud,
Ennemuistsed jutud sääl,
Vanaeide lahke nägu,
Tema armas, mahe hääl.

Need on — lillerikas vainu,
Mängumuru, karjatee,
Kauge õnn, mis läbi udu
Virvendab veel hingesse.

Aastad läevad, ja mu elu
Ühes kaob nendega,
Aga lapsepõlve vara —
Luule — ei või kaduda.

Ikka kostab kaugelt lugu,
Laul nii vaikne, sumaja . . .
Ja ma õnne unenäos
Pean seda kordama.

SURNUAIAL

Rohuladvul vaikne sahin,
Lilleõied liiguvad,
Liiguvad ja liginevad,
Nagu elaksivad nad.

Rohuladvul vaikne sahin,
Vaiksed sõnad kuulduvad,
Nagu ennemuistne lugu,
Regevärsid ilusad . . .

See on meie kuld ja hõbe,
Mineviku mälestus,
Meie rõõm ja meie mure,
Meie arm ja igatsus.

Kesse märgib selle üles,
Kesse paneb paberi?
Kesse suudab seletada
Lillesõnu täiesti? . . .

SÜGISÕHTUL

Läbi ilma sõidab maru —
Sügisene surmahüüd:
Läbi ilma lendab kartus,
Viimne elamisepüüd.

Koltund nõmmevõsastikust
Vaimukujud kerkivad —
Nagu eided hallis riides,
Nagu neiud leinajad.

Vaata, kuidas lehvitades
Õhku üles tõusevad
Üle kõrge kuusemetsa
Vastu õhtuhämarat.

Kuula, kuula — — akna taga
Koputavad vaimukäed,
Läbi külma toaruumi
Heljunevad surma väed.

Väljas mühab, väljas murrab,
Väljas nutt ja kaebehääl:
Lilled, linnud, hõiskehääled
Leidnud ühe haua sääl.

Aga läbi toaruumi
Heljunevad surma väed.
Kuula, kuula . . . akna taga
Koputavad vaimukäed.

NAGU UINUV KELLAHELI

Nagu uinuv kellaheli,
Hale kaebehääl
Kostab läbi koltund võsa,
Heljub nõmme pääl.

Vastu rinda surun käe —
Mis on kadund säält?
Misse kostis viimsel kõlal
Kaugelt nõmme päält?...

*

Soiun mõttes... Nagu kuuleks
Metsaladvul kohinat,
Kuuleks sumisevat kõla
Kaugel, kaugel heljuvat...

Pikkamisi kaob kõla,
Metsakoha kaugele —
Mina kuulan, nagu püüaks
Koguda neid rinnasse...

KULD

Imeline muinaslugu
Heljub sala üle maa:
Põllumullas peitub vara,
Hõbet-kulda hulgana.

Juhan uskus, et seal kulda
Tõesti peab olema,
Ja ta kündis vara, hilja,
Kündis suure hoolega.

Nüüd on mõne aasta jooksul
Rikkaks meheks saanud ta:
Ta on kulla välja kündnud,
Viljakõrrel kõikuma.

Imeline muinaslugu
Heljub sala üle maa:
Põllumullas peitub vara,
Hõbet-kulda hulgana.

MINEVIKU MERRE MAETI

Mineviku merre maeti
Palju püüdeid magama,
Maeti unistused, soovid,
Meie ettevõtted ka.

Vahest südiduski nõrkes
Ühes nende kõigiga,
Aga lootus, püha lootus,
See jäi rinda elama.

KAKS VASTAST

Kahtlus, lootus minu rinnas,
Minu südames on tööl —
Ei nad mulle rahu anna,
Puhkust luba päeval, ööl.

Ei ma tea, kumb neist kord jõuab
Koju uhke võitjana;
Tean vaid seda, et nad haavu
Mulle löövad armuta.

Ja kui eluõhtu viivul
Süda langeb ühele,
Siis on lootus — vast ka kahtlus —
Võidusaagist verine.

KOJU

Kõneldakse meie koidust,
Meie õnnest ilusast,
Meie valgusest ja võidust,
Läinud ajast pimedast.

Ei ma tunne seda koitu,
Õnne-aega ilusat;
Ei ma tunne — rändan ainult
Kurba rada tumedat.

Ei ma tunne valgust, võitu,
Ainult seda tunnen ma:
Kaugel, kaugel metsa taga
Kodu peab olema.

Ja ma rändan valguseta,
Lootuseta edasi —
Vahest jõuan enne õhtut
Kodu-õue ometi.

MEIE SIDEMED

Mis meid soojal venna-armul
Nagu perekonda viis,
See ep oli meie kevad,
Hõiskehäälest kõlav hiis;

Oli vara närtsiv suvi,
Valu rinda lõhkuja,
Mis kui tige metsaline
Haavu saadab armuta.

Ja me käime naerul, nutul
Käsikäes edasi,
Perekonnaks ühendatud
Kuni haua ääreni.

SÜGISMÕTTED

(Gustav Falke)

Kaugelt, kaugelt kuulen laulu —
Kes küll laulab sääl?
Kostab nagu surmalugu,
Hale kaebehääl . . .

Oja kaldal koltund rohi,
Lehed langevad —
Suvist unenägu meele
Tuletavad nad . . .

Vähe õnne, vähe vilja;
Ojakene, sa
Sõua — aga kaebehääli
Ei või tabada.

Kus küll süda heljus õnnes,
Loodus lilledes —
Juba sinna surmakäsi
Tasa ligines.

Ja kus esimene kolle
Langes lainena,
Surma külma hingeõhku
Juba tundsid sa.

Sõua, jõua läbi oru,
Voola, ojake . . .
Homme viibid külma kütkes,
Uinud unesse.

KADUNUD POEG

Ta tõttas ülbelt kaugele
Ja elas kaua seal —
Ta leidis au ja kuulsustki
Ning rikkust ilma peal.

Kuid tõsist õnne, rahu ta
Ei leidnud iialgi —
Ja tõttaski ta otsides
Kas ilma otsani.

Ta elas kaugel — unustas,
Kus tema kodupind
Ja et kord teda imetand
On Eesti ema rind.

Ta elas kaugel. Viimati,
Kui pea hilja ju,
Ta tuli koju tagasi —
Nii väsind, jõuetu.

Ta jättis sinna oma jõu
Ja südi mehetöö . . .
Ja kodumaale? . . . Kodule
On pühendatud öö.

Ta tuli, et nüüd kodumaal
Võiks minna puhkama,
Sest õigust on tal selleks küll:
Ta väsind lõpmata.

DR. KREUTZWALDI KALMUL

Siin puhkab mulla all üks kallim
Ja ausam Eesti mees,
Kes nagu tulesammas kõrves,
Kui täht käis meie ees.

Ei ole palju aastaid möödas,
Kui siia kanti ta,
Kuid unustuse tarvis küllalt
Saab vähest ajast ka.

Ei ole kaua aastaid möödas —
Kes nõuab teda veel?
Ja tema hauaküngas, ristki
On langemiseteel.

Ei ole pisarat, kes leinaks
Veel teda järele,
Ei heldet kätt, kes suve jooksul
Tooks õisi hauale . . .

Sull' küllalt sest, et vagusasti
Nüüd tohid uinuda,
Sull' küllalt sest, et enam tüli
Ei pääse tabama . . .

Nii läeb ka teisi rahvapoegi
Su järel puhkama,
Ja neilegi saab ainsaks palgaks,
Et võivad uinuda.

AUPALK

Küllap tõuseb sinust meile
Raudapäine rahvamees:
Rändad sedasama rada,
Mis su isa rändas ees.

Kus on kehvust, seal su süda
Aitamas on heldeste;
Viiksid eesti maa ja rahva
Õitsevale järjele.

Ja sa haarad mõõga kätte,
Vaimumõõga vaheda —
Algad vihasemat sõda
Pimeduse võimuga:

„Üles, kus ju valgus kumab
Orjameele udusse!“ —
Kanged mehed laias kaares
Tõttavad su järele!

Ja sa astud võimsalt üles,
Oled julge rahvamees,
Rändad sedasama rada,
Mis su isa rändas ees.

Nagu isa, nii ka sina
Saad meilt pärja päratu,
Saad niisama üliuhke
Orjavitsa-vaniku!

KÜSIMUSED

„Sa põlgad oma rahva ära
Ja oma sugu vihkad sa,
Sa soovid talle sada surma,
Et ise saaksid elada."

Sa õnnetu. Kas emasüda
Ei tuksunud kord sullegi?
Kas pole ema-armu hellust
Sa tunda saanud kunagi?

Kas seisis sinu kätki korra
Küll inimeste silma all,
Või kiikus hoopis laanes, rabas,
Kus metsahundid kaitseks tal?

Kas tunned, mis on sugurahvas,
Mis kodukolle, isamaa —
Kuis inimesel täidab hinge
See imelise võimuga?

Kes kostab? . . . Terve inimmõistus
Siin annab selge kostuse:
Ei seda kõrget õnne osaks
Või saada eladeski see —

Kes põlgab oma rahva ära,
Neab oma sugu vihaga,
Kes soovib talle sada surma,
Et ise võiks ta elada.

ÜKSINDA

Ta võis palju ära võita,
Vägivallal tõrjuda —
Temal oli töödeks jõudu,
Mõistust kavalusega.

Aga seda jõudu, mõistust
Vende vastu saatis ta:
Ta läks kurjast meelest kohtu,
Sõpradega sõitlema.

Ja ta võitis vahest mitmed
Salateedel targaste.
Aga rahvas tegi talle
Ise oma otsuse.

Ja see otsus tema kohta
Oli vali, vandene,
Ja see otsus rõhus tema,
Rõhus maha põrmusse. —

Ta võis palju ära võita,
Vägivallal tõrjuda —
Ja ta tõrjus naabrid, sõbrad
Endast kerge vaevaga.

Ta jäi nagu kadak üksi
Lagendikul kasvama —
Ja ta tunneb, kuidas maru
Külmalt ulub üle maa.

SA RÄNDAD SALARADA

Sa rändad salarada,
Et hauda kaevata,
Kus meie rahvapoegi
Võiks matta magama.

Sa valel, kurjal püüdel
Me rahvast kahtlustad,
Et liiga eestimeelne
Ja ärgas olevat.

Seal leiad sina süüdi,
Kus õigust otsiti,
Kus maa ja terve rahvas
On ustav surmani.

Sa valemeeles ise
Teed kohtu-otsuse,
Mis ajalugu valjult
Kord mõistab sinule.

Sest mida keegi külvab,
Ta seda lõikab ka:
Kas ohakas või nisu —
Kõik kasvab muutmata.

NAD ÜTLESID . . .

Nad ütlesid, sa kaod ära
Kui uinuv laineke,
Su elu asjata, ei kanna
Sind mingi sihile.

Nad ütlesid, sa oled väike,
Sul puudub elujõud,
Sul iseteadvusest ja püüdest
Ning haridusest põud.

Nad ütlesid veel palju, palju
Su kohta, isamaa;
Kuid tühjad vaenusõnad rahvast
Ei suuda surmata.

Veel elab Eestis usku, lootust
Ja õigust, vabadust,
Veel ausaks ettevõtteks julgust
Ja eluks armastust.

Ja kui need toed ja talad pole
Veel löönud kõikuma,
Las karjuda siis rongakari —
Ei see meid hirmuta!

AIMDUS

Mina aiman, kodupinnal
Midagi on kadumas,
Mis mu hinge tuhandetel
Sidemetel ühendas.

Mina aiman, kuid ei suuda
Päästjaks olla ometi.
Mis ma aiman, läheb täide,
Ja ma kaon isegi.

Ainult laulud hinge põhjast
Verevärvil tõusevad,
Nagu viimsed hauaroosid,
Valust nõrgund pisarad.

KÜTKES

Võiksin ma kord vabaks saada,
Kütked maha puistata!
Võiksin linnu kombel sõuda
Üle kauge metsa, maa!

Vaba õhku, valgust, soojust
Ihkavale hingele!
Võiksin tuule tiivul tõusta
Üle koidukulla tee!

Vabaks? Kuis see kokku sünnib,
Vaene hing, su eluga?
Siin on mullapind, su kodu —
Mulla külge neetud sa!

JULGUST!

Koltund lehed kase ladvast
Alla langevad,
Hõbekarva juuksekrooniks
Imeilusad.

Koltund lehed kase ladvast
Alla langevad:
Luigelaulu — surmalugu
Kujutavad nad.

Aga julgust, võitlev süda,
Ära kaota,
Kuigi sügis lehe-ilu
Sundis närtsima.

Julgust, jõudu eluteele!
Julgust! Edasi!
Ja kui suure hulga lootus
Rusuks langekski.

SA ÜTLED

Sa ütled, julge päralt olla võit
Ning julge päralt isamaa —
Ja ometi just ara vaimule
On kõige rohkem tarvis ta.

EI VIIMSED

Ei viimsed viletsused,
Mis mööda saatsime —
Neid tõuseb nägemata
Öö varjust ülesse . . .

Ei viimne ülekohus,
Mis tabas mõnda meest;
Ei olnud viimne ohver,
Kes langes tõe eest.

Küll õitseb ülekohus,
Ja langeb mehigi,
Küll sõtkutakse ausust
Veel maha põrmuni . . .

Kuid nende haual lehvib
Ja elab lootus veel —
Mu ainukene saatja
Siin hämaruseteel.

VEEL POLE KADUND KÕIK

Veel elab Eestis mehi,
Kel armas isamaa,
Kel jätkub julgust, jõudu
Veel kurja tõrjuda.

Veel elab Eestis mehi,
Kel meel ei murdunud,
Kel ahne omakasu
Ei südant sidunud.

Veel kasvab Eesti salus
Meil tammi tugevaid,
Mis mühisevast marust
Vast jõudu juure said.

Veel Eesti aasa ilu
Ei ole närtsinud,
Ei Eesti au ja voorus
Veel maha sõtkutud.

Ja kui veel üleüldse
Ilm headust ülendab,
Ja armastus ning ausus
Veel kurjast võitu saab:

Siis minu sugurahvas
Ei kao ometi —
Ta õiglustunde kaitsel
Veel elab edasi.

MIS AITAB!

Ja ometi, ja ometi
Ei suuda riisuda
Sa minu rinnast armastust
Ja lootust korraga.

Mis aitab, kui sa kuulutad,
Et kadumas mu keel,
Et iseteadvus langemas
Ja vapper mehemeel!?

See rahvas, kes on tormidest
Ja tuultest läbi käind,
On mõnda laadi vaenlasi
Ju elukäigul näind.

Küll tuttav talle seegi on,
Et sealgi vastaseid,
Kus rahvakasu lipu all
Meil püütaks südameid.

Ja samuti ka tuttav see,
Et mõni Eesti mees
Meil lehvib tuulelipuna
Ja sõidab võõras rees.

Las sõita! Jumal temaga!
Ma seisan kindlasti
Mu vanemate pühal maal —
Mind, Issand, aita nii!

Sest liiga palju mälestust
Ja armu lõpmata
Mind tõesti siia pinnale
Seob imevõimuga.

Mis aitab, et sa kuulutad,
Et kadumas mu keel,
Et iseteadvus langemas
Ja vapper mehemeel!?

EI NAD OLE VIIMSED

Ei nad ole viimsed mehed
Meie isamaal,
Kellel südidust ja julgust
Jätkub õigel aal.

Küllap sellest külvist tõuseb
Võsu ülesse,
Kelle lipul ausus, truudus
Lehvib julgeste.

Ja kui tulev põlv kord toetab
Vanemate tööd,
Siisap jäädav sammas ehib
Nende hauatööd.

ÜHELE SUGUVENNALE

Sa astu ees ja näita rada,
Ma lähen järele,
Sest sinu tee ja sinu rada
Viib ausa sihile.

Ja kuigi läheb läbi kõrve
Ning kuristiku tee:
Sa astu ees ja näita rada —
Ma lähen järele!

Ja kuigi kõrves mõni murdja
Meid hiilib järgeste:
Sa astu ees ja näita rada —
Ma lähen järele!

Mu elust palju, palju aastaid
On läinud kaduma,
Mil rändasin ma metsalaanes
Ja käisin sihita.

Ju oli jõud mul kahanemas
Ja lootus langemas,
Kui hingematvas palavuses
Päev kõrgel kõrvetas . . .

Veel oli aeg, ma leidsin venna,
Ja sõbra tõsise . . .
Sa astu ees ja näita rada —
Ma lähen järele.

PÕHJUSED

Küll nad nõuavad mu käest
Üksisõnu järgesti,
Mis mind selle mehe külge
Nõnda seob küll ometi.

See, mis seob mind, kulla sõbrad,
See on a u s u s, õ i g e m e e l —
Nemad tõstavad ta mulle
Paleuseks eluteel.

Ja kui meie Eesti pinnal
Leidub suguvendi veel,
Kellel armas kodu, rahvas,
Armas Eesti emakeel —

Kindlasti ka nende hulgas
Esirinnas sammub ta —
Ei ma või — ma pean teda
Paleuseks pidama!

MIS MULLE MEELDIB

Meelitagu teisi mehi
Võõras rada võimuga,
Mulle meeldib minu mõrsja —
Armas, kallis kodumaa.

Vaata, kuis ta kulmu ehib
Õitsev rukkilille-pärg;
Pärjas särab pärli-ehe —
Hommikune kastemärg.

Ja kui talve valjus sunnib
Pärga ära panema,
Siis ta katab enda kauni
Hermeliinimantliga.

Hõiskab aga koidu tõusul
Ööbik lahke lauluga,
On meil uhke pulmapidu
Üle terve Eestimaa.

Meelitagu teisi mehi
Võõras rada võimuga,
Mulle meeldib minu mõrsja —
Armas, kallis kodumaa.

LOOTUSELE

Lootus, sinu tiivul särab
Vabaduseloit,
Sinu jälgedele kergib
Tulevikukoit!

Kui on elutöö ja võitlus
Väsitanud mind,
Kui on õnne, rõõmu vastu
Külmaks jäänud rind:

Siis, mu lootus, ära väsi,
Ära lahku sa —
Sinu toetusel tunnen
Enda tugeva.

Viibi viimsel silmapilgul
Minu juures sa:
Sinu rinnal on mul kerge
Ilmast lahkuda!

Sest su tiivul särab uhke
Vabaduseloit,
Ja su jälgedele kerkib
Tulevikukoit!

LAKSI TÕNIS

„Venemaale — Siberisse!
Seal on metsa, maad!
Seal sa iseenda isand —
Seal veel rikkaks saad!“

Nõnda kuuldus Tartu piiril
Hüüdu hiljuti:
Hulgal mõisa-, talumehed
Läksid Siberi.

Laksi Tõnis, ehk küll vana,
Ühes rändas ka —
Temalegi tuli mõte
Õnne otsida.

Ta müüs ära põllusaagi,
Vara viimase,
Ja siis sõitis raudtee kaudu
Ära kaugele.

Aga paraku, ei kaugel
Elu olnud nii,
Nagu talle kodupinnal
Ette kiideti.

Külmad, ikaldus ja tõbi
Olid seltsiks seal,
Kus ta lootis õnne leida
Iga sammu peal.

Ja kui viimaks seegi kopik
Oli kulunud,
Mis tal koduõuest tulles
Ühes võetud:

Siis ta seisis meeleheitel
Ilma abita —
Ja ta rinnast tõusis hüüe:
Oleks kodu ma!

ASJATA KATSE

Sadatuhat pidemega
Sinu küljest, isamaa,
Hoian kinni nagu takjas
Elamisesooviga.

Tahaks hoolimata sellest
Aga siiski vaenlane
Mind su küljest karmi käega
Lahutada vägise —

Siis tal lehed katkeks kätte,
Kuna juured mulda jääks,
Kus nad uue elujõuga
Jälle võsunema läeks.

LAHKUMISEL

Päike läheb looja. Tammesalus
Hüüab ööbik lahkumiseviit . . .
Üürike on elu — suvest küllalt!
Ööbikuga tõttaksin ma siit!

Lahkudes ma tahaks päiksesilma
Vaadata veel viimse ihaga,
Kuis ta hõõgavaisse pilvedesse
Meelitades kutsub uinuma.

Tema vajub nagu Kolgatale
Sätendavat surma surema . . .
Võiks ma eha kaduvatel kiirtel
Unelaulus ilmast lahkuda!

LAULIK

Mina olen sajakordne,
Tuhatkordne miljonär —
Sealpool päikest, sealpool tähti
On mu varanduse määr.

Vaata üles taeva poole:
Kõik see hiilgav hõbe, kuld,
Mis seal sätendab ja särab,
Alla saadab oma tuld —

See on minu vara, rikkus,
Minu kõige küllaga:
Ma võin teda vabal ilul
Laulus panna helkima.

NIITJA

(Hugo Salus)

Vikat sahab läbi vilja,
Niitjad laulavad;
Üle nurme võõras niitja
Näikse tulevat.

„Otsid tööd? Siis astu siia
Meie reasse!
Tööd on küllalt — viljaväli
Aita lõpule!“

Võõras niitja päevitanud
Meeste nägudelt
Pöörab pilgu ja siis lausub
Neile tõsiselt:

„Noored mehed! Teisel puhul
Tulen siia ma.
Siin on vili liiga haljas
Mulle koguda!“

ALLIK

Me kaasiku ääres on mägi,
Ja mäe rinnaku all
Seal niriseb allik nii selge
Ja puhas kui helkiv kristall.

Kui vaikinud loodus, siis kerkib
Me kaasiku ladvule kuu
Ja silmib, kui tahaks ta näha,
Kas udus ehk veel mõni puu.

Ja allika vesi see särab,
Kui kannaks ta elavat tuld —
Seal sätendab laineis kui hõbe
Ja kumab kui virvendav kuld.

KOJU

Oh kui raske oli surra,
Valus uinuda
Seal, kus kaseladva kohin
Võõra viisiga.

Koju! hüüdis tema süda,
Koju! ihkas meel —
Koju viimsel hingetõmbel
Oleks läind ta veel.

Tundis, nagu ühenduses
Taevas koduga
Ja et kodu pühal pinnal
Õndsam uinuda.

INGEL

Silmapilguks väsimusest
Heitsin puhkama —
Päevatöö ning hool ja mure
Rõhus raskesti.

Parajasti, kui mu silmad
Kinni vajuvad,
Tunnen, kuidas puuriv vaade
Lõikab palgesse.

Värin käib mul üle ihu —
Ärkan heitudes:
Luine ingel mustas mantlis
Toast põgeneb.

TA OLI NOOR

Ta oli noor, kuid näol
Ju jälgi märgati,
Kuis elusaatus andnud
Tal tunda mõndagi.

Ja uurivalt ta vaatas
Mu silma murega,
Kui oleks sedasama
Sealt tahtnud otsida.

Ja uurivalt ta vaatas
Mu silma murega,
Kui *oma* kurbust, valu
Sealt oleks leidnud ta . . .

KEVADELE VASTU

Emakene, ava aken
Vastu päiksepaistet sa —
Tooming valges õie-ehtes
Tahab aknalt kõnelda.

Kuula, ema, toomelehtes
Mahedasti sahiseb,
Sahiseb, kui ütleks mulle:
Kevad jälle ligineb!

Ja seal kõrgel päiksepaistel
Valged pilved heljuvad —
Kaugelt lõunast meie maale
Kevadet nad kannavad.

Kevad tuleb nagu peiu,
Tuleb kosilasena . . .
Kallis emakene, luba,
Et võiks talle minna ma.

Pilve peal on uhked hooned,
Aknad kullast säravad,
Pilvel õnn ja arm mind ootab,
Mõrsja-ehted ilusad.

— — — — — — — — — —

Kevad sõuab õrnas õhus
Ootavale aasale . . .
Lehvib kahvatanud palgel,
Heljub väsind hingesse.

Lilleke saab teise jume;
Silm lööb korraks särama . . .
Särab — kustub . . . Vabaks saanud
Lind läeb üles lauluga.

KUI TA VIIUL NUTTIS, NAERIS

Viiul nuttis, viiul naeris
Tema käte all —
Ja mu süda tundis kõike
Seda värinal.

Süda tundis, nagu oleks
Ühenduses ta
Olnud selle heliseja
Nelja keelega.

Tuhat häält ja tuhat hüüdu
Ühe joonega —
Rinnas tuhatkordse ilu
Pani liikuma.

Hääled hõiskasid, kui oleks
Pilvist läbi läind.
Ja siis kaebed, nagu oleks
All-maailmas käind.

Ja mu süda rändas ühes,
Ühes hüüdis ta;
Viiul aga siiski visa
Seda uskuma:

Uued hääled ilmusivad
Südamele siis,
Paludes ja häälitsedes
Heljus mahe viis.

Õrnad helid jutustasid
Ammu-läinud aast,
Imelisest unenäost,
Kaugest õnnemaast.

MEIE LEENIKENE TANTSIB

Meie Leenikene tantsib,
Tantsib tundega,
Tantsib ööd ja tantsib päevad
Väsimuseta.

Kus on ümbruskonnas pidu,
Pillerkaar või pall,
Seal ta esimeste hulgas,
Keda ootab trall.

Tantsi, tantsi, Leenikene,
Tantsi, mis sa võid!
Tantsisid sa kingad läbi,
Kaunimad veel tõid.

Vallas pole sinu isast
Varakamat meest:
Tal on raha, sul on aega —
Tantsid mitme eest.

Üksnes vaesed neiud jäävad
Kodukoldele:
Kudumine, ketramine
Neile kohane!

NEIDUDEGA JALUTADES

Neidudega jalutasin
Läbi aia ma,
Lillesilmad tervitasid
Õrna säraga.

Lilled nagu noored kassid
Liitsid enese
Neiukeste riietele,
Nende jalgele.

Neiud aga kelmilise
Meelitusega
Palusid, et pean neile
Õisi kinkima.

Ainult üks seal teiste hulgas
Seisis tõsiselt,
Pööras kahvatanud pilgu
Ära lilledelt.

Ei ta nõudnud minult õisi
Ainsa sõnaga,
Ehk küll talle aiatäie
Oleks andnud ma.

METSATEEL

Ma kõnnin hilisel õhtul
Veel üksinda metsateel . . .
Tuul kahiseb puude ladvul
Ja lehed langevad eel.

Ma kõnnin hilisel õhtul
Veel üksinda metsateel,
Ja kaugele nooruse-raale
Veel tagasi mõtleb mu meel.

Ma tundsin üht ilusat neidu
Ja südant, mis puhas kui kuld,
Ja säravaid silmi ja huuli
Ma tundsin . . . ja rinna sees tuld.

Ja suurt ja sügavat õnne —
Tuld, armastust tundsin ma . . .
Ja ilma ja inimesi
Ma tundsin viimati ka . . .

Ma kõnnin hilisel õhtul
Veel üksinda metsateel —
Tuul kahiseb puude ladvul
Ja lehed langevad eel.

ÄRA NÕUA!

Ta istus minu vastas
Ja vaikis. Korraga
Ta soovis, et ma peaksin
Tall' uudist rääkima.

Sa ära nõua, kallis,
Et peaksin rääkima
Nüüd, kuna terve küla
Ju räägib lõpmata.

Sest külarahva jutul
On imeosav leid:
Ta juba ammu, ammu
On paari pannud meid.

Ja abielu-õnne
Ja palju pidusid
On ette kuulutanud
Ta meile hoolsasti.

Ja kõige selle juures
Ei lasta puududa
Ka väikest kodusõda,
Kus võitjaks ikka sa!

Nii mulle jääks siis üle
Veel surmast rääkida . . .
Kuid see on vara — kallis,
Mind luba vaikida.

MINU ÕNN

Siis mu süda õnneleegis,
Kui ma laulu loon,
Kui ma tunded hinge põhjast
Helidesse koon.

Aga õnn ja õiesära,
Kõik nad kaovad
Siis, kui karmi äripäeva
Mured tulevad.

Tunded nagu hirmund linnud
Ära lendavad,
Töö ja nõude valjusesse
Kauaks kaovad . . .

KODU

KUI KALEV KORD KOJU JÕUAB . . .

Mis ütlen, kui Kalev kord koju jõuab,
Ja aru pärib ja seletust nõuab?
— Ütle, et oleme sortsidega sõidelnud,
Oleme elu ja surma peale võidelnud.

Ja kui tema küsib: Mis mõõgaks ja ammuks
Sul oli? Mis päästvaks, lunastajaks Sammoks?
— Siis näita talle kätt, mis kaitseta, nõder,
Ja ütle, et mõõgaks meil põllu peal ader.

Ja kui tema näeb, et mul küürus on selg
Ja orjuse jälilt ei kao veel nälg?
— Siis näita, kuidas mõisa teel tore tõld,
Kuis õitsevad roosid ja lokkab seal põld.

Ja kui tema küsib: Mu rahvas, miks põed?
Kuhu jäänud on paljud su vennad ja õed?
— Siis näita sa ida ja lääne poole
Ja anna nad kõrgema saatuse hoole.

Ja kui ta siis nõuab: Kuidas mõtled sa nüüd
Oma elu seada? Mis on sinu püüd?
— Siis tõota, et endale oled sa truu
Ja kodu sulle kallim kui miski muu.

MINU ISAD

(Gustav Schüler)

Mu isad on pärit talupoja tõust,
See tunnistust annab tervisest, jõust.
Ma nende lõoke vabadusvalgel,
Kes põldudel keerleb hommiku algel,
Suur igatsus rinnas — ei pea mind ase —
See käsib: et tõuse, ja laula ja lase!

Ei ole neil aimu mu hinge ihast
Ja põlevast piinast ning valu kihast.
Nad uinuvad ööd. Ei tea, et valvel
Ma hommikut oodates põlvitan palvel.
Nad künnavad, külvavad — ei nad tea,
Kuis lootus petab, sõna ei pea.
Neil' peavarju andis Jumal, ja toitu
Ja parajat vihma ja päikese loitu,
Ja rukkilill sinab, ja punane moon
On Issanda õilmitsev purpuritroon.

Kuid hinges meil piinaks on igatsus vägev,
Imetähtesid uskuv ja kaugelenägev,
Mis uusi päikesi otsima tõttab
Ja mägede harjadel asumaa võtab,
Et vaadata alla kui ilmade võitja,
Kui veetluses võluv hingede köitja,
Kes igaviku märki otsa ees kannab
Ja lõpmata ruumisse tiivad annab . . .

See poegade, tütarde uudismaa küli:
Sa, taevas, tee temast lõikuse süli!

OLEKS AEG!

Raske vari roomab üle muru,
Heidab hõlma üle talu õue,
Valgub vaimu, peitub meie põue.
Raske vari roomab üle muru . . .

See on pärandatud orja-ajast;
Seitsesada aastat meie peres
Luurab kõigi hinges, viibib veres.
See on pärandatud orja-ajast.

Vari raske, nüüdap aeg ju oleks,
Et kord puruneksid sinu piired,
Võitjaks kerkiksivad päikse kiired!
Vari raske, nüüdap aeg ju oleks!

KAS UNENÄGU?

Kas oli see siis haiguv-raske unenägu,
Mis hulvas hinges nagu kevadine maru?
Või oli vahest jüripäeva-eelne kägu,
Kes hüüdis: Kõik veel pole kadund! Sellest aru

Me saanud ikka nii, et tuleb kevad haljas
Ja õierikas, annikam kui iial varem,
Ja latva tõstab leinakask, ning palu paljas
Siis künnil kannab vilja; tõuseb lõikus parem.

Veel tali õues. Värisedes tähte valgel
Me seisame, kurb ilme kahvatanud palgel:
Sest hommik hahetu, ei kuuluta veel koitu.

Kuid see, mis meie mõtteid kaua, kaua täitnud
Ja hinge jumaliku tulega on läitnud,
Kord tuleb tõesti, kandes sädelevat loitu.

KUI TULEVAD VEEL AJA SÜGISTUULED . . .

Kui tulevad veel aja sügistuuled,
Hoog vilja põllul udeleva rabab —
Kui ähvardust sa raju undamises kuuled,
Ja midagi kui palves sonivad su huuled,
Ja miski kujutu su ümber õhus habab.

Ehk tulevad veel aastad pikad, õelad,
Et elame läind häda kümnelt läbi.
Ei suuda sõklaist viia vilja ahned sõelad,
Ja tabavad meid hingepiina mürgisnõelad:
Näis teos tihedas vast valmivat veel häbi.

Ei aega viita, küsida, mis vahest
Nüüd tuleks teha higirikkal rajal?
Nüüd valida on ainult ühte karmist kahest:
Kas elada või surra!... Tahad surma pahest
Sa pääseda, siis ela raudselt raudsel ajal!

Sull' terast soovin! Terast karsket, palju!
Helk teras olgu hing, su veri, palve,
Et võiksid olla enda vastu püsiv, valju,
Ja elu tormihooges seista nagu kalju,
Ning sitke nagu teras, ikka seista valvel!

TULGU, MIS TULEB!

Ja tulgugi, mis tuleb . . . meie käsi
Töö rakenduses aastasajad vilund;
On loobund puhkusest, ja teda silund
Ei ole keegi. Ei ta nõrke, väsi!

Jah, tulgu siis, mis tuleb! Meie isad
On raskeil ajul orjand, ikkes vedand,
On tõstnud vasarat ja pihte pidand:
Me, nende pojad, murdumatud, visad!

Las tõusta ilmavaade ajamöllu seest
Kui teras kalk ja murdev võitlusjahil —
Ei kangelaste hõimud tagane ta eest!

Meil himu elada! Mis õnn, kui jätkub tööd!
Töö! Tere tulemast! Sind ootan vahil!
Sest jõudu jätkub veel, ei karda surmaööd!

TUUL SÕJAVÄLJALT

Öö, tähis taevas; vilu tuul käib üle õue,
Ja vastu seina sahisedes tuiskab lund.
Ei segada see jaksa magajate und.
Öö, tähis taevas; vilu tuul käib üle õue.

Ja tuules kaikub nagu karjatus, kui valu,
Mis viimsel tuikel tõuseb surijate suust,
Ja kirvendab ja läbi lõikab lihast, luust.
Ja tuules kaikub nagu karjatus, kui valu.

Ja tuules kõneleb kui igatsuse uha,
Kui meeste huultel väriseja, raske nutt,
Kui kodukoldest imeilus muinasjutt . . .
Ja tuules kõneleb kui igatsuse uha.

Tuul laial väljal keerutab, kui otsiks kalmu,
Kus lahtikistud raagus oksi ehteks tooks,
Vast kaugel uinujale mälestusi looks.
Tuul laial väljal keerutab, kui otsiks kalmu.

KUJUR A. WEIZENBERG'I 80. SÜNNIPÄEVAKS

Kuidas küll kujunes Eesti, kui ärkas su hinges, kunstnik,
Jumalik säde, et ilunõudena otsida tõde,
Hingele noorele leida rahuldust püsiva tööga,
Puhkust ei enne, kui avaneb tõotatud imede värav?...

Siis veel uppus me kodu orjaöö jäänuste udus,
Laiutas hämarus lasuv võimukalt tumedaid tiibu,
Nõnda kui needmine raske, mis hävitab õiguse eluks,
Päikesekiiregi neelab, et hinge ei pääseda suuda.

Siiski koidule ärganud hing kui lõokene tõusis
Rõhuvast udust. Ja tee tema leidis veel mägede tippu,
Sinna, kus taevavõlv helgib ja sätendab kullas ja sinas,
Vaatering vaba kui nooruse-aate piiritu iha . . .

Rändasid kodust, et Jumalat otsida kunstide kodus,
Jumalat, kes end ilmutab armus, tões ja ilus,
Kunsti ja teaduse janus värises hing, kui aimaks
Midagi kaunist ja suurt, mis õnn, mis lunastus oleks.

Ja kui vanaduslumi su pea on kroonina katnud,
Valminud vaimu ja selginud silma ees avanend sihid:
Koju siis tulid, et vabadust leida koduseis köitmeis,
Jumala suuruses ennast ja eneses Jumalat tunda.

Kodu! Jah, kodu — su Eesti, kuis avas ta sinule ained!
Koit ja Hämarik, Kalev ja Linda ning teisedki kujud
Kerkisid kaugete randade lahtuvast kaose-udust:
Omaksed!.. „Heureka!.. Tere, mu otsitud, ihatud Eesti!"

Meie, kes vabadusväraval ootame kerkivat koitu,
Usume Kalevi tulekut päikese lõunasel paistel,
Tänu sull' ütleme, tänu, auväärt seenior-kunstnik,
Kõige su tõe eest kunstis, armu eest kodumaa vastu!

SÕDURI LAUL

Sõelumata sõjatoitu
Olen aastast aasta söönud,
Tuleloitu, tulekoitu
Üle meeste peade löönud.

Sõjavärki, sõjasärki
Olen aastast aasta kannud,
Olen kuuli kuuma märgi,
Mõõga meeste meele pannud.

Sõjalaul ja sõjaleelu,
See on aastast aasta kajand,
Venna veri seadnud keelu,
Kodupinnal' piiri rajand.

Sõjaurmast, sõjasurmast
Kasvand meie kaitsekalju.
Sõjaurmast, sõjasurmast
Kes on pääsnud: aastaid palju!

SA TULID

Sa tulid reisilt kaugelt, meriselt —
Su juukse laineid, kallis, suudlen, suudlen ma!
Sa tulid võitlusväljalt veriselt —
Su kahvand huuli, kangelane, suudlen ma!

Sa tulid väsind, näljas, urmaselt —
Su südant punast suudlen tuhat korda ma!
Sa tulid hädaohult surmaselt —
Mu õnn! Sind suudlen hinge hõõgva leegiga!

PÄÄLIKU HÜÜD

Malev, tõuse nagu maru!
Kaitsta kodu, põld ja aru —
Valida vaid vahe raud!

Homme ootab sõjapõrgu!
Aga mees ei kohku, tõrgu:
Eluvõit või surmahaud!

Kardab keegi verist jahti,
Jäägu kohustustest lahti —
Julgeid hüüab sõjasarv!

Mehed vaprad, astke liiki!
Loome tuleviku riiki,
Kangelaste murdev parv!

TÖÖ

Õhtutaeva vereurm
Peitus pilve. Uitis surm.
    Lõukal tuli kustus,
    Hahetas ja mustus.
Uitis surm, uitis surm.

Kesköö ajal ääsi ees
Seisis keegi võõras mees.
    Raksus raud ja alas,
    Tulepõrgu palas.
Õudne öö, õudne öö.

Kerkis koit ja kadus öö,
Ärkas elu, rõõm ja töö.
    Ääsil tuli säras,
    Mõõgatera täras.
Tõusis töö, tõusis töö!

Omad sepad ääsi suul,
Lõõtsa lõõril kohab tuul;
    Särtsub teras, vuhab,
    Vasar valju uhab.
Jätkub tööd, jätkub tööd!

See on uue aja alg —
Särab silm ja hõõgab palg,
    Veri soontes kihab.
    Vasar välgub, vihab:
Hõissa — töö! Hõissa — töö!

JAAN TÕNISSONILE

„Postimehe“ 25-aastase toimetajajuubeli puhul

Hahetas hommik ja orjuse ahelad langesid lõpuks.
Vabadus tuli! Kuid enne kui päikene lõunasse tõusnud,
Kerkisid pilved ja varjasid taeva, et hämarus õudne
Võitjana valitses; pikne kuid hirmu ja ahastust jagas.

Saagiteel hämaral hiilisid rebased, näljased hundid;
Polnud ei madudest puudu, kes surmasid mürgisel keelel.
Kurjus see keerutas kilpi ja tigedus teritas oda.
Hädaoht ähvardas tõde ja inimõigustki matta.

Piirati hariduspüüdeid, ja rõhuti rahvusetunnet
Rõhuti maha, et langeks ta viimati võimule ohvriks.
Kannatas harilik elu ja olu ning ühistöö katse.
Pääsetee kadus ja abitult, nõutult vaadati ümber.

Tuli siis Tõnisson, noor, kuid julge ning väsitu, agar,
Kodumaa-armastus leekivas rinnas, mis õigluses nõuab
Seda, mis rahvale kuulub, kes aus oma püüetes, töödes,
Seda, mis omane talle keeles ja meeles ja loomus.

Tegu sai hoogu — ja tekkisid mõtted ning ärkasid tunded:
„Kevade tuleb ja hävitab hallaöö! Kevade tuleb!”
Kevade tuli ja kaasa tõi elu ja soojust ja värskust,
Laineid lõi kodumaal, küündides kaugele metsagi nurka.

Koondusid noored ja liitusid vanad juhtide ümber
Võõraste vastu, kes aru ei tahtnud me püüetest saada.
Vahepeal omadki hoopisid jagasid eneste keskel:
Süüdlane sai oma jao ja eksija ilma ei jäänud.

Viimati, viimati muutusid ajad ja verise sõja
Leekidest tõusis vabadus üles kui võimukas kotkas!
Vabadus — Eestigi sinu palgaks sai taplusetules,
Rajades riigi ja saades õiguse omajaks elus.

Juubilar hulkadest austatud! Paljudel' äratust andsid,
Juhatust jagasid, võitlesid, rühmasid, tõttasid ees sa,
Tõmmates kaasa ja liikuma sundides vastaseid, sõpru!
Paljude tänu sull' määratu töö eest! Südamlik tänu!

VARI

Õige ligi, õige ligi minu kõrval
Käisid sina kruusatatud maantee sõrval.
Meie üle laotas hõlmu suine öö.

Tundsime, kuis peksis süda, pale hõõgas.
Pehme tuule liigutusel rukis voogas
Ühe kiviristi ümber kalda eel.

Äkki kostis lapse nutt . . . see kalmult kaikus.
Jahmatades ärkas uinuv, sume vaikus;
Vari mingi roomas üle peenravöö.

Sa lõid risti ette. Vari nagu oigas.
Nagu värises ja üle kraavi loigas . . .
Kiiremalt kuid meie tõttasime teel.

PÕLISMETSA JÄRV

Põlismetsa järv on sügav, ohurikas;
Mustav on ta põhi, salalik ta süle.
Puie ladvul kudrutamas tedrekikas.
Sahin sünge võrku kujub lainte üle.

See, kes jaani-öösi järve voogu laskub,
Terveks igast hädast saab; kuid teadku siiski,
Et seal vesi silmapilgul vereks raskub,
Tardund vereks, mürgiliseks iga piiskki.

KOERAKOONUD

Õhtu oli vaikne, taevas mustav-hall ja rõhuv;
Kaugelt oja-äärt ja võsa varjas udurüüd.
Metsast aga kajas tantsutrall ja rõõmus hüüd.

Läksin alla vainu ääre . . . Keda küll ei kutsuks
Noorte õitseliste kogumaa ja metsatelk,
Nende rõõm ja nali, laul ja vilkuv tulehelk!?

Kohutav, mis nägin:. . . Mühakus seal kuuse varjus
Seisid hobused, kui hundi hirmul, värinal.
Tõusis kisa . . . midagi kui põles särinal.

Ümber tule hüppas kirev koerakoonu-kari . . .
Hoogu andis ähvardades koolja luine näpp,
Tantsus keerles inimese jalg ja koera käpp.

LAADATEEL

Tulin laadalt. Sõitsin otse üle lodu,
Et veel enne kesköõd oleksin ju kodu.
Taevas oli pilves, teedki näha raske.

Hobu äkki turnas, kargas tee pealt kõrva . . .
Vaatan põiki teinepoole kraavi sõrva:
Seal üks kogu — liigub nagu inimene.

Läheb, aga ilma samme tegemata,
Vajumata sügisesse poripatta . . .
Sunnin hobust, aga võõrast ei saa mööda.

Tunnistan . . . ja tunnen: Peeter Teistre perest
On see rändur! Nägu tal kui tilguks verest . . .
Hüppab siis ja kaob, nagu õhu sisse . . .

Koju jõudes kuulsin teadet Peetri surmast,
Ja nii selgus nähtki süngest kujust, urmast . . .
Mulle jääb see meele eluajaks.

KESKÖÖL

Täiskuu hämar-kurvas läikes
Kesköö-tunnil uinub alev.
Noormees — pühakirja jünger —
Tukkuma jäänd laua taha . . .

Piibel ees tal — tolmund, vana —
Lugemiseks lahti löödud
Täiskuu hämar-kurvas läikes.
Kesköö-tunnil uinub alev . . .

Korraks avaneb kuid aken.
Ilmub koolja kondikere:
Üle nooremehe õla
Püüab lugeda, mis kirjas
Täiskuu hämar-kurvas läikes . . .

ALEVIPOISID MÄNGISID MARJAST . . .

Alevipoisid mängisid marjast
Kraavi kaldal. „Jõudu sekka!"
Kostab korraga kare hääl . . .
„Jõudu tarvis! . . . Võta ka istet!"

Istub võõras ja varsti hüüab
Teiste seltsis: „Näe, pott on trump!" . . .
Alevipoisid mängisid marjast
Kraavi kaldal . . . Jõudu sekka! . . .

„Korat, küll ma sull' oppust anna!"
Vastab hoobeldes Topsi-Toomas;
Tõstab siis pilgu ja märkab — ennäe:
Võõrale kasvavad sarved pähe . . .
Alevipoisid mängisid marjast . . .

METSAJÄRVE SALADUS

Põlismetsa laas on salalik ja tume;
Sammaldanud kuused, emalepad, haavad
Seal kui kohutava vaimukuju saavad.

Põlismetsa laas on salalik ja tume.

Laanekurus peitub järv, mis must ja sügav;
Teda hämarvalgel näinud hallid ajad,
Õhtul uinutanud rabakana kajad.

Laanekurus peitub järv, mis must ja sügav.

Põlismetsa õhk on uimastav ja vaikne.
Pilverünkad rasked seisavad kui raugel,
Nagu peidupaika nõudes metsa laugel.

Põlismetsa õhk on uimastav ja vaikne.

Kus on mees, kel julgust jätkuks laande minna,
Järvele, kus nagu verevanne valvab,
Iga sõna huilgab, südamesse salvab?

Kus on mees, kel julgust jätkub laande minna?

Oled metsajärve kaldal, vaata ette!
Laineist tõusevad, — sa värisedes näed —
Verest nõretavad valged naisekäed . . .

Oled metsajärve kaldal, vaata ette!

KURB LAUL

(Slaavi rahvalaul)

Minu kuldakalli, minu armsa
Meel ja mõte ihkab teist, kes rikkam,
Teist, kes ilusam ja helkjam minust.
Sellest räägib rahvas teel ja vainul,
Räägib igaüks; kuid tema ise
Vaikib, hoiab eemale mu silmist . . .
Ja mu vaene süda valutab ja ohkab.

Kui ta tuleks, oh, kui kord veel tuleks —
Uhkelt, kurvalt . . . südame pealt ütleks
Kõik, mis koormab . . . rinnale mind suruks,
Lahkumiseks ütleks armsa sõna,
Viimse, ainsa kõige armu tasuks.

Kui ta võtaks endaga mu valu,
Minu verevärvi, suure valu,
Rõõmsalt võtaks, naerdes seda kannaks,
Pulmatäku lakka selle punuks,
Kirju lillepärja sisse põimiks,
Kinnitades üle toa-ukse,
Oma linavälja, nisupõllu
Raske mulla sisse seemneks külvaks,
Et sest tõuseks kümnekordne küli!
Uhkelt, vaikselt sigidust tall' sooviks! . . .
Kui mu kuldakallis veel kord tuleks!

ÜKS KOSILANE

Sind, mu neiuke, armastan mina,
Nõnda kui päiksekiir taevasina,
Nõnda kui mäepõuest kaevatud kuld
Igatseb leekivat puhastustuld.

Nagu sa oled, mulle end anna,
Sina, mu kirgede kuninganna!
Ei sinu rikkust, su ehteid ma taha, —
Need puista koldele maha.

Tule, nagu oled — kuumalt ja paljalt
Elurõõmude kihavalt naljalt!
Nii oled vaba, — vaba ja ilus,
Päikese kullas ja maapõue vilus . . .

Tule nagu helkiv sümfoonia kaja
Huljudes üle ruumi ja raja!
Tule, oma hinge su hingesse valan,
Jäädavalt enese sinule alan!

Oh kuidas armastada tahan ma sind,
Nagu ei keegi veel enne mind!
Ümber su piha panen ma käed —
Nii minu kaissu sa jääd . . .

Purpuri rahusse sinuga huljun,
Hõõguva südame leegisse suljun.
Pulmad on: küünlad põlema läidan,
Kuningriiki ääretut sinule näitan.

Sina mu mõrsja, mina su peid:
Jäädava õnne ühine leid!
Ja meie uinume, kuni päevad
Aastate-tuhandeks läevad...

Neiu nad noore — vast elu alges —
Kalmule kandsid kirstus valges . . .
Sirelis huiskas kuid ööbiku nutt:
„Milleks nii vara? Mispärast see rutt?“
— — — — — — — — — — —
„Nii meie uinume, kuni päevad
Aastate-tuhandeks läevad . . .“

NÕID

Mis tema segas klaasisse sääl:
Olid need sootule kihvtised kiired,
Seitsme nõiatähe sinised viired,
Karjuva muusika lõikav hääl?

Mis tema segas ja mis tema jõi,
Mis tema juua ka teistele andis,
See nende meeled hõõgama pandis . . .
Just nagu altilma leekisid tõi.

Vägevais lainetes mässama lõi
Kirglike tunnete ääretu meri,
Ja siis südame punane veri
Nõiutud tulega sõpruse jõi.

LIUGLEVAD VALGED NEIUKINGAD . . .

Liuglevad valged neiukingad
Kahvatu kuu sinavais kiiris;
Käivad keeruna läbi linna,
Leiavad tänava laia lõpu.

Kivisel käigul kui helmerida,
Hõbetaalrite veetlev läik,
Liuglevad valged neiukingad,
Kahvatu kuu sinavais kiiris . . .

Ehatäht särab, ja naeratab kuu,
Pigistab kinni teise silma.
Varjud kuid sügavad kaasa käivad,
Mustavad jäänud jälgedena . . .
Liuglevad valged neiukingad . . .

HÄMARUS

Langeb hämarus kui sügav mure üle linna,
Matab majad, oruoja, mäerinna.
    Tänavatel võrin, suminasse kaduv kära.
    Kõnd ja liikumine elav. Mingi eksiv hüüd.
    Huljub mööda sõdur-kavaler ja valge rüüd . . .
    Laternates vilgub viimaks tulesära.

Põleb hämarus kui kirgav valu üle linna,
Helki haarab majad, oja, mäerinna.
Kuskil huilgab pillimängu, kõneköma kume.
Kuskil kambris naine haige—oh kui pikk on öö!
Üksik-toas lambivalgel noorel mehel töö —
Räägib väsimusest kahvatanud jume.

RANNAKASED

Teisel kaldal rannakaskes tuuled kutsuvad,
Laulvad südant-võrgutavat lugu,
Meelitades laulikute sugu.

„Päiksepojad, tulge!" huljub kaselatvades.
„Siin on kevadõites hoogav ilu,
Suveleeki varjav kasevilu."

„Tulge, siin teid õitselinnud vastu võtavad!
Kuidas õitelumes lehvib, luikab!
Kuuseokstes: kukku, kukku! huikab."

Teisel kaldal rannakaskes tuuled kutsuvad:
„Pärast päeva unistada vagus,
Öö on õnnis, uinuda nii magus . . ."

NÄOJUME PIMEDAS KAHVATAB

Ja rukis õitseb. Ja kasvab nisu.
Ja veskikivi jahvatab, jahvatab.
Kuid palju on neid, kellel päruseks isu,
Ja kelle näojume päev-päevalt kahvatab.

Ja hädaldavad emad. Ja südamesse lõikab
Palavikus põdevate laste nutt.
Ja müüdava valguse poole hõikab
Hämarikus surija hääletu jutt.

Kuid õigust on vähe, ja valgus on pime,
Ja näojume pimedas kahvatab . . .
Küll sündima peaks üks üleilmne ime,
Kui veskikivi vaesele jahvatab.

ÕIGUS EI HÄVINE!

Ei õigust, tõde hävitada keegi jaksa,
Ehk olgugi, et inimene ise langeb!
Ka siis, kui püütaks teda turul üle maksa,
Ta aade püha, elab igavesti, kangeb!

Kes suudaks valgust pimeduse hõlma matta,
Kui päikse allik kiirte andmises ei väsi?
Kes suudaks mõtet kõrget surma sülle katta,
Kui mõtelda veel märkab viimne ajusäsi?

Nii nagu ilma põhijõud, kui eluline vaim,
Kes igavene, keda mingi võim ei murra —
Nii õigus — aade suur ja ülev — ei või surra:
Ta elab kustumata, oli loomismõtte aim.

TALVE TULEKUL

Ju põhjatuuled üle kõrrepõllu uitvad,
Ja lumepilved tuhakarva taevateel,
Kui tagaaetud, hirmul eksind linnud luitvad.

Ja häda, kus ei väljalt vili pole veetud,
Kui sügis — raudne ratsanik — ju käinud eel,
Ja õites hiljund karikakrad surma neetud.

Ja häda, kus ei ole kohendatud maja,
Kel kolle leegi jaoks ei ole valmis veel,
Kes loiult mööduda on lasknud õige aja.

Sest tulevad nüüd külmad sügisesed saod,
Mis tuha peidus söedki kustutavad leel,
Ja üles nuusivad su seinas viimsed praod.

Ja lendav lumiliiv — see järjest sajab, sajab
Ning tõstab tuisuhange. Kurvaks langeb meel,
Kui kartes: jäise mürgi veresse see ajab.

Kui lendvat liiva, terasnõelu sajab, sajab . . .

SURMA VARAJASED HINGED

Nad tulevad kui kauged külalised. Vaevalt,
Et läbesid kord ümber vaadata — ju kaovad,
Kui oleks ainult üürikeseks luba taevalt.

Nad kohkund, sügavail ja suuril silmil paovad
Me ridadest kui need, kes ilmutusi näevad
Ja ise nägemata ilma varju vaovad.

Kuid siiski, siiski läinud lühikesed päevad
On elutarkust neile vahest rohkem annud,
Kui meie sõbakaetud silmad praegu näevad.

Neil hinges kojuigatsus, kui oleks kannud
Neid eksimine ilma teele vaaruvale,
Kus saatus maine tõkkeid, võrgutusi pannud.

Nad meile mõistmatud, kuid nende harras pale,
Kus peegeldub usk, tõde, tiivustunud lootus,
Meil' ütleb: Kadund kahtluse ja hirmu vale!

Nad kaovad meilt . . . ja ühes nendega käib ootus,
Mis elu algel kaasa tõid. Ja tärkab nõue:
Kust tulid? Kuhu lähevad? Mis surma tõotus? . . .

Kes kannab teate üle igaviku õue? . . .

ISA MÄLESTUSEKS

Mu isa rukkikülvilt tulles voodi heitis,
Kurb-ilmel, tõsine.
Mis tundeid tema elust-väsind rinnas peitis,
Ei öelnud teistele.

Kuid ta ei tõusnud enam: See ta viimne küli,
Ta elu lõputöö.
Sest teda ennast nõudis muhe mullasüli
Ja sume surmaöö.

Ta uinus. Ei tal pihtimiseks olnud tarvet,
Ei nõuet pisarast:
Ta teadis, oma Jumalaga peab arvet
Tööst ausast, püsivast.

Ta puhkab vaikse surnuaia sõmermullas
Ju varsti aastat kolm . . .
Kui purpur moonid õitsma löönud päiksekullas:
Neid toidab tema tolm.

— — — — — — — — — — — —

Kui mindki hauasüli nõuab, armas isa,
Siis palves hüüan sind:
Mind väsitanud elu, õnne hüüdev kisa —
Sa võta hõlma mind!

KUI KAOVAD PÄEVAD . . .

Ja igavad ja hallid päevad kaovad,
Kui nägemata linnud uduõhust,
Ja tuleb tund — ja inimesed paovad,
Et vabaneda ahelate rõhust.

Ja tuleb tund: Sa siiski, siiski tahad
Veel silmapilguks päikse kiiri juua;
Sul ununenud varjuküljed, pahad,
Mis võinud ajad sapilised tuua.

Ja õisi lumivalgeid elupuule
Sa kujutaksid veel kord süütuks rõõmuks;
Sa tõsta tahaks karika veel suule,
Ta märga tühjendada viimseks sõõmuks . . .

MINA

Kui hõbeaur vaob udu üle suise aasa
Ning üle pruuni nõmme, terashalli vee,
Ja valgusvirve mänglev heljub kaasa,
Kui tundeilma helin, kattes põllutee.

Kui tundeilma helin sätendavas telgis
Mu noorusluule huilav, usk ja lootus käib
Ja ilutseb ning soojub kiirte kullahelgis,
Ja rändab kaugusse, kus kodukatus näib . . .

Ma tunnen, kuidas liitub inimline mina
Aatomi-ilmasse kui eduline sõud:
Seesama, mis on tuli, udu, õitsev lina,
Mis elukoidul olnud algataja jõud . . .

Seal minu: päike, tähed, taevas, tuul ja pilved,
Ja Jumal, kogu rahva valu, õnnekiir;
Kuid minu enda verev süda, mõtteilmed,
Need ruumis helvivad kui igaviku viir.

ELURADA

Me käime kinni-silmi elurada,
Kui mängiksime vainul pimesikku,
Et teisi püüda, ennast kaotada.

Ja eksimine kordub vastastikku,
Jalg vääratab, teelt kõrvale viib sammu.
Rind pakitseb, ei aima tulevikku.

Kui aga kahanenud noorusrammu
Ja lahtund kired, vaimustusehumal —
Siis märkame: aeg koju minna ammu.

Ja tunded selguvad, ja valguskumal
Silm sihti näeb ja otsitavat rada,
Ja päike vaob eluõhtu sumal,

Et viimast tõde surmas avaldada.

KUI EI TERVITANUD PÄIKE . . .

Kui ei tervitanud päike,
Nagu kotkast koidu kiir —
Lennul määratud siis piir.

Kui su elav hing ei tundnud
Valu, leeki, taevatuld —
Viljata jääb sigiv muld.

Kui su vaimukuld ei sula
Hingetule Kolgatal,
Siis jääd võõraks Jumalal'.

OLEMATA OLEV

Valgus nagu vereurm,
Ligines kui roostesurm,
Nagu udu külm ja hall,
Hinge mattev kivivall.

Rooste jäljed peseb muld,
Kustutades elutuld;
Kustutades elutuld
Viimseks osaks meile muld . . .

Rooste jäljed p ä i k s e k u l d
Võtku, kui veel rinnas tuld;
Hävitagu udu hall,
Mis seal lasub nagu vall.

VAIKSED VAIMUD

Need vaiksed vaimud on mu meelepärast,
Kes mõttes üksikutel teedel käivad,
Kes lahutatud äri-ilma kärast
Me selgitatud tunnetesse näevad.

Neil vaikimise jaoks jätkub jõudu
Ja püsi kuulata, kuis ajas kiigub
Maailma elumõte, ja kuis sõudu
Peab vaikses rinnas looma, et kõik liigub.

Ja kära, vali võitlus kõrgel troonil —
Nad ainult silmapilkset võitu näevad.
Kuid vaiksed vaimud, nägemata kroonil,
Meist lahus üksikutel teedel käivad.

NII ELAD SA

Kui valge järveroos, veelaine hõim,
Mis läbi une koidukiiri märkab —
Nii elad sa, ja aimamata ärkab
Sul tunne sest, mis elus parem põim.

Kui valdab taevavõlvi päikse võim,
Küll õienupus elutung siis ärkab,
Lööb puhkele. Õis värisedes märkab,
Kuis sidunud ta päiksekiirte lõim.

NIITJA

(Alfred Huggenberger)

Lõbu on varajalt koiduaal
Niitjate reas olla heinamaal!
Niitjate reas — mees tunneb meest...
Vikat vihiseb: hoia eest!
Jõud ja värskus, loomav haar —
Kaare kõrvale pandub kaar!

Luisulaul heliseb üle raja,
Üle ruumi ja üle aja!

Aga veel parem on üksinda niita,
Päikse ja tähtede kumasse liita
Õhtusel viivul, kui puhkele valmis
Väsinud maapind, unelaul salmis.
Heinamaast ilmamaa mõiste siis saan,
Kus nagu hiiglane vagusid aan,
Laiade taldade alla mattes
Haavad ja armid; kinni kattes,
Mis mu vikati tera ees näib,
Õhates, küsides kaare sees käib.
Vikat kuid hoogsalt muretseb mahti,
Sihinal-sahinal peab jahti,
Pooldi kui unes, pooldi kui ärkvel,
Pooldi kui hävitushäda märkvel.
Kokku on kasvanud lüsi ja käsi —
Lüsi ja käsi ja teras ei väsi!
Olen ma tõesti inimlik olevus?
Mingi vast hirmutis? Armuta koledus?...

Võimukas töö! Siin langevad sajad,
Tuhanded metsad, telgid ja majad.
Maleva tõuseb — üks hoop:. ta paob...
Viimati nõnda ka inimkond kaob.
Kaovad metsad. — Mitmel sajal,
Mitmel tuhandel keerusel rajal
Rändab üks muinasloo väikene rahvas,
Kribune-kärmas, vilgas ja vahvas:
Seal on naljakaid hüppemutukaid,
Karkudelkäijaid, prilliputukaid.
Korraga — kes on me lõbu rikkunud,
Koduküla pühapaigasse tikkunud?
Susin ja sasin: „Kes ligineb sedasi?
Tädid ja onud, edasi, edasi!"
Segadus suur. Kuis liiguvad kõrred,
Vaovad loogu kui võimlemisõrred!
Ainult üks ämblik veel mehine, julge:
„Päh! Teie jänesed! Ärge tulge!
Karta pole siin hunti ei karu,
Tuultki karmi, mässavat maru!"
Julge mees kuid varsti end muudab,
Hüüab: „End päästku, kes vähegi suudab!
Koletis tuleb, ta varsti ligineb,
Häda me perele sellest sigineb!"...
Redupaika otsib ja nõuab igaüks,
Ühel kaob kuub ja teisel kaob püks.
Mangumine uksel ja akna taga:
Varju et leiaks... oleks vaga. — —
Mina kuid niidan õhtusel kumal,
Iseseisev, otsekui pisike jumal.

Piipu ma topin ja vikatit luiskan,
Käega lõpuks üle juuste siis huiskan,
Et ei luuleilmas aega viita —
Edasi niita, edasi niita!
Hein on hein ja rohi on rohi.
Vilab vikat — nälg tulla ei tohi!
Kihinal, kahinal,
Sihinal, sahinal
Keerutab kaare peal,
Heinamaa viimase saare peal.

Luisulaul heliseb üle raja,
Üle ruumi ja aja!

SUVEHOMMIK

Kaugus kumab... Siis kui kõne, mingi huik...
Oli see vast hüüd, et põgenegu suik?...
Kustub kuu ja kaob tähtesari,
Metsa peitub öine vari.

Päiksekiiri külvab idataeva telk:
Sätendab ja särab, nagu kullahelk...
Lahtub udu üle niidu raja;
Põllul, lõo arglik kaja.

Pilve sõrvalt heidab nagu õieverd,
Kihab, kiirgab lõppemata tulemerd...
Elu pääsnud unepaelust valla,
Helkiv ime hoovab alla.

RUKKIVÄLI

Õhtu vagune ja sume lasus
Rukkiväljal, mis kui ootepiinast
Hõljus, kuna õhus raskus asus,
Nagu uimang joovastavast viinast.

Tuli hommik. Koidutuule hoogel
Väli unerammestusest ärkas.
Tuul kui mängles, hullas voogel:
Rukis lunastusetundi märkas.

Päiksekiirte, tõusva tuule keri
Mõõnas, tõusis rukkivälja süles . . .
Järsku kerkis õietolmu meri
Nagu tänu taeva poole üles.

UNISTAJA

Kui muusik huljub pärna okstes linnujutt . . .
Kaks rästast tahtsid pesitseda, paari heitsid
Ja pärna õõnesse kui kodusse end peitsid —
Nüüd kostab ööd kui päevad armu naer ja nutt.

Laul haihtub kiirtesse ja sinassegi lööb,
Ja hääli pisardub kui pärleid; hõiskab, kajab! . . .
Ning sirelite lund seal lilla-valget sajab,
Ja hõiske ümber õietolmu sära vööb.

Ning pärna vana süda tunneb, kuidas riivab
Laul, kevad, noorus teda; kuidas helgib, hiivab
Seal armuõnnes rästapaari naer ja nutt.

Pärn õnnelik . . . ta üle heliseva vara
Lööb kaitseks oma haljalehelise sara,
Kui oleks võlund teda veetlev linnujutt . . .

KUI EI SÕNAJALG VEEL ÕITSE.

Kui ei sõnajalg veel õitse,
Ei sa armasta siis mind.
Siis ei mõista mina sind,
Kui ei sõnajalg veel õitse,
Kui ei jaanituli loida
Ohvrileegil läbi öö.
Ei me käsi kokku löö,
Kui ei jaanituli loida.

Ega too meil kindlat usku
Muinasjutu paradiis,
Võõraks ikka jääme siis.
Kui ei ole kindlat usku,
Ei siis pole tulnud tund
Lille õitsemise aast:
Oma tõotatud maast
Asjata me näeme und.

SU ARM

Su arm, see olgu Vesta leel
Kui tule keel, kui tule keel.
    Ja on ta nii, siis võta mind
    Veel enne, kui ta neelab sind.

Ta õhutagu ohvrituld
Ja olgu puhas nagu kuld.
    Kui on ta nii, siis võta mind,
    Siis, kõige kallim, võta mind!

Ta olgu nagu templiviin,
Kui elust leekiv surmapiin.
    Kui on ta nii, siis võta mind,
    Surm, hõõgav elu, võta mind!

MARDIPIDUL

Tere, Toomas tolumats,
Tolumats ja kolumats!
Mina suur ja sina väike,
Sa mu pilla-rilla päike.

Trillallaa ja trallallaa,
Tantsujalg las lennata . . .
Kuldakanda siri-viri,
Minu nimi Nipitiri.

Tolumats ja kolumats,
Anna mulle oma pats!
Jalutame ratasringi,
Et nad näeksid meie kingi.

Sätendab ja särab ruum . . .
Oled noor — ah, süda kuum!
Januneb ja võtab sõõmu,
Hoovab õnne, elurõõmu!

KURBUSE MEELEOLU

Veereb päike ja põlevad pilved,
Kaldalagedal unistab kask.
    Hinge halatsus kusagil huljub,
    Kahtlus kuri lootuse suljub;
    Õhetab loode punane vask.

Vaikib tuul ja tukuvad kuused,
Üksik kõneleb unelev kask.
    Künkal kusagil varisend roosid,
    Nõtkunud koldsed haua mimoosid;
    Õhetab loode punane vask.

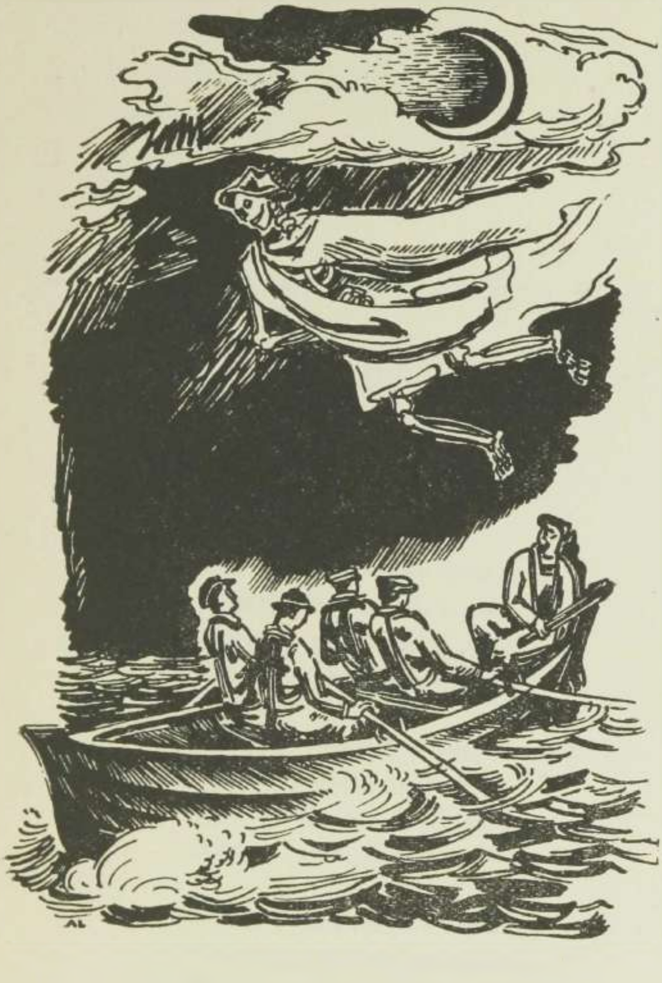
Veereb päike ja surevad kiired,
Leina härduses unistab kask.
    Süda valutab, silm see niiskub,
    Pisar pisara järel piiskub;
    Kahvatab loode punane vask.

LUMI

Oh sa lumi, lumekene,
Tali-ilma helkiv jumekene,
Kuidas sa maaema kinni katad,
Magama matad! . . .

Rudisevad reed
Sõidavad metsavahe-teed . . .
Kuljuse kõla kaigub, kaob,
Kaugusse vaob . . .
Lumevilla vahusse,
Valgesse rahusse . . .

KUUSIRBI ÕSU

UNUNUD HOONE

Mõtted rühmuvad su ruumes
Rambasrasked lõuka lummas,
Taandumata tares tummas.
Need on sõnadeta suud,
Kodukäijad kohatruud. —

Siin on saajasõite saabund,
Armukäiku käidud mõnd,
Memme maimukesi maabund,
Kuni majja kogund kõnd.

Koerad võõradki siin haukund,
Omad hundid ulgunud,
Kõu on kärkind, pikne paukund,
Päikse sooned sulgunud.

Siin on inimesed rondund
Puudust tundes puhkeööst,
Noorena ju väsind, sondund
Püsimatust raskest tööst.

Toas siin on tõve retkil
Surmakutse ahvatand;
Siin on õnnetusehetkil
Inimesed kahvatand.

Siiski: siin ka noorus kilgand,
Elust haarand õnnekuid,
Hädahäiret aina pilgand,
Seernud suisa surmasuid.

Aastasajad on sind valland,
Onn, sa hädas keeletu.
Tuul on sinu harja talland
Rünnakkäigus meeletu. —

Mõtted rühmuvad su ruumes
Rambasrasked lõuka lummas,
Taandumata tares tummas.
Need on sõnadeta suud,
Kodukäijad kohatruud.

SÜGISÖINE VISIOON

Linna müüri taga asetseb mu maja,
Sammaldanud, vana, uppuv põõsastikku.
Ei seal äri-ilma huiskav kriisk, ei kaja
Suuda üksinduse hingerahu rikku.
Linna müüri taga asetseb mu maja.

Välisilma suhetest ta lausa võõrdund,
Kui ta kaetud hõbehelkel jääst ja lumest.
Ise aga aiva endasse ma pöördund,
Haaratud kui olen jõululisest jumest.
Välisilma suhetest ma lausa võõrdund.

Kevad esimesena mu aeda randub.
Ühes temaga käib hurmav õitepalang;
Ööbik hõiskab sirelitekodus. Kandub
Põldudele lembe-soe tuulevalang.
Kevad esimesena mu aeda randub.

Heldiv suvipäike Sinimandri mäel
Virvendab ja sujub sigivasse mulda.
Lõpmatus see sumiseb. Ma särgiväel
Andun aiale ja kaon kiirtekulda.
Heldiv suvipäike Sinimandri mäel.

Sügis sammub ähmuses ja külmaudus
Surmakaristuseks sellele, mis viljus,
Suviuljaid õnnekujutusi kudus.
Õnnetu, kes sügiskarmuses veel hiljus.
Sügis sammub ähmuses ja külmaudus.

*

Maru linnapargis märatses ja lõõtsus,
Nagu kütihirmuline hundikari.
Sügisene kesköötaevas uhkas, õõtsus.
Noorkuu-sirbi mattis mustav pilvevari.
Maru linnapargis märatses ja lõõtsus.

Korraks kuu kuid siiski heitis järsus läigus
Varjupildi minu toa seina längu,
Kuidas rotid korraldasid rongikäigus
Aiamüüril sügisöösist pulmamängu.
Korraks kuu kuid valgust heitis järsus läigus.

Ja siis kuulsin välisseinal lööki kahte, —
Ainult kahte kondissõrme märguandi.
Kolmas ootama jäi kulgemiselahte,
Kuni tuleb kord ja kaasa võtab pandi.
Ja siis kuulsin välisseinal lööki kahte . . .

Millal tagasi ta tuleb? millal tuleb? . . .
Tuleb talilumes? Tuleb sügismarus?
Tuleb suvipäikse kiirtes — silmad suleb?
Tuleb puhteaal, kui mahlub kaseharu?
Millal käskjalg tuleb? millal tema tuleb? . . .

SOEND

Heinakaare lõpetanud, pere asus sööma
Võssakasvand metsaäärel, talu niidu rajal.
Eemal helkis luht ning raba koovitaja kajal.

Peremees — ju hall ja vana — võttis leivapätsi,
Peale heitis ristimärgi ja siis kääru lõikas.
„Hurjoh, hunt, sa lambavaras!" sulane kuid hõikas.

Pere ehmus! . . . Susi tõesti piilus lepapõõsas, —
Silmavaade näljapiinas haliseja, paluv.
Ei siin külmaks jäänud süda, muidu kõike taluv.

Peremees siis tüki leiba kahmas — noa otsast
Ulatas: „Säh, metsaloom! . . . Eks ole imelugu —
Vaatab, nagu inimene oleks, oma sugu!"

Susi haaras leivatüki, väitse — silmist kadus,
Püsimata läbi puges padrikust ja palust
Ega hoolind lõbemesse tekkind haava valust.

Möödus kibe heinategu, peremees läks linna:
Tarvis oli pastlanahka, leivakõrvast — silku,
Naistelegi nipet-näpet, palderjanitilku.

Astus poodi tuttavasse. Kaupmees leti taga
Oli tegev kaubamüügil, haava-arm kuid huules,
Nägu pruuniks jumestunud päikselõõmas, tuules.

Letil lebav nuga taadi tähelpanu võitis.
Lausus: „Just kui minu oma!" — väitse pihku rapsas.
„Heinal olles metsasusi käest mul selle napsas!"

„Sa ei eksi,"—vastas kaupmees—„nuga kuulub sulle!
Aastat seitse — kui ei peta mind siin ajaloend —
Uitasin ma karjamaal ja metsas — olin soend!

Tänan sind! . . . Et heldis sinu süda, leiba andsid —
Hundinahast, vande alt sa nõnda minu päästsid,
Inimelu võimalused mulle ilmas säästsid."

VÕÕRSIL UINUJA KAEBUS

Preisimaa piiri ääres hauda heideti,
Mullakihti vaevalt rutuga peideti
Sõdur, kes haavatuna lahingus suri —
Üks noist tuhandeist — mõttetu uri.

Rahu ei leidnud ta võõramaa rajal,
Kaebab nüüd vilude iilide kajal:
„Miks minu osaks sai lõputa piin?
Miks olen neetud ma puhkama siin?

Kas minul süüdi nõnda armetu palju,
Et oled, saatus, mu vastu nii valju?
Et ei lubanud kodumaa raad
Viimaseks puhkuseks jalatäit maad?

Rinda sõtkub siin sõjasõnni kari,
Olen ainult vilets varjude vari.
Sügisepori ja marude kaik, —
Siin minu viimane puhkepaik!

Pea kohal põriseb sõjavankri pöid
Häirides uinuja päevi ja öid.
Hauda ei tähista tähtede helk,
Kaugel kodune taevatelk."

*

Öö oli õudne, tuhises tuul —
Oleks kui sosistand venna huul.
Astusin õue: seal hulpis üks vari,
Värises pihlapuul kobara sari.

VIINA-MATSI TANTSUTRALLING

Palmse kandis mererand kui surmas suikus,
Hooti sügisvihma tinaraskelt tilkus,
Siin ja seal vaid mõni hilistuli vilkus.
    Palmse kandis mererand kui surmas suikus.

Viina-Matsil löödi aga tantsutralli,
Nagu harilikult, kaetud akna varjus.
Viiulile jätkus tööd — see vingus, karjus.
    Viina-Matsil löödi aga tantsutralli.

Talu oli rikas, tütar noor ja nägus:
Sõpru, kosilasi käis seal omast vallast;
Neid käis tihti kaugemaltki — Narvast, Sallast.
    Talu oli rikas, tütar noor ja nägus.

Nõndap kordus jälle. Tantsiti ja joodi:
Varsti tõusis tuju, vabanesid keeled, —
Leekima siis lõid ka piduliste meeled.
    Nõndap kordus jälle. Tantsiti ja joodi.

„Pilli-Peeter, joo ja mängi, kurat, mängi!
Meie tantsime, et põrgulagi nõtkub,
Mõtleb mõni: põrguema vokki sõtkub.
    Pilli-Peeter, joo ja mängi, kurat, mängi!"

Peeter jõi ja mängis . . . Viiul vingus, karjus.
Tantsupaarid keerlesid, et pagan võtku,
Peretütar ilus oskas hästi sõtku!
    Peeter jõi ja mängis . . . Viiul vingus, karjus.

Jooma-uimas tahtis Peeter vabaneda
Armupiinast, peretütrest . . . Viiul vingus.
Keeled lemmeldasid valulises pingus . . .
    Joomauimas tahtis Peeter vabaneda.

Paljapäi ta tormas välja sügisöösse.
Kuidas meeletuses mõtles samme seada?
Mis on inimesel teise hädast teada?
    Paljapäi ta tormas välja sügisöösse. —

Teisel päeval rahvas kurba lugu rääkis:
Peeter leitud surnult Viina-Matsi õues,
Kaetud sügislehte kollast, haavad põues . . .
    Teisel päeval rahvas kurba lugu rääkis.

KATK

Kohutavat katku, kurja Musta Surma
Pole tänapäeval rahvas enam näinud;
Vanasti on tema tihti võõrsil käinud.

Harva olnud leida inimest, kes oleks
Tema külmast kaisust põgeneda suutnud,
Keda poleks tema surma-astel puutnud.

Majad, terved külad olnud rahvast tühjad,
Ja kes inimjälge leidnud teel või väljal,
Suudelnud on seda nagu ihanäljal.

Vanasti, kui kord ta jälle ründas rahvast,
Hoolimata nõudis ohvrit maal kui linnas,
Inimeste väärtust mõõtes ühtlushinnas.

Ainult Pakri saar veel oli puutumata,
Nii et sealne rahvas nalja heitis aiva:
Katk ei saagi siia, katkul pole laeva!

Mannermaale oli meestel korraks asja
Ja nad killakorras võtsid reisu ette, —
Parandusel seisvad paadid lasksid vette.

Kui nad koju tulles kogunesid randa,
Paatidesse läksid, kaugelt üle aasa
Viipas võõras mees, kui tahtes tulla kaasa.

Võõra ligi jõudes märkasid nad alles
Tema musta mantlit, võigas-sünget kuju,
Vikatit ta õlal . . . See viis meestel tuju.

Võõras aga hüppas paati paremasse . . .
Ja siis tõukas kaldalt sõidukite parve,
Nagu peremees, kel kiirustuseks tarve.

Saarerahvas märkas tulijaid ju kaugelt,
Nägi esipaadi tüüril musta mehe,
Kellel lipuks vikat — surmarongi ehe.

Inimesi randa tõttas noori, vanu,
Et saaks viimaks maa poolt uudisteate mingi,
Küsida, miks uidab võõras isand ringi.

Ei nad saanud aga vähemaidki teateid,
Sest et s u r n u d tummalt istusid seal pingis,
Kooljapaat seal kooljapaadi kõrval ringis.

Äkki hüppas paadist mustamantli-kandja:
Kaldal-olijate sekka minna maldas —
Hetkel samal kõiki surmatard siis valdas.

See ep oli Katk, kes tulnud Pakri randa
Hävitama rahvast hoolimata, julmalt,
Tabades kas töölt, kas pillerkaarelt, pulmalt.

Kuhu iganes ta ilmus, pilgu heitis —
Jalapealt seal loogu varisesid mehed,
Väetid lapsed, naised langesid kui lehed.

Põgenesid pered, tühjaks jäid kõik külad,
Ja kui teda keegi silmas taparetkel,
Hääletult see maha langes samal hetkel.

Pime piksepilv kord varjas õhtupäikse.
Eidekene üksi olles ketras tares . . .
Kuulutas ent kurja õues kraaksuv vares.

Äkki uks läks lahti, välgu võikal paistel
Näkku viras talle nagu vereurma —
Sisse astumas ta nägi — Musta Surma!

„Oled kes sa tahes, — Jumal-Looja nimel
Tere tulemast!“ . . . nii eidekene hüüdis,
Ennast julgena seal näidata veel püüdis.

Vööras võpatas, kui nime — Jumal kuulis,
Lausus: „Küllalt sellest! . . . Jätan Pakri saare!
Teisal töö mind ootab. Algan uue kaare!“

Nii ta kadus uksest. Eidekene toibus . . .
Kui ta kambri sumbund õhust astus õue,
Säras õhtupäike pärast vaikind kõue.

Musta koletist vaid nägi ta veel rannal,
Kui see haaras aerud, paadi vette tõukas
Ja siis kiirelt kadus hämaruse lõukas.

JUMAL

See oli prohvet, kuulutaja,
Kes, inimene, juhtis sind.
Ta üle igaviku raja
Kui ülivõimu aimas Mind.

Ta aimas, saladus kuid püsib,
Mis varjab jumalikku tööd,
Mis sest, et uurijagi küsib,
Kuis võita hämaruse ööd.

On midagi, mis ikka säilib
Kui pühaduses peituv rüht,
Mis saladuse ööski häilib,
Et kummardada ainust Üht.

MEIE TEED

Mu vanaisa — metsavaht, lugupeetud mees —
Elas küladest eemal põlismetsa sees.
Kui mõisa poolt korraldati põdrajahti,
Siis nõuti sinna nimelt ka metsavahti,
Sest metsas ta tundis iga pari ja padu,
Keerdkäikudes salajaid põdraradu.
Ta põtra võis rünnata rabasois,
Surmohtlikes porilaugastes nois.
Ja tuli seal käia läbi eksitava öö —
Koju juhtis teda tähtede virvendav vöö.

Ma vanaisa lemmik. Lummutis mingi
Valge hirvena haaras mind oma ringi . . .
Nüüd jälgin ma teda põlismetsa uulis
Ja irdun kaugeis lausmaatuulis,
Käin peibutuspiinas üle sõmerpalu
Ning raismiku kõleda verisi jalu . . .
Ja ründab mind käiguteil eksitav öö —
Mu juhiks on tähtede virvendav vöö.

MURUEIDE TÜTAR

Koidukiir ärkas . . . õunapuu all
Uinus Murueide tütar —
Seeliku ääreke kastest märg,
Vööseond hargunud valla . . .

Päikene märkas: õunapuu all
Virgub Murueide tütar —
Juukseil vari kui kibuvitsapärg,
Silmil kuid õunapuu õied.

KÜLASTADES OMA ENDIST KODU

Minu kodu teiste käes on juba ammu,
Kuid aeg-ajalt suunan sinna oma sammu.
Minnes teel ma silman metsa, talu,
Ent ma põldudele pöördun läbi salu.

Pea siis paljastasin: Siin on higi vooland,
Töö ja vaev on mulla põuest leiba hoovand . . .
Põld, sa meie rahvast toitsid aastasadu,
Toidad nüüdki, kui me rändame su radu.

ENNE JA PÄRAST

Tütrekene tilluke hüppas ja nõtkus,
Ema põlve peal sõtkus —
Kerge oli taluda see.

Tütreke suurena hüppas ja nõtkus,
Ema südamel sõtkus —
Silma see võttis vee.

SAATUSE VANNE

Saatuse vanne udukülm, raske —
Otsekui raba- ja mudasoo pinnalt,
Laugaste, rambete rinnalt —
Poetab kopsusse roosterauda, viilib vaske.

Laskub sõbana silmalaule,
Võtab taevasina, päikese valguse,
Meeleolu rõõmsädeleva alguse.
Langeb rüüstavalt inimese aule,
Poeb verevendade sõpruse mahusse,
Hinge pühaduse rahusse.

Vanne, needus lendleb me lae all,
Paatub pargina põrandal.
Needuse külastava käigu järgi
Leiad saatana musta sõramärgi.

*

Tõe ja mõistuse võimejõud, õpeta meid, õpeta!
Needuse rünnukäik lõpeta!
 Needuse rünnak on sõjarünnak,
 Needuse rünnak on lõarünnak,
 Needuse rünnak on urmarünnak,
 Needuse rünnak on surmarünnak!

HÕIMUSÕPRADELE

V Soome-Ugri Kultuurkongressi proloog

Aegadest ajasse verehääl kõneleb, kutsub ja hüüab, —
Kutsus ta nüüd, et tuleksid põhja- ja lõunamaa hõimud
Pidustuspäevadeks võõrsile Kangelas-Kalevi linna,
Kannaksid kaasa me majusse julgust ja rõõmu ning õnne.
Oleme saatusest märgitud rahvused ühisest kännust,
Olgu siis rõõm meil ja muregi ühine vendade keskel!

Sõbrad, te tulite Kaljumaalt, tuhandejärvese kaldailt,
Sõiduteelt samalt, kust tulite siis, kui meid vaenlane ründas.
Kui vahest abi läks vaja meil rohkem kui iialgi enne,
Kui teid kutsus me sõjaoht, hüüdis me ühine mure.

Sõbrad, te lõunastki tulite, päikeseküllasest kodust,
Tulite helkjama taeva alt, laulude, rooside rajalt,
Lokkavailt väljadelt, rohumailt, aasade annikast rüpest,—
Siiski kuid verega joodetud, vägitsi piiratud pinnalt.

Muresid küllalt meil kõikidel, ei ole vaba neist keegi,
Olgu kuid hüüdsõnaks meile: Püstipäi edasi elus!
Päikene põues ja silme ees tulevik sätendav, helge!

Tulime kokku, et otsida hingi ja südameid leida,
Tulime kokku, et seadida sihte ja tähiseid tõsta,
Igavest juhtivat Valgust süüdata enese taeva.

KUI POEG KORD ISATALU KÜLASTAS

Kodu tahtis palju ta pajatada,
Politika pöörangut kajatada,
Kohmetust, saamatust sajatada.

Kodu . . . kuid kodus sai vajatuks
Paratamatu pajatus,
Politika pöörangu kajatus,
Saamatuse rumal sajatus.

Koduses lihtsuses rahunes meel,
Õdususe, armastuse leidis ta eel.
Küsimused vaikides lahenesid,
Enese muredki ahenesid.

TINDILIND

Mu aeda kontrollima tõttas
Instruktor ülitark.
Ta tarkuse tõendiks puudus
Ent õige määrangu märk.

Ei aia-instruktor ta olnud, —
Ta oli joht tindilind:
Vee asemel tindimeres
Pidi mustama aiapind.

Seal tindipisaraid nutsid
Siis õhetav roosinupp,
Ja kaalikas, sibul ja kapsas,
Kuldkollane kullerkupp.

Kui lakkab kord tindijuga,
Siis kindel olen ma,
Et vahetab tindi vastu
Mu südame vere ta.

NOORTELE LAULUVENDADELE

Annina kaasas teil hinges ilu helisev kutse
Hüüda ja hõisata, linnuna vaba, rõkkavas laulus —
Olete koondunud noortena lauluvendade liitu.
Õnne teil' parimat selleks! Õnne ja püsivat edu!

Laul liitub laulule varase ööbiku hüüete võlus,
Kui tema heliseb õitesse puhkenud sirelipõõsas.
Laul liitub laulule suvise päikese leekivas helgis
Otsekui saagitõotus vilja küpsevaks tuumaks;
Talve- ja sügisetormis, maru murdevas möllus
Võrratu sõjafanfaar, karistus kurjuse tasuks!

Laul, liitu laulule, hüüa kui päästja lunastushääling,
Siis kui meid muljumas mure, hõlmamas ohtude surve!
Laul, liitu õilsale püüdele, tõele, rõõmule, tööle,
Eelista headust ja ilu sa oma valdavas võimus!

LUMIVALGE SABAOTS

„Miks mu sabaots on lumivalge,
Kuna süsimust ma olen ise?"
Nõnda küsis, nõnda juurdles Musti,
Võttes päiksevanne õlevirnakul.

Katsus magada, kuid kiusav mõte
Torkis teda, nõudis järjekindlalt:
„Miks su sabaots on lumivalge,
Kuna süsimust sa oled ise?"

Musti vihastus ja vurriluuna
Pistis keerlema, et saba püüda.
Keerles, suure larinaga keerles,
Küsis, vihastus ja jälle küsis:
„Miks mu sabaots on lumivalge?"

JÄÄVÄLJAKUL

Jõepinna kaanetas jäine tali, —
Jääväljal helises naer ning nali.
Oh kuidas hoovasid kelk ja uisk,
Embuses tunnetetuli ja tuisk!

Sujudes üksinda, paaride kaupa
Keerles seal noorus, kuivatas laupa.
Vihises viireldes jalaseraud, —
Jää all kuulatas ähvardav haud.

ELURÄNNAK

Oli käind ta karjateed,
Mitmekesi marjateed,
Suures summas suviteed,
Huisapäisa huviteed.

Oli kulgend kännuteil,
Rõõmsalt rassind rännuteil,
Kõverkäigul kõrreteil,
Õhu kaudu õrreteil.

Oli keerlend keeluteil,
Nägemata neeluteil,
Tihti tõtand tõbeteed,
Hilisaastail hõbeteed.

Oli kõndind, kõikund teel,
Üksi olles hõikund teel,
Õnne otsind heinateel —
Ennast leidnud leinateel.

Oli mõõtnud mereteed,
Vaenuväljal vereteed, —
Tuigerdades tukkund teel,
Komistades kukkund teel.

SÜGISENE RÄNDUR

Sügisene päike tegi kaugeid ringe,
Tuul puhus vilusalt vinge.
Rändur oli eksiteel pillanud hinge.

Oli selle kevadesse kummalisse kaotanud,
Suvekuil sõnajala õitesse paotanud,
Lummutuslaande laotanud.

Eksijal hilisel ei olnud hinge,
Tuul puhus vilusalt vinge!
Hinge kuid ustavat tarvis on sinna,
Kuhu tuleb sügisteel minna!

LAULMATA LAUL

Laulmata laul on ilusaim laule,
Väärana veerend ei üle huule;
Laulmata laul on hurmavaim laule —
Hajevi suutnud ei eksida suule.

Laul helab endale tuksuvas veres,
Kuulmata kumisev tunnete meres —
Kui tema alles algavas alges,
Mõttesädeme ehavas valges.

JÄRELPÕIMIK

I

(1903—1910)

MU IGATSUS

Öö helendab, tuhanded tähed
Seal kõrguses säravad;
Nad valguse heljuvail joontel
Mu igatsust kannavad.

Mu igatsus valvab ja ohkab
Ja silmitseb kaugele,
Kui ootaks ta kedagi koju,
Kes läinud kord võõrsile.

Kuid kaua ta ootama peab
Ja väsima viimati —
Ei oodatav kallike tule
Küll iialgi tagasi.

MIS MU ISA NÕUAB

Minu isa soov ei ole
Sammast saada hauale,
Mis tall' lapsed käte varal
Ehitaksid ülesse.

Tema nõuab: ausus jäägu
Üle haua elama,
Vanemate usk ja lootus
Olgu laste oma ka.

Tema tahab, rahuaates
Süvenegu meie meel,
Armastuse püha tuli
Juhiks olgu eluteel.

UNENÄGU

Ma nägin und. See oli ütlemata ilus uni;
Ma teda veelgi selgelt mäletan:

Veel lapsepõli, noorus oli minu,
Ja lõbu, rõõm ning süütu nali,
Ja kuldsed lootused mu südames.
Ma jooksin koduvainul palja jalu,
Kus valged lilled määratumal hulgal
Mu ümber õitsesid ja lehkasid.

Mul oli sõpru palju, südamlikke,
Ja nende vastu asus minu hinges
Suur lapseusaldus ja armastus,
Mis vaba omakasust, süüst,
Nii vaba, puhas, nagu kevadine õhk. —

Ma nägin und. See oli ütlemata ilus uni . . .

TÖÖ

Töö on meie lipukirjas,
Raske töö ja palju tööd.
Selleks kuluvad meil aastad,
Higirikkad päevad, ööd.

Meie kevadine väli
Seisab künni, külvi eel . . .
Tööd on palju — palju kärmeid
Käsi meile vaja veel.

Vennad, kes ei karda vaeva,
Ühte rinda astuge:
Töö ja püüe ausas sihis
Viivad kauni võidule!

Ja mis meile õ i g u s lubas,
Mis meil sihiks üleval,
Seda t ö ö meil' kätte kandku
Vaba tahte püüetel.

ÜKS KALMUKE TEISE KÕRVA

Üks kalmuke teise kõrva
Ja ristike reasse
Kord-korralt aastate jooksul
Mu rinda saand aseme.

Ma lootusi palju matnud
Seal kalmude varjusse,
Ma matnud õnne ja armu
Ja palava silmavee.

KEVADÕHTUL

Käis sosinal kevade koha
Nii mahe kaskedes
Ja kured kilkasid kaugel
Poolhämaras valguses.

Sa vaikides käisid mu kõrval,
Kui mõttes, tõsine . . .
Ja eha virvena langes
Su kahvatand palgele.

MIS SEE OLI?

Mis see oli, mis nii tasa
Minu aknal helises,
Nagu väriseja virve,
Ohe lille südames?

Oli päikse hellal kiirel
Sõna saatnud kevade,
Et ta särab üle ilma,
Äratab mind õnnele?

Või ehk kullakese palve
Akna taga helises
Tasa, tasa, nagu virve,
Ohe lille südames?

MU JUTUD ON OTSA SAANUD

Mu jutud on otsa saanud,
Mu laulud on lõppenud,
Ja puna on palgeilt kadund
Ning rõõm on raugenud.

Kuid nende asemel rinda
Suur valu on asunud,
Ja raske murekoorem
Mul üle pea kasunud.

Ma tunnen, kuis jõud mul kaob
Ja kuidas ma nõrgaks jään . . .
Suur mure, ta nõuab ja tungib
Ja sunnib, et hauda läen.

Ja kui ma kord mulla all puhkan,
Mu kalmul siis valvab ta,
Ja naerab, et elu nii hõlpus
Ta sunnil on murduma.

TRÖÖSTIJA LOODUS

(Carl Hunnius)

Mõteldes rändan ma metsas,
Käin oma nooruse metsas,
Kuulan, kuis puude ladvad,
Mis kord mu armukoidul
Õnnest on pajatand,
Liiguvad kõrgel.
Mida kord hommik mull' lubas,
Õhtu täide ei viinud —
Vaikivais ladvus uinus
Lõunane hõõguv puna, —
Ah, ka viimne kuldne kiir
Rauges ja suri.
Õudne öö mind piinab,
Ja ma rändan ja rändan
Vaikiva oru varjus.
Näe! — seal mahe, vaigistav virve —
Hõbena helkiv kuu, sa oled!
Mu viimane saatja
Vaikse mälestuse
Murerikkal rajal.

ÕIEKESE KAASKIRI

Siin sulle õieke lehekuu rinnalt! . . .
Küsi! . . . ta jutustab sulle,
Kuidas nüüd kodumaa taevas
Õhetab, hõõgab

Kullas ja helkivas sinas,
Heinamaa haljendab,
Kullerkupp, hellerhein õitseb . . .
Ja kuidas ööbik
Lehkava toominga varjus
Hüüab ja ilutseb
Õnnes ja valus,
Sest tema tahab
Hõõgava südame hinnal
Kallima armastust võita! . . .
Küsi sa õielt — ta jutustab sulle,
Kuidas nii lõpmata ilus
Ja armas on kodumaa kevad!

SÜGISENE LILLEKE

Kullakene, ei sind leidnud
Lillerikkal kevadel,
Sind ma koltund metsa varjus
Leidsin kurval sügisel.

Leidsin siis, kui lehte värvis
Verejõgi virvendas,
Nagu tuhandetest haavust
Viimseks iluks ehtimas.

Kullakene, kurb, nii ilus,
Sügisene lilleke,
Sind ma leidsin koltund lehtes —
Kahvatanud, kullake!

SÜGIS

Sügis, kuidas ta sahiseb sajus,
Kuidas ta tuhiseb tuule sees!
Hõiskab ja hüüab lõppevat lugu,
Nagu surija vägimees.
Koltund lehed haudadel aga
Sahisevad: Maga sa, maga!

Vaatan ja vaatan, kuidas langeb
Lumi nõmmele pehmeks katteks;
Õhtuhämaras unistab kuusk . . .
Ja ma tunnen, kui väike ma olen,
Kuidas lõpmata rahusse kaon,
Nagu ei oleks mul iha ja õnne,
Nagu ei oleks mul vaeva ja valu.

VEEL TULD

(„Postimehe“ 50. a. juubeliks)

Tali on õues, lumine tali,
Valged hebemed tulevad tasa.
Tumedas tundes sonib mu süda,
Tunnen, kuis valge vanadus tuleb.
Aga kauge kevade mälestus
Hõõgub, kui tahaks veel elusse hüüda
Kõike, mis armas ja ilus kord olnud.
Ja ma soovin, et sellegi käik,

Kes on rännanud poolsada aastat
Kodumaa pinnal, õnnele viiks,
Et ta süda veel sütitaks tuld,
Valgust külvates vabamal ajal.

KESK SÜGAVAT, PÕLIST METSA

Üks sammaldanud hauaküngas,
Ammu-ununenud kääbas
On kusagil kaugel, kaugel
Sügavas, põlises metsas,
Kuhu kellegi sureliku jalg ei pääse
Ega häälekaja ulata.

Kesk sügavat, põlist metsa
Nutab igavene üksildus
Hääleta unelaulus,
Pisarata leinas.

Vahest libiseb nagu värisev vari,
Nagu hiline mälestus
Suuril ehmunud silmil
Üle hauakalmu . . .
Ja siis on jälle kõik vait,
Nii kohutav-vait . . .

Nii pime on põline mets,
Ja kurb on kuuskede koha.

MA POLE MUUD KUI HELISEV OSA . . .

Ma pole muud kui helisev osa, üks lüli
Sellest valust,
Milles pisaraküli
Leiab alust,
Või ehk korraks hämaruse helk
Metsa lahus,
Kui varjatud tähtede telk
Ja ilm uinub rahus . . .
Meeleheitlik hüüd,
Mis laande kajata kaob,
Kui meie parem püüd
On hädas ja ohus . . .
Ja kui päike pilvisse ja udusse vaob
Ning tüüril seisab ülekohus . . .

KEVADISE ÖÖ HÕLMAS

Oli kevadeöö . . .
Poolhämar, sume.
Meie lootsik ujus jõge mööda alla,
Sõudmata, tüürimata.
Tasased lained —
Lootsiku sulin helises,
Nagu oleks tuuleõhk
Hõbedast kandlekeeltel mänginud.

Meie aga vaikisime,
Et looduse igavest laulu kuulata,
Mis öö hõlmas ärkab,
Kui päevategevus raugenud
Ja tuul uinub.

Kaldalt lehvis
Läbi sooja hämaruse
Uimastav-mahe õhk,
Nagu sõnadeta unelaul
Lilleõitelt.
Vagune vesi mustas aga
Ees ja taga
Hämaruse ning taevaga kokku sulades.

Korraga kostis kaugel veepinnal
Kahe inimese laul
Imemahedas kokkukõlas . . .
Nagu igatsus ja õnn,
Kes teineteist on leidnud . . .

Kaldalt lehvis uimastav õhk;
Vesi mustas saladuslikus hämaruses
Ja meie istusime üksteise ligi
Vaikides, kuulates . . .
Lehekuu imedes,
Helinas ja õnnes . . .

MISPÄRAST MA VÄSINUD OLEN

Ma olen surma näinud,
Olen temale silma vaadanud,
Nii nagu ehk maadleja
Oma vastast pilguga mõõdab.

Ja veel rohkem:
Ma olen tema punase,
Verest tilkuva
Mantlihõlma külge puutunud...
Sellest mu käed nii lõdvad,
Väsinud, jõuetud.

Ma olen tüki teed tema kõrval käinud.
Vaadake seda metsatukka,
Kus pilvesagar
Vastu taevast mustab!
Kuni sinna saatsin ma teda...
Siis astus ta minu ees
Silmnäolt üle raismiku,
Läbi raba,
Kuni teispoole metsa,
Teelahkmeni,
Kust pahem haru küla poole viib.

Seal suudles ta mind...
Sellest
On närbund mu huuled,
Jumeta nägu,
Särata silm.

Tahate teada,
Mis rada ta käis,
Siis vaadake koltunud rohtu
Ning närtsinud lillesid,
Ja küsige külast,
Miks vaikivad mehed
Ja nutavad naised
Ja kuhu jäi laste naer.
Siis kuulete teie,
Kes nende lävedel lehvis,
Siis teada saate,
Keda kontvõõras endaga viis . . .

Mina olen aga väsinud,
Väga väsinud —
Sest surm on mind suudelnud.

VASTUTAJA

Tere, proua, tere, härra!
Mustik, hull, jõi järve ära —
Nüüd ei mõisal enam kalu.

„Tarvis karistada talu!“

SA OLID MU RINNAL

Öö ümbritses meid, kui lahkusid sina,
Ja sirelipõõsastes sahises tuul.
Sa olid mu rinnal, silm sätendas, säras
Ja leegitses süda ja õhetas huul.

Sa olid mu rinnal, ja ikka ja ikka
Sa tunnete tule all suudlesid mind.
Tuul salaja sahises sirelilumes,
Ja õhetas huul ja leegitses rind.

Sa olid mu rinnal, ja pilvede vahelt
Me peale langes kuu hõbene joon;
See helvetas juustes ja ehtis me päid,
Kui armule pühendud kuninglik kroon.

KEVAD

Nüüd kevad asund õue,
Ja päike heidab tuld,
Ja helvetab ning helgib
Ilm nagu sula kuld.

Nüüd kostab käo „kukku!"
Ja lõo helkiv liir,
Ja üle maja harja
Käib pääsukese tiir.

Ja kaugelt kureparvelt
On kuulda kume hüüd
„Klu, klu!“ — kui kojukutse,
Kui igatsusepüüd.

Ja kuulab väli vaikne
Ja lilleline aas,
Järv sinav, peegelselge,
Ja lõppematu laas.

Ja kuulan ma ka ise,
Mu hing, mu süda, vaim —
Kuis ruumist ääretumast
Käib igaviku aim.

ÕNN

Nooruspõlve õnne matsin
Koduõue varjule,
Kui sealt ihkel ilma tõtsin,
Et saaks õnne harjule.

Nüüd ma väsind — sammu ara
Juhin kodu õuesse:
Noorusõnne süütu vara
Koguksin sealt põuesse.

VÕITLUS

(Axel Kallas)

Õhtu aal, kui voodi heites rahu nõuan,
Alla käänan lambi tahi ma,
Tuli siis veel kaua vubiseb ja vilgub,
Nagu tunneks surma ligi ta.

Ja ma kuulen, kuidas lambi kurgust kostab
Nutuline ohe, korin hääleta,
Nagu haige suust, kel õhust puudus . . .
Nõnda võitleb valgus pimedusega.

Mina heidan vaiba üle silmanäo
Tundes, nagu oleks sündind kuritöö;
Kuulen, kuidas nõrgemaks jääb korin . . .
Ikka nõrgemaks . . . ja siis on öö . . .

Pimedus, sa võitsid! Võitlus lühikene —
Pikk kuid igaviku õudne sõit . . .
Eitav olevus, kas kogu elu üle
Sinu päralt kord ka viimne võit?

ÕPPIGE NAERATAMA!

Vaadake mööda sest varjavast vallist,
Pilverünkast kohutavast, hallist!
Kord kaob ometi ähvardav äike —
Siis tuleb Jumala sätendav päike!
Vaadake mööda sest varjavast vallist!

Õppige naeratama — tulgu mis tahes
Aegade vahutavas lahes!
Tore on võidelda, kui on lootust,
Mineviku varemeil tuleviku ootust . . .
Õppige naeratama, tulgu mis tahes!

AJA TIIBADEL

Aja tiibadel ligineb midagi . . .
Just nagu sügisene hallasurm,
Mille ees kahvatab niit ja nurm;
Ligineb sulle kui hämariku võrk —
Seob sind, ole sa tugev või nõrk.

Poeb su südame sooja nurka,
Kõige salajamasse urka,
Kus ehk natuke kevadet asub,
Õhetava-õilmene lilleke kasub.

Küll ta su tundmuste suvesse puhub
Maruna, otsekui laine sind uhub.
Kustuva lootuse võtab ta täheks —
Oh, kui see aeg nii ei läheks . . .

Ja sa tunned, kuis kahtlus sind kaotab,
Võitluseväsimus rahusse vaotab . . .
Tali nüüd õues . . . ja tihedalt sajab . . .
Ümber su südame hangesid ajab . . .

EELKEVAD

Veel tali on maas, kuid igal pool näib,
Et oodata kevade sõudu.
Ja jäätanud kaljust kui tuksatus käib
Löök vabastav: tunnukse jõudu.
Ja olgugi tali me nurmedel veel
Ja tormaku tuisud veel õues,
Ju tulija sammudest kumin on teel,
Ta läheneb pikses ja kõues.

Pead tõstab, mu sõbrad, noor hiiglane-mees,
Kes julge kui kotkas ja vahvas,
Ja noorus on tema, arm rinna sees
Ja ahelaist vabanev rahvas.
Mu sõbrad, kel harida kivine paas,
Kel südames lõikuse-ootus,
Kas näete, mis nõuab me aru ja aas,
Me Eesti, me emakse lootus?

Me kodumaa lootus on tegude hoog,
Mis tõotab tulevast koitu,
Ta lootus me nooruse kevadevoog,
Mis kuulutab päikeseloitu.
Siin, vennad, mu käsi, mis julge ja truu!
Kõik tulge, kel lihastes jõudu!
Ja leiame ühe, ja teise, ja muu —
Siis edasi! Tegu toob sõudu.

Nüüd üles, nüüd üles, kui kutsub meid maa!
Et kiireneks soonte sees veri!
Rõõm sähvatab elava leegina
Kui lainetes mühisev meri.

MEIE KANNEL

Meil on kannel kõlarikas,
Kannel kuulus kuusepuusta,
Kandle peeled pedakasta,
Kandle toed terastammest.

Kuuski kasvas külakurus,
Pedak palgipadrikussa,
Tammi saaresagarassa;
Kasvaelid, kallutelid,
Angervaksade vahelta
Jaanilille juure alta,
Nõiakolla keske'elta
Õie hõlmast päikse rüppe.

Neid on ööbik öötsutanud,
Lepalindu liigutanud,
Kägu neil kõrvusse kõnelnud.

Kandlel meeles marumüha,
Tunnetes tal tuulehääled,
Unenägudes tal huljub

Murueide neiukeste
Imeline hämar lugu,
Kutse teisesta ilmasta.

Kust me leiaks kandlelööja,
Mängumehe meelelise,
Kes saaks aru meie rõõmust,
Rõõmust vaiksest ja vagusast;
Kesse mõistaks meie muret,
Muret suurt ja sügavat;
Mängiks, et metsad mühavad,
Külakurud kumisevad?

II

(1923—1942)

TUULE HÕLMAS, LUULE HÕLMAS

**Tuule hõlmas, emakene,
Pilved taevateel;
Süda hõõgus — luule hõlmas
Mõlkus minu meel.**

**Tuule hõlmas, emakene,
Laine vahtus veel.
Süda nuttis luule hõlmas,
Tuli lõõmas leel.**

**Tuule hõlmas, emakene,
Seisin maja eel;
Tuule hõlmas, luule hõlmas
Käisin metsateel.**

**Tuule hõlmas, emakene,
Ei ma enam käi;
Tuule hõlmas, luule hõlmas
Tuleb sulle väi.**

LÜTZENI SÜNDMUS
(Theodor Fontane)

Talvekuu nõmmel Rootsimaal,
Dalarni troostitul kiviraal;
Udus, mis tõuseb taga ja eel,
Käsivanker logiseb teel.

Terakott vankril põhu sees,
Lörns Atterdag sikutab tiisli ees;
Niels Rudbekk tõugates tõstab häält:
„Nii käies ei pääse küll nõmme päält.

Teerada kaob võssa, ju kange on piht,
Me eksime ümber, kadunud siht,
Siin leetpõõsas lokkab — eks ole tal hoog? . . .
Kas kuuled, kuis kohiseb Daal-elfi voog?“

„Ei ole see Daal-elf ammugi veel,
Daal-elf on alles kaugel eel.
Siis õhus kui hõljumas ratsude sõit,
Kui kapjade müdin, kui kaotus, võit.

On käimas, on käimas kui lahingu ask,
Ja vahele kostab kui helisev vask —
Nagu viis kõlaks võitluse tuhinast:
Meil tuleb abi Jumalast!“

Ja vaevalt on sõna pääsenud suust,
Kui kisa lööb läbi lihast ja luust,
Ja rüsiva, ratsuva rivi ees
Näe, valgel hobusel kihutab mees.

Lärm, käsklused, püssipaugud, ning
Must äkki on udu kui suitsuving . . .
Ning rullub mööda kui meeletu jaht . . .
(Ei aega saa näha mehikest kaht).

Kõik kaugusse kaob . . . Kuid uuel hool
Siis algab tagaspidine vool;
Maa põmab ja põrub ja kõige ees
Jälle valgel hobusel kihutab mees.

Siis sähvab kui tuli maleva ees —
Ja uhkelt hobuselt kaob mees:
Loom kihutab edasi, kontides pelg,
Sest verest nõrgub ta valge selg.

Seda ratsut on terve Rootsimaa näind,
Nüüd surm, kes suurim, on sadula läind . . .
Ja Lützeni lahingus samal aal
Gustav Adolf lamas verisel raal.

HUNNID

(Börries v. Münchhausen)

Kottpime öö, kui oavarrest sajab,
Uludes tuul üle nõmme ajab,
Kuma kui külad põleksid kaugel,
Ähmane läige veeloigu laugel.

Korraga kuulda tume tümin,
Otsekui pilvis ähvardav ümin . . .
Kasvab ja kasvab kajamine,
Karja kui metsik ajamine.

Hunnid tulevad! Hüüd ja müdin,
Meeletu aju, rutt ja rüdin,
Nii et mõõk puutub mõõgasse tärtsudes,
Pori lööb üles kapjadelt lärtsudes.

Ratsuvate meeste otsatu kari
Öös kui vaimude valguv vari,
Hulgused vast, kes käinud kurjal,
Röötsakil hobuse sassunud turjal.

Tagant neid killavoori nii pikka
Juurde tuleb veel, ikka ja ikka —
Kimedalt kisades, tihedas kobaras
Mehed kes sünnist surmani sadulas.

Lõpuks ometi viimased tulijad,
Määratu voori väsivad sulejad;
Viimased hüüded, õudne hirn . . .
Nõmm kui tallatud porikirn.

Kottpime öö, kui oavarrest sajab,
Uludes tuul üle nõmme ajab,
Kuma kui külad põleksid kaugel,
Ähmane läige veeloigu laugel.

LIIVI LAUL

Hämarduv hommik Liivi kurul,
Muhenev elu mullal ja murul.
Hüüded — „Päike, et olgugi hilja,
Siiski sa tõused, õnnistad vilja!"

Hämarduv hommik. Liivi talus
Ärkab elu. — Ah, kui valus
Oli tunne: nad varisevad mulda,
Ei nende kalmule leinama tulda!

Hämarduv hommik. Vaata, valgus
Kerkib kui meri — see on algus
Liivigi rahvale, iket kes kandis,
Ennast ju saatuse hooleks andis.

Mühab meri ja laulavad lained . . .
Meelduvad kauge muinasloo ained
Liivlaste soost — helisev hümnus,
Aegade ohvriks kadunud kümnus.

Issanda hommik, sätendav päike,
Ole tervitud — saatsid läike:
Valgustad Liivi ranna ja mere,
Veri võis leida sugulasvere!

Aegade keerus aastad läevad,
Päike, su kiired kuid meele jäävad . . .
Kerkid ja tõused — olgugi hilja —
Õnnistad liivlaste väljadel vilja!

SURM

Surm, ta tuleb: tagant tõukamata, eest vedamata,
Ilma tõttamata, puhkust pidamata;
Tuleb sõna toomata, ette kuulutamata,
Uksi avamata, tuba tuulutamata;
Tuleb, ahned küüned lööb südamesoontesse,
Viiru valulise punapalgegi joontesse.

Kui ta käsib, pean päästma siis niudeilt vöö,
Jätma rühmamise, püüdmise, töö;
Jätma lapsik-naljakad lootused,
Järjekordsed luhtaläind ootused,
Jätma inimliku nõtruse igatsused,
Kannatused, hädaldused, vigatsused;
Jätma elurajalt pudenenud rõõmunatukesed,
Loitma löönd leegid, vääratused, patukesed.

Kõik see kokku nii väiksesummaline;
Õnn ja õnnetus, elu — kui kummaline.
Ja siiski elu elamist väärt, kuigi kord tuleb surra...
Tuleb surm, tean, et elasin! Tule ja murra!

ON HÄDAOHUS ISAMAA

On hädaohus isamaa,
Kes tahaks siis küll viibida!
Siis üles nagu ainus mees,
Et murda tõkked, mis on ees!

Sest rahval siis veel teha jääb,
Et vaenlasele vastu läeb;
Me malev, kangelaste parv,
Kui äike tõuseb — hüüab sarv!

Siis Narva-Valga võiduteel
Lipp pühitsetud käib me eel,
Ja käib ta eel: võit meiega!
Hurraa, hurraa, hurraa!

Meil kaitseda on varandus —
Me vanemate pärandus:
Me viljaväljad, heinamaad
Ja hiied, metsad, karjaraad,
Me higi, vaev — me põllupõim,
Me kodukolle, suguhõim.
Püss, paugu siis, ja murra, piik,
Et vaba oleks Eesti riik!

Siis Narva-Valga võiduteel
Lipp pühitsetud käib me eel,
Ja käib ta eel: võit meiega!
Hurraa, hurraa, hurraa!

Me tõuseme kui maruhoog,
Kui kaljukosk, kui merevoog;
Sest hinges vabaduse ind,
See nõuab, et me püha pind
Peab priiuspaistes särama
Ja kosuma ja kasvama,
Et elaks Eesti edasi,
Ei iket kannaks iialgi!

Siis Narva-Valga võiduteel
Lipp pühitsetud käib me eel,
Ja käib ta eel: võit meiega!
Hurraa, hurraa, hurraa!

LAUL LANGENUD KANGELASTELE

Puhake, paremad pojad,
Pärjatud olgu te kalm!
Kodule olite kaitseks,
Vallina teras ja malm.

Puhake, väsinud kotkad,
Lahingus lõppes te lend.
Mälestus jäädav on teile,
Venda ei unusta vend.

Puhake, ustavad hinged,
Haavadest valgunud urm
Aluse andis, et tärkas
Õitesse vabadusnurm.

Võitluses ägedas tuli
Eestile lunastustund . . .
Haudade põhja teil' tänu,
Kangelasvennad! Head und!

VABADUSRIST

Sõitis nooruke sõjasta,
Vaenuväljalt vapper venda;
Tahtis taas kodu kaeda,
Igatses isa majada,
Ihkas jo kodus asuda,
Hingata kodusta hõngu,
Kodu sauna suitsukesta.
Ihkas maad jalulla maitsta,
Kontsalla kodu kamarat,
Kui oli kuid sõjas sõdinud,
Kaua kõmpind koolu teeda.
Tahtis näha taadikesta,
Emakesta hellakesta,
Õekesta õrnakesta,
Sõstraõita sõtsikesta.

Emakene, ennekene,
Hellameelne, kullakeelne,
Tõttasi tare lävele,
Usta haagista avama:

„Tere, poega, mu pojuke,
Ole terve tulemasta,
Kodu raale rühkimasta,
Memmeda mäletamasta.
Kust need armid said koledad,
Verevorbid need verevad
Poju kalli kulmu külge,
Marjukese meelekohta?"

„Eidekene, hellakene,
Memmekene, marjakene,
Armid need on Ingerista,
Vorbid Valgamaa rajalta,
Haavad laiad Lätimaalta.
Need on meelel mõõga märgid,
Kuulimärgid kulmu küljes,
Neidap langes lennatessa,
Tulid kui viluvaresed,
Kullid kurja kuulutelles,
Neidap lendas lepikusta,
Sadeli neid saarikusta,
Määramata männikusta . . .“

Sõstraõisi sõtsikene,
Õekene õrnasilma
Tõttas venda tervitama,
Tulijada tunnistama:
„Tere venda, vennikene,
Kasvukaasa kallikene.
Küll oled närbinud näosta,
Lohku langenud põsista!
Küll pidid nälga vist nägema,
Külma kanget kannatama!
Said vist piina püörast tunda,
Verivaeva võigast tunda,
Tulituska tülgast tunda?“

„Õekene õrnasilma
Sõstraõisi sõtsikene,

Küll näeb nälgada sõjassa,
Januda sõja seassa,
Sõja leili leitsakussa.
See paneb vendi vankumaie,
Noorukesi nõrkemaie.

Küll on külmagi sõjassa,
Küll on külma, jätkub jääda,
Palju pakase piduda.
Tuules laulab pulmalaulu,
Pulmalaulu, armulaulu,
Viimsepäeva vimma laulu.
Sestap käed kärtsu löövad,
Jalavarbad vaibunevad,
Jalatallad tardunevad,
Süda jääb servi seisamaie.“

Neitsi veel kord nõudemaie,
Pärgapea aga pärima:

„Vennakene, veljekene,
Kuhu sa, kallis, kaotasid,
Kuhu sa, kulda, kukutasid
Kaelaräti räätsakirja,
Rehakirja, rahakirja,
Mis sulle minnes ma sidusin
Varjuks tumma talve vastu,
Katteks kurdi külma vastu,
Sõgeda aga surma vastu?“

„Oh minu hella õekene,
Sõlisrinda sõtsikene,
Rätiga ma räätsakirja,
Rehakirja, rahakirja
Sidusin oma sõbra haava,
Surmahaava, urmahaava,
Verevoolu vaigistajaks,
Surma suure summutajaks.“

Õde mõistis mõtteline,
Kohe kostis, varsti vastas:

Ole terve, hella velle,
Sõjasõpra aitamasta,
Sõjakaasat köitemasta,
Surma suusta päästemasta!
Ole terve teise võrra
Ise külma kannatamast,
Terastuules tarretamast,
Lumelobjas luitumasta!“

Tuli taati siis tareje,
Isa kamberi kaema
Sõjameesta, sõidumeesta,
Vaenuvälja vahva meesta:
„Tere, poiss, kuningapoega,
Tere, mees vaba maleva!
Tore, et tulid tagasi,

Sõjakeerusta karastud,
Sõjamöllusta mehine.
Millest said sa ristid rinda,
Ristid rinda, kullad kanda?"

„Isa armas, ätti kallis,
Minu kange kasvataja!
Ristid rinda, kullad kanda
Sellest sain, et ees mina käisin,
Kuuli külvis keerutelin.
Mõõga möllus maadelesin,
Piigi pillussa püsisin.

Sellest sain ma rinda risti,
Et seisin sõja seassa,
Vaenumeeste miiliahjus,
Raudatontide tulessa;
Pea et pistsin piigi ette,
Kulmu kuuma kuuli ette,
Rinna raske raua ette,
Surma sirbile sihiksi,
Surma tapperi tabada,
Eest kõige koduse rahva,
Eesta see isade Eesti.

Sellest sain ma rinda risti,
Vabaduse võidu risti!"

MU SELTSIMEES

Kus on mu suine seltsimees,
Mu armsam vennas kõige ees?

Kui vingus kuul ja ulvas tuul,
Ta sõtta sõitis sügiskuul.

Kui mürgist müüri sõbra rind,
Ta kaitses mind ja kaitses sind.

Kui palju on meil mehi neid,
Veel kangelasi sääraseid?

Kui vingus kuul ja ulvas tuul,
Ta sõtta sõitis sügiskuul.

ELUMÕTE

Kandami korjub, lükkub keesse
Higipärleid elu vaevast ning tööst,
Pisaraid hirmu ja valude ööst
Maisel rännakul — igaviku eesse.

Elumõte suur peab ometi kestma —
Armule, kodule, õele-vennale,
Loojale vägevale, nõdrale endale —
Igavesti kestma, lugusid vestma.

MÄLESTUSEKS ÜHELE LAHKUNUD LAPSELE

„Teele, teele, kurekesed,“
Leelutasid sa,
Tundmata kel murekesed
Pidid olema.

„Teele, teele!“ viibutasid,
Väike Helleke,
Käekesed tiibutasid
Üleslennule.

Meile kevadõie kombel
Tulid hiljuti —
Ja siis surma tuuletõmbel
Juba läksidki.

Olid osa meie hingest
Mälestuses veel,
Lahkusid kuid elupingest,
Kurekene, teel.

Hingehelluv kullakene,
Nüüd ta kalmu all.
Mureline mullakene,
Õied ehteks tal.

Sirel üle kalmu laskub,
Ööbik hüüab sääl ...
Kevad on. Kuid süda raskub,
Kaebab kure hääl.

KEVADE KUTSE

Lõunast tulnud tuule-õõtses
Kevad kandus noorena
Üle uneleva aasa,
Üle metsa tukkuva.
Puistas sinilille silmad
Võsa veere valvele,
Kullerkupud kollendavad
Kalmu ehteks talvele.

Ja nüüd haljendab ja helgib
Emakene mullapind,
Mingis kauges õnneaimus
Hõõguma lööb inimrind.
Ei nüüd enam rahu leia
Koldel kodunenud meel:
Tõttaks üle maa ja mere
Kevadise tuule teel!

ÜHELE TUULETALLAJALE

Tuult oled tuhinal taga sa ajanud,
Süda sul kauguse helinasse kajanud,
Lootused tuule oled sa rajanud
Teadmata, mis oled tahtnud, vajanud.

Koju sind oodatud ammugi-ammu.
Kuulatades koduõues tulija sammu
Hing on kallis nii mõnigi varisend,
Süda ju löögis viimases värisend.

Oodates seda, kes võõrsil on võrkunud,
Rännates kauguse eksiteel nõrkunud —
Ristikheinas valges halises nutt,
Igatsus haihtus kui muinasjutt.

HAIGE

Taaramäe tamm on purunend, lõhkenud kaheks,
Lõhk tema südame rakkudesse ulatab.
Tuli see marust, või pakasest, rabavast rahest,
Marduse pahade tujude hävitustahest —
Lõhk kuid südame rakkudesse ulatab.

Purunend tamme inimoskus ei aita,
Haava ei paranda kanepist köide ega terasest vöö.
Kui teda kaste ei kosuta, päike ei paita,
Ei siis lehtede kroonist tagane hääbumisöö.

Üllas on näha, kui kevade helinas ärkab
Haiguse uimast raskemast tukkuja,
Lehkava lehekuu tulekutervitust märkab
Tema, kes pidi ju rajudes hukkuma.

ÜLEMISTE VANA

Ülemiste Vana, sa vajad meid kõiki
Korra, kui heliseb kutsekell.
Ränduri tee käib risti ja põiki,
Süda on sünge ja hing on hell.

Vahel, kui hukkumas hinge-aare,
Saatust ennustab eksitav arp.
Vilbus keegi vallutab kaare,
Laeva sundrajal vääratab varp.

Unelma hõlmast elamishuvi
Haihtuvas ehas kuid särama lööb:
Kauguse saarelt igaviku suvi
Üli-ilmses valguses vaimu vööb.

Ikka ja ikka sa kordad üht nime
Palvesõnadeks, otsides teid . . .
Hunnitu-ilus on muinasjutu ime:
Ülemiste Vana, Sa ootad meid.

KASE KULD

Kase okstelt poetus valla
Oh kui palju helget kulda!
Keerles, veerles, liugles alla,
Ehtis emakest, me mulda.

Päike sätendas ja säras,
Valdas valguses maailma.
Lastekari hõiskas, käras,
Andus sügistuule hõlma.

Mõtlesin: see oli unes,
Muinasjutu imeilmas, —
Sammud käisid kullalumes,
Kullavirve, valgus silmas.

Ei see olnud unes, — oli
Lausa ilmsi, tunaeile,
Siis kui sügis sünge tuli,
Kullapärgi punus meile.

PÄÄSUKESED

(Tamás Falu)

Surma telegraafitraateks
On mul iga hallund karv —
Nendes laulab kõrva ääres
Mure pääsukeste-parv.

Pääsukesed laksu löövad
Pisarjärve lainetes:
Need mu jäädvad laululinnud —
Ei nad lahku iganes.

AASTAVAHETUSEKS

(Tamás Falu)

Nüüd, täna, aastavahetuse sunnil
Mu aastaid poolitan ma viimsel tunnil.

Seal ühes pooles lapsepõlv mul püsib,
Kuid teine pool: kuis edasi? mult küsib.

Ma võtan nende käed kui lennuhaardeks, —
Neid juhin radu lahku viivaks kaareks.

Kuuvalgus saatku üht, teist päiksesära;
Ei aastavend nii tunne venda ära.

EESTI VENDADELE

(Tamás Falu)

Päev meenub noorusest: välk vehkis õues
Ja tuleleegis seisid pilvemäed;
Pea peitsime siis emakese sülle —
Ta küünitas me üle kaitsvad käed.

Ja pikker paukus, maapind aina põrus,
Me maja harjas ulus iiling karm;
Kuid kartus kadus, sest et hoidis, kaitses
Meid surmaohu eest me ema arm.

Eks mässumeeles praegu rahvad ole, —
Üks ründab teist ja vaenutee on pikk;
Kuid verevennad, meie kummardume —
Meid hoiab, kaitseb ühisminevik.

ÜHE PUDRUJAHUMÖLDRI TÜTREKE

Ühel pudrujahumöldril on tütreke,
Kelle jahumatt iial ei tühjene.
Tal jutlemas püsimata keeleke
Ja keele peal lapselik meeleke.

Ühel pudrujahumöldril on tütreke,
Kes hõõgub kui leelõukal tuluke.
Ta silmades sütitav virveke,
Viir-virves põgenev hirveke.

Ühel pudrujahumöldril on tütreke,
Kelle aastaarv iial ei suurene.
Tal püülipuuderdet paleke
Ja huulil vangistav valeke.

Ühel pudrujahumöldril on tütreke,
Kelle meeldivus iial ei vähene.
Ta juus siidsalkudes paelustab,
Ta ise mind hõõguvalt kaelustab.

METS ON KAUNIS

(Ungari rahvalaul)

Mets on kaunis kevadises voos,
Siis kui metstui meelas pesa koob, —
Tuvi on kui tütarlaps, kui neid,
Kellel mõttes kullakene — peig.

Ei see minu süü, et üksi käin,
Et ma kuldakallist ilma jäin, —
Ema — ei ta luband mulle joht
Seda, kelle kõrval minu koht.

Nii on Jumal karistanud mind,
Kuid ei sellepärast leina rind, —
Nüüd on lehed langend viigipuult —
Kallim, võta suudlus minu suult!

MILLEKS MA LAULSIN

Laulust ma punusin sideme, —
Sellega südame sidusin,
Viisin ta vabasse õhusse
Keset päikese pidusid.

Laulsin südame tuulutuseks:
Kergem siis oli hingata,
Kergem mul käia oma päevateed
Hepleva südamekoormaga.

PROHVET

Ta oma jüngreid, rahvast õpetas
Ja jutluse siis lõpetas:
„Kui minu sõna juhiks võtate,
Õnn teile siis: te tõerajal tõttate . . .
Ja tõde teeb teid v a b a k s."

Ent küsiti: „Kas vabad oleme ka siis,
Kui karistus meid tabaks —
Me tõetunnistus meid v a n g i viiks?"

„Jah," kostis ta, „ka siis, ka siis!"

KALLIM AARE

Ärge unustage laulu,
Seda laulu ilusat,
Mida laulis kätki ääres
Eesti ema muistsel aal!

Ärge unustage laulu,
Seda laulu ülimat,
Mida laulsid meie isad,
Esi-isad külviaal.

Ärge unustage laulu,
Laulu rõõmust rõkkavat,
Mida lauldi noorteringis
Kevadhaljal murumaal!

ÜLESHÜÜD

(M. Vörösmarty)

Sul, ungarlane, ustavalt
On kaitsta oma maa;
Ta olnud kätkiks sinule,
Saab puhkepaigaks ka.

Ei paremat maailma peal
Sa paika leia joht,
Kas olgu õnn või õnnetus —
Siin saatusest su koht.

See muld su vanemate verd
On lakkamata joond,
Siin tuhat aastat rännates
Sul mälestusi loond.

Siin sangar Arpad võimsasti
Me kodu rajanud
Ja Hunyad keset orjaööd
Uut sihti ajanud.

Oh vabadus! Lipp verine
Siin lehvind meie eel,
Ning sõda pojad paremad
On riisund eluteel.

Ehk maad küll rõhus võõras võim,
Küll äge sõjajaht —
Ta siiski uljalt seisma jäi,
Ei kustund elutaht.

Ta elab, kogu ilmale
Käib üha harras hüüd:
„Pikk katseaeg, küll pälvib see
Kas elu, surma nüüd!“

Ei ohvriks toodud verehind
Või olla asjata,
Ei asjata, et vapramaid
Nüüd leinab isamaa.

Ei võitlus asjata, ei vaim,
Jõud, püha püüde hääl
Või raugeda, kui lasukski
Ränk needus nende pääl.

Küll ükskord sulle saabuvad
Veel ajad paremad,
Nii kuidas sajad tuhanded
Kaastundes ootavad.

Ehk tulgu, kui peab tulema
Suur, võimas sulle surm,
Kus hiiglakalmuks kujuneb
Verd janunenud nurm.

Siis, rahvas, sinu hauakalm
Kord rahvaid ühendab
Ja miljonite harras lein
Neid vendeks pühendab.

Oh ungarlane, ustavust
Sult ootab kodupind,
Mis toidab, ja kui langed kord,
Siis mullas hõlmab sind.

Ei paremat maailma peal
Sa paika leia joht,
Kas tulgu õnn või õnnetus —
Siin saatusest su koht.

JÄÄ VABAKS SA!

„Rahvas, sa vabaks laulsid end —
Vabaks jää, rahvas, jää seisma sa!"
Vabana algas su kotkalend,
Vabana jätkugu, püsigu ta!

Rahvas, sa vabaks võitlesid end
Kahurilaulus! Jää vabaks sa!
Vabana venda tervita vend, —
Vabadusvalguses rahvas ja maa!

JÄLLE KEVAD

Jälle kuused kumisevad,
Saared suisa sumisevad;
Kaasik kajab, lepik lajab,
Õisi helvetab ja sajab,
Nii et muru neisse upub.
Lõo lõõrib, kägu kukub:
„Ära uinu, ära tuku!
Aeg on tõusta! Kukku, kukku!"
Pääsukene, piiri-pääri,
Lendab ümber räästa ääri . . .
Piiri-pääri, liiri-laari —
Kevade lööb pillerkaari!

ROOSID

Roosid kui kobarasse valgunud veri
Peenardel puhkenud õitsema . . .

On see muinasloo põlev põõsas,
Öövarjus virvendav rõõmu sära?
On see range kurbuse kuma,
Muresse mattuv hinge ohe? . . .

Roosid kui kobarasse valgunud veri
Peenardel puhkenud õitsema.

LEEVIKU LELL

Muinaslugu jutustas Leeviku lell,
Ajakäiku arvestas igivana kell.
Jutustas mees ühest näkineiust,
Sõnajalaõie öösisest leiust.

Jutustas Kalevist, Tõnni vakast,
Vägimehe hobuse kuldsest lakast.
Muinaslugu jutustas Leeviku lell,
Ajakäiku arvestas igivana kell.

Jutustas lugu, kuis majas käis Mumm,
Sõnade võlu avaldas lumm;
Jutustas päikese võimust ja kuust,
Tuhandeaastasest tammepuust.
Muinaslugu jutustas Leeviku lell.

ÖINE SÜNDMUS

Pime oli öö. Käis tahmane töö:
Musta täkku rautas mees.
Täkul, ime küll, inimese nägu —
Tooste isanda varitsev vaade.

Vuhises, tuhises lõõtsatuul,
Sädemeid sähvis ääsisuul.
Pime oli öö. Käis tahmane töö:
Musta täkku rautas mees.

Äkitselt kostis ent kukelaul:
Hobune hirnahtas; nagu sikk
Eest ja tagant ta üles lõi
Ja siis kadus kui haihtuv aur . . .
Pime oli öö, pikk oli öö.

MADU

Pühakirja koltund kaanel
Päiksekiirtes puhkas madu.
Haigutas ja tõstis pead,
Tunnistades, kus ta viibib:

Hämarööl ta oli eksind
Õpetaja kabinetti . . .
Pühakirja koltund kaanel
Päiksekiirtes puhkas madu.

Õpetaja — vähe hiljund —
Tõttas oma päevatöösse . . .
Astus kabinetti: näe!
Madu sisises ta laual,
Pühakirja koltund kaanel! . . .

VEDELVORST

Vedelvorst uinub sügavas rahus,
Ei ta tee öö ega päeva vahet.
Rukkipõld aga lõikajaid ootab —
Pudeneb tera ja puruneb kõrs.

Lõokene laulab, meelitab tööle
Enne kui pilvitub taevasina.
Vedelvorst uinub sügavas rahus,
Ei ta tee öö ega päeva vahet . . .

Vedelvorst und näeb hämarusuimas:
Kuusirp õsub: valmivad vihud.
Hakid kerkivad, kuhelik tõuseb —
„Jätku tööle, õnnistust rohket!“
Vedelvorst uinub sügavas rahus.

PÜHAJÄRVE PIIGA

Armunud näkineid, Pühajärve piiga
Laulab kurba, igatsevat laulu . . .
Kaldal puiesteel noormees uidab,
Sume on põhjamaa ilusaim öö.

Veepinnal virvendab tulede kuma,
Jaaniöö õnne ja rõõmu sära.
Armunud näkineid, Pühajärve piiga
Laulab kurba, igatsevat laulu.

Noormees kuulatab . . . kuulatab — hõiskab:
„Tulen, mu kallis! Oota, ma tulen!“
Pühajärve lainete kaissu ta hüppab,
Hõisates õndsalt: „Tulen, tulen,
Südamekallis Pühajärve piiga!“

LEIN

Minu armastus see kannab leina
Roosi pärast, mis ei õitsend talle —
Kuigi päike avas rohkeid õisi
Nagu unest süütuid lapsesilmi.

Kevad õitses, suvi lokkas, viljus,
Sügis saabus, saagirikas, sume; —
Minu armastus see kannab leina
Roosi pärast, mis ei õitsend talle.

Päike loojub . . . Eeva-tütar keegi
Nutab sahisevas lehekollas
Ilma-aegu hõõgund armastuse,
Suudlemata suudlemiste pärast . . .
Minu armastus see kannab leina.

LABIDAMEES

Unenägu kohutav ja sünge
Ei mu meelest taha unuda:
Päike loojus. Surnumatja kuju
Kerkis udust, kasvas hiiglaseks.

Viimsed päiksekiired virvendasid
Tema labidal kui verelaik . . .
Unenägu kohutav ja sünge
Ei mu meelest taha unuda.

Hämar nähtus, võigas varjukuju,
Mida ebameeli ennustad?
Saatus, on see sinu range saadik
Või ehk haige vaimu viirastus,
Unenägu kohutav ja sünge?

SIIS KUI VIUGLESID SURMAKUULID

Liivnõmmel tardunud vererada
Tähistas suunda mu kodukülla.
Päikene kõrvetas. Üle me palu
Viuglesid kuulid ja pommikillud.

Kodumaa koltus. Tahtsin matta
Südamevalu murede mulda . . .
Liivnõmmel tardunud vererada
Tähistas suunda mu kodukülla.

Siit läks tee, siit ootasin koju
Venda, kes tulemas surmaväljalt.
Raske on pääseda surmaväljalt —
Siis kui viuglesid surmakuulid,
Liivnõmmel tardunud vererada.

TÖÖLISLAUL

(Heinrich Lersch)

Paista, sära, hele päike,
Üle selle vaba maa;
Põllud, metsad, linnad kata
Oma kiirte kullaga.
Lase taluväli võrsub,
Õitseb väike aialapp.
Kiirga vabrikute ruumi,
Kus on õhk ja valgus napp.
Kuldne päike, saada meile
Oma õnnistuse and.
Töösse liitun! Vennad: käsi,
Mis ei tegevuses väsi!
Juhtigu meid püha ind!

Avanege, tööstuskojad,
Päike, leia sinna teed.
Uue rahva üritustes,
Masin, valmistad sa eed?
Sinu kõrin, sinu võrin
On kui tõotav, rõõmus jaa.
Töö on võitlus, töö on armgi,
Võideldes saab vabaks maa!
Kaevur elagu, kes rühmab
Mäe sügavuse öös,
Kuna mootorid ta hõimud,
Dünamod ta jõudlusvõimud
Uue ilma loomistöös.

Rattaid tuhandeid on käigus,
Elu ärgand, kadund suik;
Koormatud on lastis laevad,
Kostab vedurite huik.
Lugematuis inimrindeis
Leiab usk ja julgus tee:
Mida rahva käed loovad,
Rahva oma olgu see.
Maa ja vabadus me päralt,
Inimväärikusel koht!
Jõud peab nõrkust toetama,
Venna-armu soetama:
Ei siin härrat, orja joht.

Kuldne päike, sinu läikes
Olgu juhitud me samm,
Et ei vastseis üritustes
Takista meid miski tamm.
Noored, vanad; uudne rahvas!
Meie virgutajaks tarm.
Ei meid suuda allutada
Keegi muu kui ainult arm.
Vasar huuga, hoope anna —
Saabund teraslaulu hetk!
Rahvas — vennad maal ja linnas:
Rahuvaimu meisse kanna,
Suure tööstuspäeva retk!

ÜKSILDANE KALM

Kuskil metsakurus on üksik kalm,
Mida pärjatand mõrsjalik käsi.
Pärg — mürdilehtede haljas põim,
Teda niisutand silmavesi.

Seal puhkab üks meie sangareid,
Üks paljude arvude hulgas,
Üks, kellel lõppenud elutee
Kord veriste võitluste kulpas.

Ei ema ja isa, ei õde või vend
Ta hauda saa ehtima tulla,
Kuid meie tänumeel, siiras, varm,
See ehib ta hauamulla.

LAUL

Laul, see olgu me tunnete kaja,
Armus ja truuduses südamelöök,
Tõe ja õiguse kuulutaja,
Priiuse väravas kaitsev mõõk!

PETÖFI TÕLKEID

KAUGELT

Doonau kaldal seisab väike maja,
Mulle kallis üle maa ja raja.
Mõtlen tema peale — meel siis hale,
Kohe pisaratest niiskub pale.

Oleksin, oh, ikka jäänud sinna!
Aga igatsus mul täitis rinna,
Andis soovidele kotkatiivad,
Mis meid kodunt laia ilma viivad.

Ema suudles, nuttis härdas valus,
Asjata mind koju jääda palus,
Ei mu troostisõnad muret muutnud,
Ema valu vähendada suutnud.

Lahkumisel värises ta käsi,
Läksin, rõõmus ega tundnud väsi . . .
Kui ma elu oleks ette näinud,
Oleks küll ta soovi järgi käinud.

Veetlev lootustäht meil' paistab silma,
Sellest võlutuna näed maailma;
Et sa eksiteele viidud särast,
Märkad ehmatades alles pärast.

Mindki meelitanud lootus ilus,
Julgustanud käima elu vilus, —
Käisin eksiradu — okkaid palju . . .
Maksab rääkida sest? . . . Valu valju . . .

Päevil, kui mu kodukülla rutvad
Siitpoolt mõned selle kolga tutvad,
Mida saadan ema jaoks ma teele?
Pöörge sammud ka mu koduleele.

Öelge emal', jätku silmavesi,
Poeg on terve, hästi käib ta käsi;
Näeks ta minu häda, puudust pungal,
Murest kustuks tema elutungal.

KÜLAKÕRTSIS

Küla otsas Szamos-kaldal
Tume kõrts on üksikuna;
Vaadelda end võiksin laineis,
Kui ei kustuks päiksepuna.

Vagusaks on jäänud ümbrus,
Taevas särab tähte ime;
Lootsik puhkab seotuna,
Teisel kaldal vait ja pime.

Aga kõrtsis keeb ja voogab
Elu rõõmus, kärarikas,
Viiul nutab, poiste hüüded
Vastu kostvad hoones pikas.

„Hõi, sa kulda-kõrtsinaine!
Viina too, mis igavene,
Vana kui mu esi-isa,
Hõõguv kui mu kullakene!

Mustlane, õh-hõi, nüüd mängi!
Juua saad! Ei hooli hinnast!
Tahaks ära tantsi raha,
Välja tantsi hinge rinnast!"

Koputus käib akna pihta:
„Vaiki jäägu metsik kära —
Puhkusele heites laseb
Öelda armuline härra!"

„Kurat võtku sinu härrat,
Ja sa ise sõida põrgu!
Mustlane, sa jonni pärast
Mängi, kas või surmas nõrgu."

Jälle tuldaks, koputataks:
„Jumal hoidku, tantsulaine,
Palun, käigu vagusamalt —
Haige on mu ema, vaene."

Vastu ei seal keegi räägi.
Tsümbel, viiul soiku jäävad;
Poisid joovad klaasid tühjaks,
Vaiksel viisil koju läevad.

MA KOJU SÕITES MÕTLESIN . . .

Ma koju sõites mõtlesin,
Kuis oma sõnad säen,
Kui üle kaua aja kord
Ma jälle ema näen.

Kas suudaks öelda meeldivat
Ja armast mitmevõrd,
Kui samad käed mind embavad,
Mis kiigutanud kord.

Nii mõte mõnus mõnigi
Peast lennul läbi käis;
Küll vanker veeres, siiski teel
Aeg igavana näis.

Ent järsku seisin toas ma . . .
Ei sõna lausund huul —
Ta küljes tummalt rippusin
Kui vili viljapuul.

LAHKUN KÕRTSIST . . .

Lahkun kõrtsist küla sõrval,
Mustlasviiul nutab kõrval, . . .
Pudel peos, ma vaarun, vantsin,
Otse püörasena tantsin.

Nüüd, õh-hõi! üks mäng, mis suruks
Tema pärast põue puruks!
Eemalt aga paistab maja,
Seal on lustilugu vaja.

Jah, seal elab minu väike
Rännuhimuline päike,
Kes on minu juurest läinud,
Teise mehe kaenlas käinud . . .

Mängur, üle valukihu
Rõõmurõkkel viisi vihu!
Ei ta tohi teada seda,
Et ta pärast lõhkeb süda.

TERVITUS LAUDKONNALE

Tuhat tulist! Täitke minu karik
Tuliviinaga, mis hoosse viib,
Et võiks matta minu mure suure
Kõikehaarav unustusetiib.

Veini kallake mu kannu kõhtu,
Veini rohket väsimata käel!
Pustaliiv võib õppida, kuis juua
Põhjalikult, vääramata väel! . . .

Juba kihab veri minu soontes,
Elukirg lööb leekima kui miil.
Tervitan sind, joobumuse udu,
Ja sind, joobumuse läte — viin!

Kann, kas oled vaat, mil põhja pole,
Millest räägib muinasjutu keel?
Veini sisse! Ei su tühja kurgu
Haigutust või taluda mu meel.

Veini sisse! Oma klaasi tõstan
Sõbra terviseks, kel õilis püüd
Aitamiseks, kus on abi tarvis,
Ohtu kuulutamas hädahüüd.

Elagu me elutarm ja julgus,
Elu ise — ilus, õitsev ilm!
Püha inimõigus — igavesti
Kaitsku vaevatuid su valvas silm!

Tervist, lootus, kes sa julgust saadad,
Meeli ümbritsed kui taevahurm!
Tervist, taevas, põrgu, kõik maailmas!
Ainult mulle hukatus ja surm!

LÄKSIN KÖÖKI . . .

Läksin kööki tuld ma tooma,
Piibu peale lõket looma,
Piibule, mis hõõgus juba
Enne, kui sain läiteks luba...

Piip see tõesti tossas juba,
Ei ta vajand läiteluba.
Põhjuseks, miks läksin kööki,
Oli neid, kes keetis sööki.

Tulel oli tubli algus,
Tõusis leek ja vilkus valgus, —
Säde neiu silmapaarist
Sähvas, nagu taevakaarest.

Hädavaevalt teda nägin,
Kui ju mingi nõiavägi
Tabas mind: piip kustus ära,
Südant täitis tulesära!

NÜÜD VAIKINUD ON TORMIKANNEL . . .

Nüüd vaikinud on tormikannel kõle
Ja soikund tuulehobu metsik sõit;
Ilm rahus tardund, nagu koolja pale,
Kus peegeldub veel surma saabund sõit.

On sügisene ilus õhtupoolik,
Veel kõrguses vaid mõni pilverünk . . .
Ah, need on riismed marust: mõte tume
Läind ajast, mis on olnud kurb ja sünk.

Plekk-katusega kaetud templitorne
On helki haarand viimne päiksekiir,
Ja hooned kiikvel, nagu laevad merel,
Kui mängleb õhukangastuse viir.

Mu vaade uidab lõpmatumas ruumis . . .
Seal veerdub laialdane lausmaa pind;
Mu süda meenutab ka laia välja,
Kus armule on antud harras rind.

Nii täis, nii täis on süda armuõnnest,
Et selle all ma nõtkun, kandene;
Ma olen nagu puu, mis sügisviljast
On õnnistatud, rohkeandene.

Mu süda tulvil nagu karik viinast,
Kui viinast kallist, mida sulle toon.
Ehk kallad maha ta? . . . kui kahju, kahju! . . .
Ma surmaga siis klaasi tühjaks joon!

KÄIS VÄRIN LÄBI PÕÕSA . . .

Käis värin läbi põõsa:
Ta ümber lendles lind,
Käis läbi hinge värin,
Sest meenutasin sind,
Sest sind ma meenutasin,
Mu armas, väike neid,
Kink suurim suures ilmas,
Mu õnn, mu kallis leid.

Nüüd üle Doonau kalda
Teed otsib lainevirg,
Nii südameski tulvab
Mul igatsus ja kirg.
Kas armastad mind, kallis?
Ma armastan sind nii,
Et rohkem isa, ema
Ei suudaks kunagi.

Kui viimati sind nägin,
Sa olid mulle hää,
Siis oli soe ja suvi,
Nüüd pea on talv ja jää.
Kui oled unustanud
Mind, saadan õnnistust;
Kui armastad mind veelgi,
Siis tuhat õnnistust.

OH KUI KURB ON KELLA KÕLA . . .

Oh kui kurb on kella kõla!
Surm, kuis sina laastad!
Noores eas mu neiu närtsis —
Ainult viisteist aastat.

Surnuna sind kirikusse,
Kullake, nüüd kantaks.
Lootsin, et sind pruudiehteis
Minu hoida antaks.

Kullakese kaitseingel,
Palveid saadan sulle:
Uinuta nüüd mindki surma,
Või too troosti mulle.

Või ehk, ingelgi, sa surid
Leinavalust suurest,
Et sa lasksid ära viia
Kallima mu juurest?

KÜLM JA KURB ON SÜGISHOMMIK

Külm ja kurb on
Sügishommik,
Uduhall on taevavõlv,
Vihma tibab
Lakkamata,
Mülkaks muutund nurmenõlv.

Toas aga
Külastamas
Vastumeelne võõras mind.
Igavus see.
Aga oota —
Ninapidi vean ma sind!

Hiljutasa
Avan ukse,
Kui on selleks sobiv hetk:
Hingekene,
Asu teele,
Võta lääne suunas retk!

Kaugel läänes
Kõik mu kallid —
Isa, ema üheskoos;
Samas külas
Ka mu neiu —
Õitsev kevadine roos.

Külasta neid
Järjekorras,
Lahutades nende meelt, —
Õhtul tule
Koormatuna
Siis, kui mesilane teelt!

OMA SÜNNIKOHAS

Siin kord idanes mu elualgus,
Koitis madalmaine kuldne valgus;
Linnakeses siin mu kätki kiikus,
Unelaul kui lilleõitel liikus . . .
Rõõm on lapselulli mälestada:
„Lepatriinu, lenda rida-rada!"

Lapsena ma kallist kodust läinud,
Võõras ilmas ratasringi käinud.
Kaks kord kümme aastat kiirelt kadus,
Rõõmu, muret südamesse ladus . . .
Ei nad suutnud laulu uinutada:
„Lepatriinu, lenda rida-rada!"

Muistsed mängusõbrad, kuhu jäite?
Teada tahaksin, mis teed nüüd käite.
Teie seltsis viibida ma püüaks,
Nooruspõlve mälestusse hüüaks,
Kuigi aastaid veerend veerandsada:
„Lepatriinu, lenda rida-rada!"

Nagu lind, kes paigast teise tõtleb,
Mõte kõiki armsaid paiku mõtleb,
Nagu mesilane tööle anduv,
Saagi sülemiga koju kanduv,
Kui ta võinud õisi külastada . . .
„Lepatriinu, lenda rida-rada!"

Taas ma olen lapsukene illi,
Mängumurul puhun pajupilli,
Kepi seljas ratsutelen teele,
Lõunaks jooma viin ta künaveele . . .
Sälu, joo, et siis veel ratsutada! . . .
„Lepatriinu, lenda rida-rada!“

Juba kostab õhtukella kaja;
Väsind hobune ja ratsutaja.
Koju lähen lapsukese moodi,
Kohtan hoidjat, vajun unevoodi,
Vaevu saan ta laulu kuulatada . . .
„Lepatriinu, lenda rida-rada!“

VÕÕRSILT TULNUD

Sa viljalaineis lokkav kodumuld,
Kus kiirtemängus päike külvab tuld,
Ja kangastuses mänglev rohtlapind —
Kas tunned oma last? Kas tunned mind?

Sest möödund aastaid, tõsi, mitmeid ju:
Siin puhkasin . . . mind varjas paplipuu,
Ja sügistaevast kattis uduloor,
Kust kulges kureparve lennuvoor.

Ju kaua sest, mil olen kodunt läind
Ja muremeelel võõrast rada käind,
On õnnistuski haihtund tuuleteel,
Mis kaasa andis helde emameel.

Nii rändasin maailmas mannetu,
Vaid õnneratta käigust kannetu,
Et vasta võtta, mida aasta tõi
Ja teine mõnitades puruks lõi.

Sest lai maailm on vali elukool,
Seal verist vaeva nõuab omahool;
Ees läbi käia konarlikud teed, —
Kui paljusidki viivad kõrbe need!

Kui vähesed ma jõudu pingutand
Ning hingepiinas käsi ringutand.
Kui elukibedust ma olin joond,
Siis tahtsin: oleks saatus surma toond.

Ent mure, kurbus ununenud nüüd,
Mind rahustab ja kutsub rõõmuhüüd...
Nii lahtub mälestuse mürgiviin
Ja rõõmupisaraisse upub piin.

Sest siin, kus kiigutanud kätki mind
Ja imetanud kalli ema rind
Kui oma last, nüüd paistab päikse kiir. . .
Sind tervitan, mu kallis kodupiir!

SÜGISKUU LÕPP

Aed lehkab orus, veel õitsevad õied
Ja akna all lehis haljendab haab,
Kuid eemal . . . eks tundu seal talve köied!
Lund külma ju mägede harjale aab.
Mu südames noores veel haljendab suvi
Ja kevade õitseb, näen õnnedest und;
Kuid vaata, eks vanadus tunne ju huvi,
Eks juustele lange ju härma ja lund.

Kord lilleke närtsib ja elugi kaob . . .
Mu kaissu sa tõtta, mu naine, mu arm!
Sa täna kes rinnal, oh tea — kõik vaob:
Ehk homme mu kalmul sa . . . saatus on karm.
Kui kaon ma varem, kui surm mind rabab,
Kas nähtaks' siis kirstu ees leinates sind?
Ja juhtub, et arm sind ehk teine siis tabab,
Kas hülgad mu nime ja unustad mind?

Kui jätadki leina ja heidadki loori —
See ristile lipuna mustana sea,
Et keskööl ma tõustes siis kalmude koori
Su liniku kannaks, sest naine, sa tea,
Et sinu pärast on pisaraid palju
Mul koguda liniku, siduda rind,
Mul, kellel varaks on valu nii valju,
Kes armastab igavest' hauaski sind!

TALVINE PUSTA

Nüüd on pusta tõesti pusta — paljas, tühi!
Isand sügis priiskas, pidas pikki pühi.
        Sigitusest huvi
        Tundsid kevad, suvi;
Aga kergemeelne sügis prassis, pillas,
Ja nüüd tali veedab nälgijate killas.

Karjakella kõla kadunud ja kaikund,
Karjamehe nukker pillilugu vaikund;
        Linnud viisid liiri
        Ammu üle piiri;
Vutihüüdki soikund, loodus tummub leinas,
Ritsikas ei ribi härmund ädalheinas.

Ümbrus tardub nagu jääga kattund meri,
Madalalt kui väsind rändab päiksekeri,
        Silmavaade tume,
        Küürus üle lume,
Nagu otsiks tema miskit nõmmerajal,
Mida aga leida pole talveajal.

Vahihooneis, kalamajus elu vaikund,
Asulate loomad lautadesse paikund;
        Läevad molli manu
        Kustutama janu;
Pulstund mullikas siis möögib jooma-ajal,
Meelsamini jooks ta lombist vainu rajal.

Sulaspoiss teeb meelelahutuseks vimbu,
Võtab seinalaudilt tubaklehekimbu,
Lehed kokku pakib,
Lävel peeneks hakib;
Saapasäärest piibu haarab, puhtaks kopsib,
Topib värske tubakuga — ja siis popsib.

Nüüd on kõrtsituba segamatult tühi,
Parisnik ja kaupmees sinna nüüd ei rühi,
Sest et külm on kange,
Lumi tuisand hange.
Kõrtsmik võtmekimbu võib nüüd kaotada,
Võib end kastikaanel unne paotada.

Õhuriigis tuul ja torm on üha võimul,
Kumbki neist ei järel' anna suguhõimul'.
Üks see ülal rassib,
Teine allpool vassib,
Nii et helbed langevad kui ränikivist,
Kuni keegi kolmas välja lööb nad rivist.

Kui nad teineteist on armetumalt räsind,
Õhtuhämaruses mõlemad on väsind,
Siis betjaarikuju
Läbi udu-uju
Ratsub redupaika nagu võigas vari,
Hunt ta kannul hiilib, ülal rongakari!

Nagu kuningas, kes riigist välja aetud,
Tagasi veel vaatab, — nõnda pilvi kaetud
Taevast saadab päike
Oma viimse läike
Rammetusse ilma ja siis hülgab trooni,
Kulmult verisena veeretades krooni!

VÄIKE-KUUNIMAA

Kus mu hing ja süda
Rõõmsalt viibind, mida omana ma näinud,
See on Väike-Kuunimaa, mu sünniase,
Seal ma olen käinud!
Tulin lausmaaradu,
Mida Doonau-Tisza käed hõlma võtvad,
Nagu emakäed, mis lapsukest kui aaret
Kallistama tõtvad.

Nüüd ma jõudsin siia,
Linna voogavasse, lärmakasse ellu;
Kuid mu mõtted jäänud ühte omastega,
Kodu keskustellu.
Vaim näeb unistusi,
Meelsalt viibin sünnikohas... silmad sulen.
Koduaasa, lausmaa omapärast ilu
Vaatama nüüd tulen.

Kuum on südasuvi,
Võimsalt tõuseb päike veretavas koidus,
Puistab pustarüppe õnnistust ja soojust
Lõkendavas loidus.
Ümberringi pusta,
Lage-laiuv pusta otsatusse siirdub;
Alles kauge silmaringi vinas
Viimasena piirdub.

Kari rammetuna
Mäletsedes soiub liigsest soojusohust
Ega hooli pusta sigitava pinna
Rohkest söödarohust.
Karjane ja peni
Uinakusse vaibund tarandiku varjus.
Möödub mõni võõras, ei siis peni kuule
Ega ärka karjus.

Läbi tasandiku
Voolab oja, mida kaldakaared viivad
Vaikses voolus; virvendama teda löövad
Vesilinnu tiivad.
Selge, puhas vesi
Laseb ojakese kollast põhja vahti,
Näha, kuidas vilgas putukate pere
Peab seal mängujahti.

Kaldakõrkjast haigur
Silmitseb, kas ümbrus varjupaika tagab;
Emakurg kuid huvitatud sellest, mida
Ojapõhi jagab.

Rahuldatud leiust,
Sirutab ta kaela, et saaks kuulatada
Kaldalt lendu tõusnud kiivitajaparve
Hädaldavat vada.

Vana kaevusammas
Nagu muremeele kujutus veel püsib;
Samba jalal rohtu-kasvand kaevuase . . .
Kes küll neid veel küsib?
Kaevusammas tukub,
Vaatab kaugusesse üle nõmmepinna,
Nagu piiluks kauni kangastuse poole,
Mis viis huvi sinna.

Nähtavale kerkib
Kaugel vaatepiiril terenduse vinas
Mingi ununenud tšardavare kuju . . .
Haihtub taevasinas.
Eemal, seal kus liivik
Lõpuks ääretuna karjamaasse hääbub
Ja kus tuulekeeris kandnud liivaluited —
Viirastuski jääbub.

Pusta lõpupiiril
Näha kuhje, aunu, talusidki keni,
Nende ümber kraaksub vareseid ja haugub
Vainu veerel peni.
Viljapõllud laiad
Kaugusesse levivad kui vaikne meri;
Nisu lokkab kasvuhoos, ta tõotab anda
Saagirohkelt teri.

Võrsunevas nisus
Tervitab sind sinilill, kui mööda lähed,
Siin-seal helgivad ka kibuvitsa õied
Nagu veritähed.
Õhtu saabub hilja,
Valge pilvekogu loodepunas häilib,
Imekaunis, nagu muinasjutu-maaling,
Võlub meeli — säilib.

Lõpuks linngi paistab,
Valgeid maju, kirik elamute vahel,
Ümber linna aga tuulikute rodu,
Nagu haarav ahel.
Meeleldi ma viibin
Rõõmsalt töötavate inimeste keskel;
Vaatlen, kuidas tiivad karuratast löövad
Jahvatuseveskil.

KOERTE LAUL

Ilm on külm ja taevas
Sahiseb vaid sajus;
Räitsakat ja vihma
Tuleb tuules, rajus.

Mis see puutub meisse?
Lahkelt isand annab
Köögi nurgas ruumi,
Hoolt ja muret kannab.

Toidust ei ta jaksa
Ise süüa kõike, —
Meile laualt jätab
Jäänuse või lõike.

Piits me pihal plaksub,
Kui on isand kuri.
Valus see, kuid varsti
Paraneb me turi.

Kui ta viha lahtub,
Saab me truudus palga:
Lakkuda siis võime
Tema kallist jalga.

HUNTIDE LAUL

Ilm on külm ja taevas
Sahiseb vaid sajus;
Räitsakat ja vihma
Tuleb tuules, rajus.

Puhmavarju vähe;
Kõle pusta meile
Koduks, hulkealaks
Täna nii kui eile.

Väljas külm meid ründab,
Koopas nälg on varaks;
Elutahe langeb,
Süda sondub araks.

Ja ka kütid viivad
Vendi meie perest —
Valge lumelina
Värvub hundi verest.

Külm ja näljahäda,
Kütid aina sabas;
Saatus karm, kuid siiski —
Meie, hundid, vabad!

LAUSUDA KUI VÕTAKS MULLE JUMAL

Lausuda kui võtaks mulle Jumal:
„Ise, pojukene, vali sa,
Surma misukest sa soovid surra —"
Kostaksin siis Jumalale ma:

Sügis olgu, sügis vaikses rahus,
Päiksekullas koltund metsahiis,
Lehis helisegu hiljaks jäänud,
Ununenud linnu viimne viis.

Ja nii nagu surma tiivaheide
Sügisloodust tabab rahuga:
Nõnda tulgu tema mindki viima,
Nähtav alles siis, kui ligi ta.

Nagu lehtekollas linnulugu,
Olgu lummutav mu luigelaul;
Kostku hinge, sulatagu südant,
Tõustes taeva poole helkjal aul.

Ja kui viis on väsind, võluv-võimas,
Suudluses siis surgu minu hääl,
Sinu suudluses, mu ilus neiu,
Kallim ematütreist ilma pääl!

Kui ei Jumal luba nõnda surra,
Siis ma palun, saagu kevade,
Sõjakevade, kus veriroosid
Meeste rinnal löövad puhkele.

Hüüdku pasun, sõdurite ööbik,
Mehi vahvaid võitlusmöllusse,
Minulgi sääl rinnast surmalilled
Verevärvis löögu õitsele.

Kui ma langen sõjaratsu seljast:
Suudlus, siis mu huuled sule ka,
Sinu suudlus, särav, püha priius,
Kõige kallim t a e v a t ü t r e i s t sa!

LAHINGULAUL

Trumm põrab, hüüab sõjasarv,
Ju võitlusvalmis meesteparv —
Nüüd edasi!

Mõõk täriseb ja vingub kuul,
Me hõiskehüüdu kannab tuul:
Nüüd edasi!

Lipp üles! Lehvigu ta käes,
Et terve ilm näeks võimu väes!
Nüüd edasi!

Ilm lugegu me lipu päält:
Näe, priiuspüüe tõstab häält:
Nüüd edasi!

Kes madjar, see on alles mees,
Ei püsi vaenlane ta ees!
Nüüd edasi!

Kes madjar, Looja juhil see
Küll teab, kus käib ta võidutee!
Nüüd edasi!

Ma ratsun vende vere sees,
Mu kõrval langes seltsimees.
Nüüd edasi!

Ei temast halvem ole ma,
Ma surma suhu torman ka —
Nüüd edasi!

Kui langemegi võitlushoos
Ja lähme hauda üheskoos —
Nüüd edasi!

Ja suren ma, ja sured sa —
Kuid vaba olgu isamaa!
Nüüd edasi!

ÜLES, MADJAR!

Üles, madjar, maa sind hüüab,
Nüüd kui iial tõusta püüab, —
Nüüd on aeg, üht kahest taba:
Oled orjuses või vaba?
        Madjarite Jumalale
        Vannume ja tõotame:
        Orjaikke igaveseks
        Kaotame!

Et me ikke jäänud kauaks,
Isad neavad meid veel hauast.
Nad on eland priiuskullas —
Rahu ei saa orjusmullas.
        Madjarite Jumalale
        Vannume ja tõotame:
        Orjaikke igaveseks
        Kaotame!

Inimene vilets, hulgus,
Kellel surra puudub julgus,
Kellel kallis oma kasu,
Jätab kodu au ja asu.
        Madjarite Jumalale
        Vannume ja tõotame:
        Orjaikke igaveseks
        Kaotame!

Mõõk see ehib igatahes
Rohkem kätt kui orjaahel,
Murra kütked, mis meid köitnud,
Haara mõõk, mis ikka võitnud!
Madjarite Jumalale
Vannume ja tõotame:
Orjaikke igaveseks
Kaotame!

Meie nimelt langeb häbi,
Vana kuulsus tungib läbi
Jõledusest, mis me majad
Rüvetanud aastasajad.
Madjarite Jumalale
Vannume ja tõotame:
Orjaikke igaveseks
Kaotame!

Võidu kuulsus elab kaua
Üle kangelaste haua:
Õnnistades meie nime
Hüütakse kui püha ime.
Madjarite Jumalale
Vannume ja tõotame:
Orjaikke igaveseks
Kaotame!

VAID MÕTTEST SELLEST MURES MA . . .

Vaid mõttest sellest mures ma,
Et pean ehk voodis surema,
Et pikkamisi, lõdvalt nõrkeb vaim,
Kui salavaglast aetud lilletaim,
Et erakuna hämaruses kustun,
Kui hüljat küünla taht kord söeks mustun.
Nii Jumal, ära surma saada mind,
Nii ära surma saada, hüüan sind!
Puu tahan olla, mida pikne tabab
Või maru juurtega kord põrmu rabab.
Või las mind olla mägestiku kalju,
Mis orgu variseb, kui äike kärgib valju . . .
Kui orjastatud rahvad kõik
Kord ikked heidavad ja sõjahõik
Lööb palge õhkele ja kõige ees
On rünnaklipp, kust särab püha tees:
„Vabadust, vabadust rahvale!“ —
See käsuks on igale vahvale.
Kostab itta ja lääne pasunahüüd:
Kõik üles türannide vastu nüüd!
Las seal võitluseraal
Sõjatallermaal
Noor veri mu südamest valguda,
Ja kui lahkumistervitust hõiskan ma,
Kostku vägevalt üle sest relvade tärin,
Sõjasarvede hulin, suurtükkide kärin,

Ja üle mu rinna
Las edasi minna
Ratsud turnates, tormates võidule,
Et ma alla jääks surmasõidule.
Kui viimaks on vaikinud lahingurüha,
Saabub matusepäev kord suur ja püha,
Siis mu luud kantaks' kalmule ühises kooris,
Leinahelide saatel, ja lipud on looris.
Nii meid, sangareid, haudki ühendab,
Maailma vabadus, sinule pühendab!

LASTELAULE

OLE MU LAPSE LALLITAJA

Kassikene, kiisukene,
Tiisu miisu Liisukene,
  Ole mu lapse lallitaja,
  Tallekese tallitaja!

Kassikene, kiisukene,
Tiisu miisu Liisukene,
  Ole mu kulla kiigutaja,
  Lillekese liigutaja!

Kassikene, kiisukene,
Tiisu miisu Liisukene,
  Ole mu õnne huigutaja,
  Suvilinnu suigutaja!

HÄIU, LAHKE LAPSUKENE

Häiu, lahke lapsukene,
Tipa tapa tapsukene!
  Memm läks metsa marju tooma,
  Taat läks luhta kuhja looma.
Häiu lii, häiu loo!

Häiu, kallis kapsukene,
Sipa sapa sapsukene!
  Marjamatt on laeva kõrgu,
  Heinakuhi taeva kõrgu.
Häiu lii, häiu loo!

MAGA, MEMME MARJUKE

Maga, memme marjuke,
Õues viibib varjuke,
Ei ta leia meie tuba,
Lapsuke on voodis juba.

Maga, memme marjuke,
Õues viibib varjuke,
Otsib kuud ja päiksekiiri,
Sibi sabi väikseid hiiri.

UNI TULEB

Uni tuleb, ullikene,
Väljas lendleb kullikene,
Tahab kanu püüda,
Lapse poole hüüda:
    Uinu, mu oalehekene,
    Väike väsind mehekene.

Uni tuleb, ullikene,
Väljas puskleb pullikene;
Pullil pugal-sarved,
Õiendada arved.
    Uinu, mu oalehekene,
    Väike väsind mehekene.

Uni tuleb, ullikene,
Väljas vihma mullikene
Vilgub õhtu vilus,
Viimses helgi ilus.
    Uinu, mu oalehekene,
    Väike väsind mehekene.

Uni tuleb, ullikene,
Väike lapse-trullikene
Vaiba alla vaob,
Unerüppe kaob.
    Uinu, mu oalehekene,
    Väike väsind mehekene.

UNELAUL

Uinu mu tipsi-tapsi,
Niine nääne õieke.

Õues on vaikinud kära,
Värvuke väsinud ära.

Kanake uinus ju ammu,
Talleke enam ei tammu.

Tilluke tiisuke, maga,
Hiireke, ära sa saga!

Uniselt tukub ju kuuke,
Akna all unistab puuke.

Uinu mu tipsi-tapsi,
Niine nääne õieke.

EHATÄHT KIIRGAB

Ära sa siple, mu kulla-kallike,
Lustiline lapse-lallike!
Ehatäht kiirgab kui hõbe haljas,
Näeb, et su jalake paljas.

Tema kuulutab seda kuule,
Ütleb õiele, pajatab puule,
Lilleke lausub linnulaulu kajale —
See aga kõneleb tervele majale.

Hommikul teab siis kass ja hiireke,
Teab ka päikese kullane kiireke.
Ära sa siple, mu kulla-kallike,
Lustiline lapse-lallike.

Uni astub su sängikse sõrvale,
Heidab tasahilju su kõrvale . . .
Aeg on sinulgi magama jääda,
Padjale panna pääda.

Uinu, uinu, mu kulla-kallike,
Väike väsinud lapse-lallike.

UNE TULEKUL

Uni, sa tule aida mööda,
Lillerille laida mööda,
Tule tasa nagu päike,
Mahe hämariku läike.

Uni, sa istu hälli peale,
Hälli äärekese peale,
Et saaks lingu liikuneda,
Õrsi õõtsuv kiikuneda.

Kui sind lubab lapsukene,
Timpa tampa tapsukene,
Siis võid heita hälli sõrva,
Tipsu-tapsukese kõrva.

Ole aga hästi vaga . . .
Laps, mu marjukene, maga . . .
Maga, maga, tasa, tasa . . .
Uneneid läeb üle aasa.

OAD SULLE, KAERAD MULLE

Upa, upa, oalilli,
Karga, karga, kaeralilli!
Oad sulle,
Kaerad mulle,
Lestad tuule talule,
Sõklad sambla salule.

Upa, upa, oalilli,
Karga, karga, kaeralilli.
Oa võrra,
Loa võrra . . .
Oa võrra õitsema,
Kaera võrra kasvama.

UPATUS

Uhh-tsahh, uhh-tsahh, ülilindu,
Karga, kallis külilindu!
Upa üles emme sülle,
Emme sülle, memme sülle;
Karga üles kaimu sülle,
Kaimu sülle, maimu sülle!

Uhh-tsahh, uhh-tsahh, ülilindu,
Karga, kallis külilindu!
Upa üles toa lakke,
Toa lakke, koa lakke;
Karga üles kambri lakke,
Kambri lakke, lambri lakke!

Uhh-tsahh, uhh-tsahh, ülilindu,
Karga, kallis külilindu!
Upa üles tuule hõlma,
Tuule hõlma, luule hõlma;
Karga töö ja teo hõlma,
Teo hõlma, peo hõlma!

Uhh-tsahh, uhh-tsahh, ülilindu,
Karga, kallis külilindu!
Viimaks hüppad haua hõlma,
Valendava laua hõlma,
Kargad musta mulla hõlma,
Mulla hõlma, kulla hõlma.

PISIKE PIMP-PAMBUKE

Oled pisike pimp-pambuke,
Tilluke timp-tambuke,
Päkapikku karupojuke,
Taga sul vahest haruojake . . .

Kaugelt vaatab vitsaraoke,
Haraline haoke.
Sabistab, ei tule manu,
Karjatab kasse, koeri ja kanu —
Teab, et oled tilluke timp-tambuke,
Pisike pimp-pambuke.

Kui tuleb suvi ja päikesesära,
Siis oled suur ja kõik kaob ära:
Haruoja ja haraline haoke
Ja vilets vitsaraoke.
Las tuleb suvi, las tuleb suvi!

RIIDE PANNES

Kindad kätte kiigutades,
Sukad jalga liigutades.
Kiigu lii, kullake,
Liigu lii, lilleke!

Kindad kätte külma vastu,
Sukad jalga surma vastu.
Kiigu lii . . . kullatee,
Liigu lii . . . lilletee!

LAEVA NÄGIN MASTIGA

Laeva nägin mastiga,
Kaupmeest suure kastiga.
Mis nad toovad meile teelt,
Vahutavalt mereveelt?

Toovad kuldse kapakese,
Niine naane napakese,
Suure sarvilise saia,
Siidilindi lahu-laia.

Rauda-ruuna nägin ma —
Üle põllu põikas ta.
Mida tõi ta kaugelt maalt,
Meie riigi põhjaraalt?

Varsa ühes vankriga,
Tiider taader tankriga,
Tõi ka nugissilma nuku . . .
Kullakene, ole kuku!

SÕJAMEES

Sõidat, sõidat, sõjamees,
Sõjamees käib kõige ees.

Sõidat, sõidat, kurja vastu,
Kurja vastu, nurja vastu!

Sõidat, sõidat, hundi vastu,
Hundi vastu, sundi vastu!

Sõidat, sõidat, karu vastu,
Karu vastu, maru vastu!

PIITSAVARREL RATSUTAMAS

Ratsaruun mul uhiuus,
Kolmekordsed rauad suus.

Nii mina traavin Tudulinna,
Uidan, uba, udulinna.

Nii mina veeren Võnnu teele,
Kõnnin, kulda, Kõnnu teele.

Nii mina sõidan siiri-saari,
Panen hiirepojad paari.

Nii mina ratsun üle raba,
Üle Karja-Muri saba.

KUI MUTIKENE SURRA TAHAB

Surra tahab mutikene,
Mutikene, utikene.

Tahab liiku liiva alla,
Muru musta tiiva alla.

Kuidas maetaks' mutikene,
Mutikene, utikene?

Mutti maetaks' pillil-pallil,
Pillil-pallil, trillil-trallil.

HOMMIKUL

Päikse kulla kiireke,
Vikerkaare viireke
Valgub üle meie õue . . .
Kas sa tead, mis on ta nõue?
Otsib lapsi, kellest teab,
Et nad püüdvad olla head.

Päikse kulla kiireke,
Vikerkaare viireke
Valgub üle meie õue —
Meil on teada, mis ta nõue.
Siin on lapsukesi häid,
Silu nende siidipäid!

KASSILE

Tiisukene, kiisukene,
Miine maane miisukene,
Tule siia, sind ma silun,
Sind ma silun, villa vilun:
    Siidi saadi,
    Viidi vaadi.

Tiisukene, kiisukene,
Miine-maane miisukene,
Sul on käpad kiiba-kaaba,
Jalakesed tiiba-taaba:
    Siidi saadi,
    Viidi vaadi.

Tiisukene, kiisukene,
Miine maane miisukene,
Kõrvad sul kui lepalehed,
Silmad heitvad kullaehet.
    Siidi saadi,
    Viidi vaadi.

KUKE LAUL

Kukeloogu!
Võta hoogu —
Kokk-kokk, kokk-kokk, koo
Üle Ulila soo!

Kukeloogu!
Lenda roogu —
Kokk-kokk, kokk-kokk, koo
Üle Soinaste soo.

KÜSIMUSED

Meie Hintsu, meie Antsu
Pidas hiirte peres tantsu.
  Oh sina Hintsu,
  Oh sina Antsu,
Miks sina pidasid küll tantsu?

Meie tiisu, meie kiisu
Murdis ära roti-oti.
  Oh sina tiisu,
  Oh sina kiisu,
Miks sina murdsid roti-oti?

Meie Muri, meie kuri
Raputas kord nõelajuuti.
  Oh sina Muri,
  Oh sina kuri,
Miks sina raputasid juuti?

Meie kukke, meie lukke
Peksis kikast todu-lodu.
  Oh sina kukke,
  Oh sina lukke,
Miks sina peksid todu-lodu?

MEIE MIISU, TIISUKENE

Miisukene, tiisukene,
Mesimeelekene,
Koorekeelekene!
Ei sind pea tare ega toakene,
Kamber ega koakene.
Kurnäu, kurnäu!

Miisukene, tiisukene,
Nosuninakene,
Vigur-vinakene!
Südames sul süüdi palju,
Kurja peale püüdi palju.
Kurnäu, kurnäu!

VARESE TÕOTUS

Kraaks, kraaks!
Kust mina toitu saaks?
Tali on teinud põllud kõik paljaks,
Kuid nälg ei ole siin mitte naljaks.
Kraaks, kraaks!

Kraaks, kraaks!
Kust mina toitu saaks?
Meel on paha, süda on kuri,
Sest lihatüki viis Karja-Muri.
Kraaks, kraaks!

Kraaks, kraaks!
Kust mina toitu saaks?
Saaksin einet, tänu ma hüüaks,
Ja parandada ennast ma püüaks.
Kraaks, kraaks!

PÄRAST VÕIKS TULLA PÄIKE

Talleke, lalleke,
Sinu siidilakake,
Villavakake
Kuuma käes kuurdub,
Soojus aga suurdub ja suurdub.

Kui ta nüüd korrakski väheneks,
Pilveke pea läheneks,
Peseks mu talle lakakese,
Villavakakese
Valgeks kui värske lume,
Nooruse jume!

Pärast võiks tulla siis päike,
Kallata kullase läike
Üle muheneva muru,
Üle kumiseva kuru,
Üle siidi-niidi lakakese,
Üle valge villavakakese,
Leekides, pleekides.

LÕOKESE LAUL

Tiri-liri-lii,
Siri-lii,
Üle maa, üle raa!

Tiri-liri-lii,
Siri-lii,
Üle vee, üle tee!

Tiri-liri-lii,
Siri-lii,
Üle soo, üle roo!

Tiri-liri-lii,
Siri-lii,
Üle puu, üle kuu!

VIHMAPILV VII ENDAGA

Lepatriinu, lenda sa,
Vihmapilv vii endaga,
Et me nisunurm ei niiskuks,
Rukkipõld ei pilvest piiskuks.

Lepatriinu, lenda sa,
Vihmapilv vii endaga,
Et ei odrad tunneks ohtu,
Kaerapõld ei kasvaks rohtu.

MIKS SA SIBLID MULLA SEES

Kukekene kuldakannus,
Kuldakannus, Liiva-Annus!
Mis sa siblid mulla sees,
Kukk-kukk-kukk-kukk kulla sees?

Mööda sammus saaja-neiu —
Sõrmus kadus, ai-ai-aa!
Lubas mulle hea leiu —
Mati mandleid, rai-rai-raa!

Seda siblin mulla sees,
Kukk-kukk-kukk-kukk kulla sees.

KÄOLE

Käokene, kuku, kuku —
Üle saare, üle salu,
Üle põõsastiku, palu,
Kukku, kukku!

Käokene, kuku, kuku —
Üle kuuse kullalise,
Üle mätta mullalise,
Kukku, kukku!

Käokene, kuku, kuku —
Üle haljendava heina,
Üle ununeva leina,
Kukku, kukku!

KEDRATES

Niidikene, siidikene,
Liigu lõimeks lina jaoks,
Valendava vaiba jaoks!

Niidikene, siidikene,
Keeru kangaks kuue jaoks,
Särendava särgi jaoks!

Niidikene, siidikene,
Vaali vihmavoolu jaoks,
Pealta pilve päikse jaoks!

Niidikene, siidikene,
Piiri-pääri pääsu jaoks,
Liiri-lööri lõo jaoks!

SEPAPOEG JA MÖLDRIPOEG

Kipa-kõpa kipp-kõpp!
Taga Tartu on sepikojake,
Seal sepitseb vanasepa noorem pojake.
Rautab täkku ja rautab mära;
Seal palju tööd ja kära:
Kipa-kõpa kipp-kõpp!

Klipa-klapa klipp-klapp!
Taga Tartu on veskiojake,
Seal jahvatab vanamöldri noorem pojake,
Teeb tangu, nõnda et tolm taga,
Ei veskiratas maga.
Klipa-klapa klipp-klapp!

KÜLALISED

Naabrilt tuli nirki-närki,
Võõras vähe isevärki;
Külast tuli kihri-kähri,
Kihri-kähri, sihri-sähri;
Kodust aga kiisukene,
Kiisukene, tiisukene,
Hiirte isand kuulus mees
Oi-roi-roi-roi roti rees.

Rahvas asus murul sööma,
Murul sööma, lusti lööma;
Kuningas käis kuuri mööda,
Hiiresaksu suuri mööda;
Ei tal maitsend ühissöök
Ega kõlvand guguköök:
Temal endal pikad peod,
Pikad peod ja tella-teod.

Hirmus hüppasid kõik hiired,
Oi-roi rotikesed kiired.

RATAS TAHAB RAUTADA

Aidu-raidu ratas katki,
Minul vaesel vanker katki!
Kuidas ratast rautada,
Telje otsa taotada?

Mida muud, kui sepa juure,
Sepa juure, lepa juure,
Kihva kahva kase juure,
Vihva vahva vase juure:

„Sepakene, lepakene,
Minul vaesel vanker katki,
Aidu raidu ratas katki!"
— — — — — — —

Sepakene, lepakene
Raius rauda ras-sas-saa,
Viilis vaske vas-sas-saa,
Tegi pussid pugevaks,
Telje otsad tugevaks,
Aisa pärad päädituks,
Juhivitsad väädituks,
Et ei iial naksataks,
Paigast ära praksataks.

Minul mehel vanker terve,
Aidu raidu ratas terve.

KÜSIMUSED HIIRTEISANDALE

Kurr-karr, kuhu lähed?
„Nurr-narr, nurme lähen."
Mirr-marr, mida otsma?
„Hirr-harr, hiiri otsma."

Mirr-marr, mis sa püüdsid?
„Hirr-harr, hiireema,
Kirr-kõrr, kõrvupidi,
Sirr-sarr, sabapidi."

Kurr-karr, kuhu panid,
Hirr-harr, hiireema?
„Nirr-narr, nahka panin,
Kirr-kõrr, kõhu põhja."

Kurr-karr, kuhu jäivad
Hirr-harr, hiire lapsed?
„Lirr-larr, laia ilma
Sirr-sarr, saia sööma."

KANAD JA KURJAD NAISED

Kanad kuuris kaagutasid,
Kurjad naised naagutasid.
Kikas tuli tott, tott, tott:
Kanad, naised, ott, ott, ott!

KROKODILL

Singel-vingel ninaprill,
Meil oli kodu krokodill,
Krokodill, ta tegi nalja,
Ajas lapsed toast välja.
Tahtis toas tantsu lüüa,
Meie koogid ära süüa.
Ema võttis raagus viha,
Andis talle üle piha.
Krokodill siis nuttis, palus:
Ära vihu, viht on valus!
Võttis oma reisipauna,
Pidas halvaks külma sauna.
Kadus kiirelt üle mäe —
Lapsed, eks nüüd tuppa läe!

KOLM ISEVÄRKI MEEST

Tombi-Toomas tore mees
Rikkuse ja vara sees:
Seitse siga tõlla ees,
Simmel-sammel piibu sees.

Lombi-Laos ladna mees
Vintat-väntat viina sees:
Tema mõis on metsa sees,
Karud kakerdavad ees.

Varva-Villem vahva mees —
Sõda taga, teine ees . . .
Kui on jänes tee peal ees,
Väriseb ta hirmuvees.

POEPREILI JA VÄRVUKE

Ukse vahelt liugles poodi
Sulemütsak hall:
    Tsiuk tsäuk tsaa!
Mütsak vähe mügraline,
Ümar nagu pall,
    Tsiuk tsäuk tsaa!

Poepreili lõbus, lahke,
Just kui lõolind,
    Tiriliilaa.
Naerdes küsis: „Värvukene,
Kesse kutsus sind?
    Tiriliilaa!"

„Ei mind keegi kutsund siia,
Teretan vaid Teid:
    Tsiuk tsäuk tsaa!
Teie poes on toidupoolist
Rikkaline leid,
    Tsiuk tsäuk tsaa!"

„Mitmeid-setmeid sente kaasas,
Mitu marka sul?
Tiriliilaa.
Kauplusse kes paljakäsi
Tuleb, see on null,
Tiriliilaa."

„Margad, sendid linnuriigis
Tundmata on veel,
Tsiuk tsäuk tsaa.
Kauba eest on tasuks Teile
Laul ja tänumeel:
Tsiuk tsäuk tsaa!"

Poepreili heldis: tangu,
Saia poetas siis,
Tiriliilaa.
Nokkis nobe värvukene,
Vahel vihvas viis:
„Tsiuk tsäuk tsaa!"

SISUKORD

Saatus

Mälestused ja lootused

Kodu

Petöfi tõlkeid

LAULUDE LOETELU ALGUSRIDADE JÄRGI

H

I

J

K

Lk.

L

M